

Mărkò
andí Yěsù Krístò bhà Ídzi
Màkürù
Yàrí bhŭkù ò ì nòtù ádròdrò
dhu tí dhu

Yàrí bhŭkù nandí ní Mărkò, yà átò ka kanzínà Yùwanì Mărkò tí. Ka ni'ì Màriyà t'ídhùnà, ndirò ndi Màriyà ni'ì Yèrùsàlemà tó kigò ǒ Kànìsà ǒ bhà nzínzì ǒ atdí ale (Kas 12.12, 25). Mărkò nyú nditírò ni'ì nzì uvitatále, pbétù ka ni'ì Péterù t'ódhìnà, yà atdíkpá abádhí arí kasu ònzi mànà (1Pé 5.13). Ndirò, Péterù-tšù ní ndi kǎri Yěsù dǒ róte Ídzi Màkürù. Mărkò unda andànà Bàrnabà mà uvitatále Polò mànà fíyó wemberè tó abhi ǒ (Kas 12.25; 13.5). Olùnă rò, Bàrnabà níidiyì Mărkò ndínì ara tí Ídzi Màkürù núnò tdítǒ Kipurò tó pbìrì ǒ bhà tò (Kas 15.36-39). Olùnă rò nyú tdítǒ ní ndi, Mărkò mà náadù òwu 'òtù Polò nà yà wemberè tí ka kósò Polò Romà tó kigò ò ònà kàsùmì ǒ (Fìl 1.24; Kòl 4.10).

Mărkò andí pbìndà bhŭkù yà ìnzì ní Pbàyàhúdì tó pbàkrístò tò. Ndi bhŭkù ò, kǎli pbìndà ǒte-ivé Yěsù-kàsù dǒ, ìnzì ní kǎrúdhèna dhu dǒ. Kítè Yěsù «Kàgàwà t'Ídhùnà tí» (1.1; 15.39), pbétù Yěsù nyú nditírò ràdù ndàtì «Ìndrŭ t'ídhùnà tí» (8.31,38) «Ìndrŭ t'ídhùnà-tì» ní, Kàgàwà ábhù kóró dhu dǒ ádrèngbànga tó ǒbì foná ale. Kà rǎ dhu itè átò, Yěsù ri'ì ìndrŭ obhó nyú.

Yěsù apè pbìndà kasu Gàlìlayà tó pbìrì ò rò (1.1-9.50), ndàdù àrà àhù nà Yùdɛyà tó pbìrì ò, ròsè dòtsí ní Yèrùsàlemà tó kigò ǒ (10.1-16.20).

Bhǔkù-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bàtizò nubhónà Yùwanì rǐ Yěsù Krístò bhà Ídzì Mākǔrù núncò ìndrǔ tò dhu (1.1-13).
- Yěsù rǐ pbìndà kasu òpè Gàlìlayà tó pbìrì ò rò, ndàdù àrà àhù nà Yèrùsàlemà tó kigò ò dhu (1.14-10.52).
- Yěsù rǒvè, kǒtdù ndì, ndàdù ndìngbè ɔve-bvù rò dhu (11.1-16.8).
- Yěsù rǐ ndìtè pbìndà ábhàlǐ tò tdǔ ndì ndodzí òrù-akpà ò rò dhu (16.9-20).

*Bàtizò nubhónà Yùwanì rǐ Kàgàwà bhà
Ídzì Mākǔrù núncò ìndrǔ tò dhu
(Mát 3.1-12; Luk 3.1-18; Yùw 1.19-28)*

¹ Yàrí ní Yěsù Krístò, Kàgàwà t'ídhùnà dǒ rǒtè Ídzì Mākǔrù náapè ndì tí dhu.

² Àdhàdhì nabì Ìsayà náandí dhu pbìndà bhǔkù ò dhu bhěyi, ndàtì: «Kàgàwà rǎtina: <Ma mí pbàkà mùkèngyè nóvì angyi ìndù. Kà rǐ otu nówè ìndù*.>

³ Ndì mùkèngyè rǐ dhu òvɔ ɔrú tǔna nyú nà rùngù ò, ndàtì: <Nyòbhɔlɔ ngudhà Ádrùngbǎle tò, nyùtǒ kà rǔbhi òná otu*!>»

⁴ Ní Yùwanì níto ndì rùngù ò, ndàmbe bàtizò núbho dǒ ìndrǔ tò, ndàdù àrà dhu nóvɔ rǒ abádhí tò ndàtì: «Nyùgèrè nyǐ nyǎbhà fùkú nzérenga, nyǎdù bàtizò nálù, ndínǐ Kàgàwà adù tí fùkú nzérenga núbà fùkù.»

* 1:2 1.2 Mál 3.1 * 1:3 1.3 Ìsa 40.3

⁵ Yùdeyà tó pbìrì ǒ ábhǒ ale nyú, Yèrùsàlemà tó kigò ǒ ale mànà níwúnà kóró kà tí'ò. Abádhí núúnónà fíyó nzérenge kpangba, Yùwanì ràdù bàtizò núbho fíyò Yòròdanì tó idha-akpà ò.

⁶ Yùwanì náafónà ngàmiyà tí kátina ìzǎ-ká nǐ ka kódyù mùdzarù, ndàdù mvuna'ò níso asé tó kùkyě nǐ. Kǒngúnà ndì índù mà nǐ, irí ǒ iti-dha mànà.

⁷ Káranà dhu núnnò rǒ ihé-yà tò ndàti: «Olù rírà dzidu dǒ ale rǐ'ì ádrùngbǎnga tó ɔbi nà atdíǒ ròsè dùdunǎ. Ma màkǎ nzá mǒkò ma munga kàpfò rǒ kàyitò-mbǐ* mà.

⁸ Ima, ma marí bàtizò núbhǒ fǔkù idha nǐ. Pbétù, àbadhi náaraya bàtizò núbho rǒ fǔkù Ìlǐlǎ-Alafí nǐ.»

*Yèsù rǐ bàtizò nálǔ dhu
(Mát 3.13-4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13)*

⁹ Yùwanì arí bàtizò ùbhǒ òná kàsùmì ǒ, Yèsù níira Gàlilayà tó pbìrì ǒ atdí kigò, Nàzàretì tí kátina ò rò, ndìrà àhù Yòròdanì tó idha-akpà ò, Yùwanì ràdù bàtizò nábhu fíndà.

¹⁰ Ní idha ò rò Yèsù rǎhù rò, kála òrù-akpà-li'ò ndìkpa rí ró, Ìlǐlǎ-Alafí ràdù ìfo òná kà-dǒ àmbò tó ǒfò ǒ.

¹¹ Ndirò, kǐrì atdí ale-tù òrù-akpà ò rò róte ró, ndàti: «Ínyi ní Idhùdu, yà atdíǒ ma mózè ale, idhèdu náarí ndìkǎ okúnù dò rò.»

¹² Ní ànyirò rò tí, Ìlǐlǎ-Alafí núutu Yèsù ràrà rùngù ò.

¹³ Ní kǎnzì ìfo kumì idho ànyì, Sìtanì ràdù àmbe kà-afí númvu dǒ. Kǎdì irí ǒ ìzǎ náaróko

* **1:7** 1.7 Ale-pfò rǒ kàyitò-mbǐ t'úngata ní'ì ino-kàsù.

òná ngari ò, màlàyíká ràdù àmbè dzùnàna nónzì dǒ.

*Yěsù rĩ wemberè tó pbìndà ábhàlĩ núnzi dhu
(Màt 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11)*

¹⁴ Yùwanì ka kósò imbi ò dhu-dzidǒ, Yěsù náarà Gálilayà tó pbìrì ò, ndàmbe Kàgàwà bhà Ídzi Màkǔrù núnò dǒ ìndrǔ tò.

¹⁵ Kàránà àtìná rǒ: «Kàsùmì náká wà. Ɔrù-akpà ǒ Àdrùngbá kamà Kàgàwà bhà Idzi-tsù nínùdù wà ndì. Ní, nyùgèrè nyĩ nyǔbhà fùkú nzérénga, ndirò nyà'ù Ídzi Màkǔrù.»

¹⁶ Gálilayà tó rèrù-bidǒ ndì ndúbhi rórò, Yěsù náala óyǒ àwèrù, Sìmonì† mà adònà Àndèreyà nà, ìbhè nóho rí imbi nĩ rèrù ǒ ró.

¹⁷ Ní Yěsù náati abádhí nĩ: «Nyìwǔ owùdu ǒ, ma mí nyùgèrè nyǒngò ìndrǔ tó àwèrù‡ tí.»

¹⁸ Ní uró rò tí, abádhí nǔubhà fiyó ìbhè-mbì, 'àdù òwu kǒwù ǒ.

¹⁹ Tdítdǒ, Yěsù náandri itseta ake, ndàdù Zèbèdayò bhà inzo, Yàkòbhò mà Yùwanì nà nála. Abádhí ní'ì fiyó ìbhú ò, fiyó ìbhè-mbì nóbhòlò ì'ì ró.

²⁰ Ní ányìrǒ rò tí, Yěsù náanzi abádhí. Ní, abádhí adù àbayà Zèbèdayò nǔbhà ìbhú ò kasutále màna, 'àdù òwu Yěsù-owù ǒ.

*Yěsù rĩ nzére-alafí nà arí'ì atdí ale nígǔ dhu
(Luk 4.31-37)*

²¹ Yěsù mà pbìndà ábhàlĩ màna náawù ùvò Kàpèrnàwumù tí kátina kigò ò. Ní, Pbayàhúdì

† **1:16** 1.16 Ndì Sìmonì-ovò ní Péterù átò (Mrk 3.16). ‡ **1:17** 1.17 Kà-tì ní: Ìndrǔ-tsù ùndu róngo Kàgàwà-owù nungu tí ale.

tó asota-dhò ǒ, Yěsù náatsù unduta-dzà ò, ndàdù ndòpè ndùdhe dhu ányì-dzá ì'ì ale tò.

22 Ní Yěsù rǎnna dhu níri rí ale idho núuko atdíǒ, kàrì dhu núdhě tí dhu dǒ. Obhó tí, kàbhà dhu t'údheta ní'ì mbă Músà bhà Ʋyátá tó màlímó tó dhu t'údheta bhěyi. Ndirò, kămbénà dhu núdhe dǒ ádrùngbănga tó obi nyú nà.

23 Ní wò kàrì dhu núdhě òná kàsùmì ǒ tí, nzére-alafí nà arí'ì atdí ale náatsù ndi unduta-dzà ò, ndàdù òkù ndàti:

24 «Ádhu nyi nyòzè mǎ nà Yěsù, Nàzàretì tó kigò ǒ alé? Nyi nyìrà tí tséka nyi nyòtdí tí? Ma muni wà dhu mběyi nyú nyi rărì àdhi. Nyi ní Kàgàwà ívi Ʋilǎ ale.»

25 Ní Yěsù náarù wò ale ò rí'ì nzére-alafí dǒ, ndàti: «Ʋnè, áhǔ wò ale ò rò!»

26 Ní wò ndi nzére-alafí níyà wò ale-ǒnga obi nyú nà, ndàdù àhu kà ò rò ádrùngbă ìkù nyú nà.

27 Kóró ale idho núuko, ràmbe dhu nóngù dǒ tsùyá nzínziya ǒ, 'àmbe àtìnà dǒ: «Ʋngbà dhu-tidò wò? Mākūrù-owútá nyú ní yà ádrùngbănga tó obi nyú nà ka kùnò! Yàrí ale rǐ dhu náyǎ nzére-alafí tò màtí, ràdù tsùnà dhu níri!»

28 Ní Yěsù rǒnzina dhu-òyǐ núugà ndi kòmbómbí kóró Gàlilayà tó pbìrì ǒ.

*Yěsù rǐ andi nà ábhǒ ale nígǔ dhu
(Màt 8.14-17; Luk 4.38-41)*

29 Unduta-dzà ò rò ì 'ùvò dhu-dzidǒ, Yěsù mà náadù òwu uró rò tí Simoni mà Àndèreyà nà mà t'ídza. Abádhí awù atdíkpá Yàkobhò mà Yùwanì mà nà nà.

³⁰ Ní ányì-dzá, Simoni bhà aguna-ayi ní'ì ara dò ndì ndàyi ró, atdíđ kàzɛ ùtò ndì òna nǎ nídhunǎ. Ní, yà Yèsù ìrà àhɛ rórò tí, ka kavò íyàdhiyà rǎndì dhu kà tò.

³¹ Ní Yèsù náandri kà i, ndàlǔ kǒtsú, ndàdù kiva ɔrù. Ní kà-ǒ ì'ì kàzɛ náavè, kà ràdù àdi ndàmbe ònyè ùbho dǒ abádhí tò.

³² Pbítsongǎ, adyifò nótsù dhu-dzidǒ, ka kowúnà iwu rǒ andi nà arí'ì kóró ale nà Yèsù tí'ò, nzéɛ-alafí nà arí'ì ale mànà.

³³ Ní, kigò ǒ ale núundu ì kóró Yèsù rǎ'ì ònà idza-lí.

³⁴ Ní Yèsù níigú dhèdhèrò andi-tidò nǎ arándi ábhǒ ale nyú. Kǎránà nzéɛ-alafí nípfò rǒ átò ábhǒ ale ò rò. Ndirò, kǎránà nzǐ ì nzéɛ-alafí núbhà rǒ ròtè, iwà abádhí núni Yèsù rǎrǎ àdhi dhu nídhunǎ.

*Yèsù rǎ Kàgàwà bhà Ídzi Màkǔrù núno
Gàlìlayà tó pbìrì ǒ dhu
(Luk 4.42-44)*

³⁵ Tsútsǎ nínganí bhǒtsungǎ, inzá inga nápè àwù rórò, Yèsù níivà ndì ndàhɛ kigò ò rò, ndàrà igi rùngù ò ndàdù ndòpè ndìtsò ndì ányì.

³⁶ Ní, Simoni mà ɔdhína mànà náawu kòmè.

³⁷ Ní Yèsù ì àla rò, abádhí náati kà nǎ: «Ádrùngbǎlé, kóró ale rǎ nyɔmɛ.»

³⁸ Pbéttù Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Kòwu kyèròkyèrò rí'ì ngǔkpà pbanga ò. Ányì, ma màkǎ munò Kàgàwà bhà Ídzi Màkǔrù átò, ndì dhu-okú dò rò ma mira nídhunǎ.»

39 Nírò ní ndi kǎdù ùbhi Gàlìlayà ǒ kóró ngari ǒ, ndàrà Ídzi Màkǔrù núnò rǒ ndi pbìrì ǒ unduta-dzà ǒ rò, ndàdù àrà nzéε-alafí nípfò rǒ abádhí rǐ'ì òyà ale ò rò.

Yēsù rǐ kíkí nà ale nábhǔ rìlǎ Kàgàwà-nyìkpó ǒ dhu

(Màt 8.1-4; Luk 5.12-16; 17.12-19)

40 Atdíku, kíkí nà atdí ale ní'ira Yēsù i, ndìtsì ndòkò ɔtdyùna dǒ kònzǐ, ndàdù ndìtsò kàrǒ ndàti: «Nyi nyòzè ka nǐ, nyi nyínè nyabhù ma mìlǎ Kàgàwà-nyìkpó ǒ.»

41 Ní Yēsù náabà izu kàdǒ, ndàdù ɔtsúna nágbà, ndàpbalǎ kàngbò, ndàdù àtìna kà nǐ: «Ɔwà ma mòzè. flǎnà!»

42 Ní ànyìrò rò tí, kíkí níikù wòrí ale rǒ rò, kà ràdù ilǎ.

43 Wò dhu-dzidǒ, Yēsù uyá dhu kà tò ɔbi nyú nà, ndàdù kàvi ràrà,

44 ndàti nǐ: «Àndà nga mběyi, àpé nyuno wò dhu atdí ale tò màtí. Pbétù àrà nyitè nyi nyògù dhu kùhanì tò, ndirò nyádù nyabhù yà Músà bhà Ɔyátá núuyá perè Kàgàwà tò, ndínǐ nyi nyògù dhu nitè tí kóró ale tò*.»

45 Pbétù wòrí ale níitdègu àrà, náadù ndòpè ndàrà róná ndì nònzì dhu náwe rǒ atdí dǒ nyú, ndùgà ndi dhu-òyǐ kóró ngari ònǎ. Wò ndi dhu-okú dò rò, Yēsù náadúnà nzǐ àrà ɔtsù rǒ kpanya atdí kigò ò màtí, pbétù kǎránà àdi rǒ lèngèlèngè. Ní, ìndrù owúnà ìwu rǒ kà-tì'ò kóró ngari ònǎ rò.

* 1:44 1.44 Law 14.2-31

2

*Yěsù rǐ ngbõna úve ale nígũ ndàdù pbìndà
nzéřenga núbà dhu*

(Mát 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Ngúfe idho dzidõ, Yěsù níingo tdítđõ Kàpèrnàwumù tó kigò ò, kóró ale ràdù dhu ìrì, ìnè kà ràrǐ'ì idzá*.

² Ní ábhõ alé-yà núundu ì Yěsù rǐ'ì ònà idza ò, ìmbã ale-pfò kafó róngà mà rǐ'ì ndì idza-lí màtí. Yěsù náadù àdi ndàmbe Kàgàwà bhà Ɔte núdhe dõ abádhí tò.

³ Nírò ní ndi ngǔkpà ale níiwú ngbõna úve ale nà Yěsù-ti'ò, ìfo ale nánò ótdù dõ rórò.

⁴ Pbéttè, abádhí rǐ ndi ale nítsũ Yěsù-ti'ò dhu ní'ì ɔbì tí ihé-yà-okú dõ rò. Ní abádhí núungbe idza-dòtsirò yà Yěsù nádi òná ngari dõ rò, 'àdù wòrí ale nífo òná ótdù mànà Yěsù-ònzǐ.

⁵ Ní kòrí ale tó a'uta ndì ndàla rò, Yěsù ati wò ngbõna úve ale nǐ: «Ɔdhí, ma mùbà wà pbùkù nzéřenga.»

⁶ Ní, yà ányìrõ ì òkò ró i'ì Músà bhà Hyátá tó ngúfe màlímó, náambénà inga nírè dõ afíya ò, 'àmbe àtìnà dõ:

⁷ «Ádhu wò ale rǐ dhu ùno nzéře nyú Kàgàwà nǐ nǐ? Ádhi ìndrũ bhà nzéřenga núbà rádù, ìnzá ní Kàgàwà kèlě atdíró núbà ka rò?»

⁸ Ní uró rò tí, Yěsù núuni abádhí rǐřèna afíya ò dhu, ndàdù dhu ìvu abádhí-tšũ ndàtì: «Ádhu nyǐ nyǐ'ì wòrí irèta-tidò nà nǐ?

* **2:1** 2.1 Ndi idza ní'ì ngàtsi nǐ Simoni mà Àndèřeyà mànà màtò (Mrk 1.29).

⁹ Kati ngbõna úve ale nĩ: «Ma mùbà wà pbùkù nzéřęga», ndirò kati: «fva nyi, ítdu indú ótdù, nyadù àrà», ní kòrí óyõ dhu nzínzi ǒ isó ró'w dhu ní àdhu?

¹⁰ Nírò, ma mòzè nyũni dhu, inè Ìndrũ t'ídhùnà rārĩ'ì ádrùngbãnga tó obi nà, ndùbà ìndrũ bhà nzéřęga yà adzi dõ.» Nírò ní ndi kãdù àtìnà wò ngbõna úve ale nĩ:

¹¹ «Ma mátina inyi nĩ: fva nyi, ítdu indú ótdù, nyadù àrà pbùkù.»

¹² Ní ànyìrõ rò tí, wòrí ale níivà ndi kóró ale-nyìkpó ǒ rò, nditdu fĩndá ótdù, ndàdù àrà pbìndà. Idho nyú núuko uró ì'ì alé-yà kóró atdíđ, ràdù Kàgàwà nífu 'àti: «Inzá mã màpè yà dhu bhěyi dhu-tidò nálã!»

*Yèsù rĩ Lawi nánzi owùna nęngũ tí dhu
(Màt 9.9-13; Luk 5.27-32)*

¹³ Wò dhu-dzidõ, Yèsù náadù ndi Gàlìlayà tó rèrè-bidò. Ní, ihé-yà nóowúnà ìwu rõ kà i, kà ràdù àmbe dhu ùdhe dõ fĩyò.

¹⁴ Ní ùda ndi ndúda rórò, kãla Lawi†, Àlùfayò t'ídhùnà pàratà t'úfótá-dzà ǒ àdi ró. Ní Yèsù ati kà nĩ: «frà owùdu ǒ.» Ní, Lawi adù ndivà ndàrà kòwù ǒ.

¹⁵ Wò dhu-dzidõ, Yèsù mà pbìndà ábhàlĩ mànà náawù dhu nónyù ndi Lawi bhà idza. Ní, pàratà tó ibi pbàndómbé mà, nzéřęga tó ngũkpà ale mànà ní'ì atdíkpá abádhí mànà ndi ònyù-tsùnã. Obhó tí, ibi i dhu bhěyi ale-tidò nóongónà ndi ùbhi kòwù ǒ.

† 2:14 2.14 Ngãtsi ndi Lawi wò ní'ì Mátayò (Màt 9.9).

16 Ní Pbàfàrisáyó nzínzì ǒ Músà bhà Ƴyátá tó màlímó ní'ì inè ányìrǒ. Ní abádhí níitdègu Yèsù mà rǐ dhu ònyu i nzérenгатále mà, pàratà tó pbàndómbé mànà dhu nálǎ, náati Yèsù bhà ábhàlǐ nǐ: «Ádhu kàrǐ dhu nónyu pàratà tó pbàndómbé mà ndirò nzérenгатále mànà ní?»

17 Ní, wò dhu ndì ndìrì rò, Yèsù adù atìnà abádhí nǐ: «Ìmbǎ rǐ'ì andì nà ale náarí nǐ m̀ngangà-atdyú nóho, pbétù m̀ngangà-atdyú òho arí ale ní andì nà rǐ'ì kèlě. Inzá ma mira obhónangatále núnzì, pbétù ma mira ùnzìnà ní nzérenгатále.»

*Yèsù bhà irèta ònyu t'ónyuta-tsù t'útsita dǒ
(Mát 9.14-17; Luk 5.33-39)*

18 Bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ábhàlǐ mà Pbàfàrisáyó mànà nóongónà ònyu t'ónyuta-tsù nùtsì. Ní atdíku, ìndrù iwú dhu ìvu Yèsù-tsù, 'àti: «Ádhu Yùwanì bhà ábhàlǐ mà Pbàfàrisáyó tó ábhàlǐ mànà náarí ònyu t'ónyuta-tsù nùtsì, ìnzǐ pbùkù ábhàlǐ ràdù kùtsì átò nǐ?»

19 Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò mbólí ǒ ndàti: «Nyǐ nyìrè tí nga àdhìngbá ka kùndà nǐ m̀hendù ò iwù ale r̀ràdù ònyu t'ónyuta-tsù nùtsì, àzèmbè inè akpa-tsi rǐ'ì nzínziya ǒ rórò? Inzǐ akekpá màtí! Kóró kàsùmì yà inè ì í'ì òná atdíkpá akpa-tsi mànà ǒ, abádhí rǐ nǐ àdù ònyu t'ónyuta-tsù nùtsì.

20 Pbétù, atdí idho ní'íya inè, yà akpa-tsi nódyì ka kǐ òná abádhí nzínzì ǒ rò. Ndi idho rǎkǎ nínganí ní ndì, abádhí nùtsiya ònyu t'ónyuta-tsù.

21 Ndirò, ìnzǐ atdí ale mà rǎdù ngoyì-owútá tó kèlèmù nápbà mberù-ayí ǒ, akye ndi kèlèmù náadùna ndàduru ndi mberù ka kù'ò rò, ndàdù ndi mberù-ayí náfà, ndi ɸfàta-bhu rǎdù àhu íhù nyú tdítǎ nǐ.

22 Ndi dhu bhěyi tí, ka kí nzǐ àdù òwáyì-owútá nísì kàmudzè-ayí ò, akye ndi òwáyì níwùna kàmudzè-ayí ò, rǎdù ndi kàmudzè náfà, ndi òwáyì rǎdù ndùfù obvò nǐ. Nírò dhu-òfò nga kisí òwáyì-owútá kàmudzè-owútá ò.»

*Yèsù bhà irèta Pbhàhúdí tó sàbatù-idhò dǒ
(Màt 12.1-8; Luk 6.1-5)*

23 Atdíku Pbhàhúdí tó sàbatù-idhò ǒ, Yèsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náambénà òwu dǒ nganù tó ìnga òna ná ɸdà otu ǒ. Ní, Yèsù bhà ábhàlǐ náadù 'òpè 'òwù otu-ìgì dǒ rǐ'ì nganù náfà rǒ.

24 Ní wò dhu nàla Pbhàfàrisáyó náati Yèsù nǐ: «Ándà pé dhu, ádhu pbùkù ábhàlǐ rǐ ìnzá àlě tó ɸyátá ávi dhu ònzì sàbatù-idhò ǒ ní*?»

25 Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Nyǐ nyàpè tí ìnzá Dàwudì náanzì dhu nózù*? Atdíku, àbadhi mà róná ale mànà ní'ì àwù nà, ìmbǎ ì ónyuna dhu rǎdù ì'ì.

26 Ní, kǎtsù Kàgàwà bhà idza, ndàdù perè tí ka kùbho Kàgàwà tò m̀gati nídyì ndònyè. Obhó tí, àlě tó ɸyátá rǎtina wò ndi m̀gati nónyè rǎdù rǎrǐ pbàkùhání kèlě víya dǒ rò. Pbhétù Dàwudì nídyi ka ndònyè, ndàdù kàbhu átò ì ùbhi mànà pbìndà ale tò. Wò ndi dhu náanzì

* 2:24 2.24 Tòr 23.25 * 2:25 2.25 1Sà 21.1-6

ndì Àbìyàtarì ní'ì p̀bàkùhání tó ádròdrò ale dõ kamà tí nínanganí.»

²⁷ Yèsù adù àtìnà t̀dítđò abádhí n̄: «Ìndrù ka kanzì nzá sàbatù-idhò tò, p̀bétù sàbatù-idhò ka kanzì ìndrù tò.

²⁸ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, ima Ìndrù t'ídhùnà, ima ní ndi Ádr̀ngbàle sàbatù-idhò dõ matí.»

3

*Yèsù r̄ ɔtsúna ɔtsù ale nígũ sàbatù-idhò ɔ̄ dhu
(Mát 12.9-14; Luk 6.6-11)*

¹ Ngãtsi nínanganí sàbatù-idhò ɔ̄, Yèsù náatsù t̀dítđò unduta-dzà ò. Ní ɔtsúna ɔtsù atdí ale ní'ì ányì-dza.

² Ányìr̄ ɔ̄ ì'ì ngũkpà ale náambénà Yèsù nándà dõ atdyúya nyú nà, ndín̄ 'ala tí, kàrà tí wò ale nígũ sàbatù-idhò ɔ̄, ndín̄ 'adù tí kòbhà ndi dhu-okú dò rò.

³ Ní Yèsù aṭi wò ndi ɔtsúna ɔtsù ale n̄: «Ív̀à nyì, nyidè uró kóró ale nzínzi ɔ̄.»

⁴ T̀dítđò kãdù dhu nívu yà ányìr̄ ɔ̄ ì'ì ale-tsũ ndàti: «Àlè tó Ƴyátá návi tí konzì ídzì dhu ìndrù tò, ndirò tí konzì nzére dhu ìndrù tò sàbatù-idhò ɔ̄? Tí kígũ ìndrù bhà ípir̄́ngà, ndirò tí kubhà ndi ale ròvè?» P̀bétù abádhí adù ìnè ìnè tí.

⁵ Ní, Yèsù náandà abádhí-dò nga kóró akótá nyú nà, izu ràdù ndùka atdíđò abádhí tó odù ale-afí-okú dò rò. Ní kãdù àtìnà ndi ale n̄: «Ígba ɔtsúnù!» Kà ràdù kígbà. Ní kòtsú náadù ògù ányìr̄ ɔ̄ rò tí.

6 Ní ányìrǒ rò tí, Pbàfàrisáyó núuvò unduta-dzà ò rò, 'àdù 'ùndu Hèròdè bhà ale màna, ndíní 'írì tí ì ìngbà dhu bhèyi màtí ka kí Yèsù nábhù kohò dhu dǒ.

*Ihé-yà rīwu kóró ngari ònǎ rò Yèsù rǐ'ì ì dhu
(Màt 4.23-25; 12.15-16; Luk 6.17-19)*

7 Wò dhu-dzidǒ, Yèsù mà pbìndà ábhàlǐ màna nídhá ì Gàlilayà tó rèrù-bidò, ábhǒ ale tó ihé-yà ràdù òwu owùya ǒ. I alé-yà níiwú Gàlilayà tó pbìrì ò rò, Yùdeyà tó pbìrì ò rò,

8 Yèrùsàlemà tó kigò ò rò, Idùmeyà tó pbìrì ò rò, Yòròdanì tó idha-akpà-adzèǎ rò arí'ì pbìrì ò rò. Ndirò abádhí iwú Tirò mà Sìdònà màna tó kigò tó mùlengù ònǎ rò. I ábhǒ ale tó ihé-yà níiwú Yèsù ì, kǎrónzina dhu-òyǐ ì írì dhu-okú dò rò.

9 Ní, Yèsù adù pbìndà ábhàlǐ návi rìlì atdí ibhù fǐndà, akye ndì ihé-yà níipbóna ndì nǐ.

10 Obhó tí, ibí ale nígù kǎrì dhu-okú dò rò, kóró ale andi nà rǐ'ì nóowúnà 'òdzi rǒ kà rǐ'ì ì, ndíní 'apbálá tí kàngbò.

11 Ndirò Yèsù ì àla rò, nzére-alafí nóowúnà yà ì arí'ì òyà ale nábhù rǒ rùkò ì ɔtdyùya dǒ Yèsù-ònzǐ, 'àdù òwu abádhí àbhù rǒ rùkù, 'àmbe àtìna dǒ: «Inyi, nyi ní Kàgàwà t'ídhùnà nyú.»

12 Pbétù Yèsù adúnà àrà dhu núya rǒ ì nzére-alafí tò ɔbi nyú nà, ìnzǐ àdhi màtí ndì ndí'ì dhu nuno tí.

*Yèsù rǐ atdí kumì dòná óyǒ nà ale nóvò ndèlì
uvitatále tí dhu
(Màt 10.1-4; Luk 6.12-16)*

13 Wò dhu-dzidǒ, Yěsù núupò atdí pbìrì dò, ndàdè ndì ndòzè ndùnzi ale núnzi, i ale ràdè iwu tina ò.

14 Kǎdà atdí kumì dòná óyǒ nà ale nùli, ndàdè ɔvòya nóvò «uvitatále» tí. Kǎli abádhí ndíní 'ongó tí oko mànà atdíkpá. Kǎli abádhí, ndíní ndongó tí ùvinà ròwù Kàgàwà bhà Ídzi Màkǎrù núnò ìndrǔ tò,

15 ndirò ndíní í'í tí ádrùngbǎnga tó ɔbi nà 'òwù nzéɛ-alafí nípfo rǒ nǐ ìndrǔ ò rò.

16 Yàrí ní ndi yà kǎvò atdí-kumì dòná óyǒ nà Uvitatále-ɔvò: Sìmonì (Yěsù adè ngǎtsi kǔvò nóvò Péterù tí),

17 Yàkòbhò mà adònà Yùwanì nà. Abádhí óyǒ kóró ní'ì Zèbèdayò bhà inzo. Yěsù adè ngǎtsi abádhí-ɔvò nóvò Bòwànergè tí, kà-tì ní ɔvo bhà inzo.

18 Àndèreyà, Fìlipò, Bàrtòlòmàyò, Màtayò, Tùmasì, Yàkòbhò (Àlùfayò t'ídhùnà), Tàdayò, Sìmonì, yà atdíðò ndì nuyénà fìyó pbìrì dǒ ale,

19 ndirò Yudhà Iskàriyotà, yà Yěsù ipfo adè àrà ndàbhè òmvǔ-fó ale.

*Yěsù àti ka kí dònà ìnza ndì dhu tí
ndirò nzéɛ-alafí rǐ í ònà dhu tí dhu*

20 Wò dhu-dzidǒ, Yěsù náadù ndì idza. Ní, ihé-yà náadè 'àndu tdítǒ kà-tí, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà rǐ ònyè nónyè ònà kàsùmì mà ràdè ì'ì mbǎ.

21 Ní wò dhu ì ìrì rò, kà mà t'ídzá-bhà náadè kàtì iwà dònà ìnza ndì dhu tí. Ní, abádhí adè iwu kòdyì òwùnà.

22 Ndirò, Yèrùsàlemà tó kigò ò rò iwũ Yèsù-ti'ò Músà bhà Hyátá tó malímò náambénà àtìnà dǒ: «Pfōmvo Bèlizèbuli rǐ'ì kà ò.» Ndirò abádhí ambénà àtìnà dǒ: «Wò ndi nzéere-alafí ò ádrùngbǎle ní ndi arí kàbhǔ ròdì kǒkò i nzéere-alafí.»

23 Ní Yèsù anzi abádhí, ndàdù dhu ùnò fíyò mbólí ò ndàti: «Nzéere-alafí dǒ ádrùngbǎle, Sìtanì, rǎdù ndòdì ìngbǎ dhu bhěyi ndìtírò?»

24 Atdí ádrùngbǎ kamà bhà pbìrì ò ale náapé àmbe 'ùgyè dǒ nzínziya ò, ní ndi kamà bhà idzi náarí nzǐ àpere.

25 Ndirò, atdí odhi náapé àmbe anya nónzì dǒ nzínziya ò, ní i ale tó odhi-tì náarí nzǐ ìde.

26 Nírò, Sìtanì náapé àdù ndòpè ndùgyè ndì ndìtírò, kàbhà idzi-ǒnga rǎdù ndùtu, ní kàbhà ádrùngbǎnga rǐ nzǐ adù àpere, kàbhà idzi-tsù rǎdù ndòdì.

27 Inzǐ atdí ale mà rǎdù òtsù obi nǐ ìdzǐdzò ale bhà idza, ndàdù kàbhà idzá dhu númbà, inzǎ ndì ndàlǔ pé ka ndùtsì angyi rórò. Ka ndì ndàlǔ ndùtsì dhu-lutinǎ ní ndi, kà rǎdù kàbhà idzá dhu númbà.

28 Ma mí obhó dhu núno fǔkù, ìndrǔ náabáya àbà kóró fíyó nzérenga tó ubàta, ndirò abádhí náabáya àbà Kàgàwà nǐ ì arí dhu ùno nzéere dhu tó ubàta mà.

29 Pbétù, Ilǐlǎ-Alafí nǐ rí dhu ùnò nzéere ale náabáya nzǐ ubàta akekpa màtí. Obhó tí, kàbhà nzérenga ní dhòdhóhóngà nà rádi nzérenga.»

30 Yèsù atè wò dhu bhěyi abádhí nǐ, abádhí àtì ndì ràrǐ'ì nzéere-alafí dǒ ádrùngbǎle nà ònà dhu-okú dò rò.

Ádhi mà nyú ndi Yěsù-tsánà, kà t'ádóna, kà t'áwéna mànà?

(Màt 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ Tdítdǒ, Yěsù-tsánà mà kà t'ádóna mànà níiwú ùvò Yěsù rǐ'ì ònà idza-lí. Abádhí itsi lko iriná rò, 'ádù atdí ale návi rànzi Yěsù idza rò.

³² Ihé-yà ní'ì kà-tí ì òkò, 'àkpòrò kàngbò ró. Ní ka kadù àtìna kà nǐ: «Kànǐ íyànɛ mà adónɛ mà awéɛnɛ mànà rǐ'ì iri. Abádhí rǐ nyɔmɛ.»

³³ Ní Yěsù adù dhu àdu ndàti: «Ádhi ndi íyàdu, ndirò ádhimà ndi adódu?»

³⁴ Tdítdǒ kǎdù yà tiná ókò 'àkpòrò ngbǒna ale dò nga nándà, ndàdù àtìna: «Kànǐ íyàdu mà adódu mànà.

³⁵ Kágawà òzè dhu nónzi rí ale ní ndi, adòdu, awèdu, ndirò íyàdu.»

4

Ɔnyù-tse òrɛ rí ale tó mbólí

(Màt 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Wò dhu-dzidǒ, Yěsù ivà ndi ndàrà Gàlilayà tó rèrù-bidò. Ní ányì ndi ndàrà àhɛ rò, kǎpè ndámbe dhu ùdhe dǒ tdítdǒ ìndrù tò. Ní, ádrùngbǎ ihé-yà nyú núundu ì, 'àkpòrò kàngbò. Ndi dhu-okú dò rò, kǎdù ùpo ibhú ò, ndàdi ányì. Ndi ibhú ní'ì rèrù dǒ, ihé-yà ràdù òko rèrù-bidǒ.

² Ní kǎmbénà ábhǒ dhu nyú núdhe dǒ abádhí tò mbólí ǒ. Ndi pbìndà dhu t'údheta ǒ, kǎwɛ dhu abádhí tò ndàti:

³ «Nyìri pé! Atdíku, atdí ale náahù ndàrà ònyù-tse nórè inga ǒ.

4 Ní yà ònyù-tse nóvo kàrř òná kàsùmì ǒ, atdíhená itse náawà ì otu ǒ. Ní, àrè adù iwu, 'ùbhí ì itse otu ǒ rò.

5 Ngǔkpà-tsí náawà ì ìmbǎ adzi rř'ì dòná abho odu-kengerè dǒ. Kòrì itse náadù ìnga kòmbómbí, ìmbǎ adzi rř'ì dòyá abho nídhuní.

6 Ní adyifò nítdègu ìka, náadù wò ìngingà ònyù-nzo nóbì, ràdù òtdyù, ìmbǎ ivéya rř'ì ádzàdzí nídhuní.

7 Atdíhená itse náawà ì okpèna nà itsukpó nzínzì ǒ, ì okpèna nà itsu náadù àta, 'àdù òvi, 'àdù wò ìngingà ídzì ònyù nùtsì, ìnzì ràdù ǒ'ò.

8 Pbétù, ngǔkpà itse náawà ì ídzì adzi ǒ. Ní ì ònyù nínga, 'òvi, 'àdù ǒ'ò mbèyi nyú. Atdíhená náadhì itse ìbhu kumì-gùna ròsè, ngǔkpà náadhì azà kumì-gùna ròsè, ndirò ngǔkpàkà-tsí náadù òdhi atdí-miyà-gùna ròsè.»

9 Ní Yèsù adù àtìnà abádhí nǎ: «Ìnga t'írìta tó bǎna nà rř'ì ale níri ka.»

*Yèsù rř ònyù-tse òrè rí ale tó mbólí-tì nàwě dhu
(Mát 13.10-17; Luk 8.9-10)*

10 Yèsù nítdègu ndìndrì itse ihé-yà rǒ rò, ní yà kà-tí aróko ale mà, kàbhà atdí-kumì dòná óyǒ nà ábhàlǐ màna náavì ka ràwε kǒkò mbólí-tì.

11 Ní kǎdù dhu abádhí tò ndàtì: «Fǔkù nyú, ka kítè wà òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi-nyu-tsi ndì nórù dhu. Pbétù, ngǔkpà ale náarí kóró dhu níri mbólí tó ófò ǒ,

12 <ndíní ì owu tí ìnga àndà rǒ, pbétù ìnzì 'àdù atdí dhu mà nála,
ndirò 'àdù nga níri, pbétù ìnzì atdí dhu mà ràdù dòya nála,

akye ì owuna 'ùgèrè fíyó nzéřnga ǒ rò, Kàgàwà
ràdù dhu núbà fíyò nǐ*!>»

¹³ Tdítdǒ, Yěsù adù àtìná abádhí nǐ: «Nyǐ nyùnì tí nzá yàrí mbólí rǔnɔna dhu? Olu, nyǐ nyádù kóró ngǔkpà mbólí rǔnɔna dhu núnì ìngbǎ dhu bhěyi?

¹⁴ Yàrí ní ndi ònyù-tse nóre rí ale tó mbólí-tì: Ònyù-tse òre rí ale nóre dhu ní Kàgàwà bhà Ɔte.

¹⁵ Ngǔkpà ale núli ì yà Kàgàwà bhà Ɔte náwà ì òná otu bhěyi. Abádhí rǐ ndi Kàgàwà bhà Ɔte níri, ányìrǒ rò tí Pfòmvo ràdù ìrà, ndàdù ndi òre ka kòrè Ɔte nípfò abádhí-afí ò rò.

¹⁶ Ngǔkpà ale núli ì odu-kengerε-do yà ìmbǎ adzi rǐ'ì dóná abhɔ bhěyi. Kàgàwà bhà Ɔte ì ìrì rò, abádhí ràdù kà'ù dhèdhe nyú nà ányìrǒ rò tí.

¹⁷ Pbétù, abádhí rǐ nǐ àdù kàbhɔ ivéna ròdì ndì affiya ò, 'àdù 'àpba kà-rǒ ákě kàsùmì kèlě tí. Ní, yà àpbè mà avuta mànà nópè ì Kàgàwà bhà Ɔte abádhí á'ù dhu-okú dǒ rò rò, abádhí ràdù 'àwà dòtsí fíyó a'uta ǒ rò.

¹⁸ Ngǔkpà ale-tsí núli ì okpèna nà itsu nzínzì ǒ itse náwà ì òná inga bhěyi. Abádhí náarí Kàgàwà bhà Ɔte níri,

¹⁹ pbétù, yà adzi dǒ ka kóko tí dhu tó irèta mà, ònzì náaríbhona ɔtrátá tó dhèdhe mà, ngǔkpà dhu-atdyú mànà ràdù òtsù abádhí-afí ò. Ní, kóró kòrí dhu ràdù ndi Ɔte nútsì, 'àdù àbhunà ìnzì ròdhi itse.

²⁰ Ndirò ngǔkpà ale núli ì ídzi adzi ǒ itse náwà ì òná inga bhěyi. I ale náarí Kàgàwà bhà Ɔte níri, 'àdù à'unà. Ndirò, ì ale náarádù ídzi itse nódhi:

* **4:12** 4.12 Ìsa 6.9-10

atdídhená ale ròdhi ka ìbhu kumì-gùna ròsè, ngùkpà ròdhi ka azà kumì-gùna ròsè, ndirò ngùkpà-tsí ràdù kòdhi atdí-miyà-gùna ròsè.»

Tarà tó mbólí mà Kàgàwà bhà Ɔte rǐ ìndrǔ-do àlǔ dhu tó mbólí mànà (Luk 8.16-18)

²¹ Tdítdǔ, Yèsù ivú dhu abádhí-tsǔ ndàti: «Ka katí tarà òbòbi, kadù àtsinà ìtǎ-tsi? Ndirò, ka katí kòbòbi, kadù ìlinà ara-tsi? Ka katí nzǐ kòbi kili ɔrú, mbéyi kǎrǐ inga náwù ró?

²² Obhó tí, kóró dhu-tsí yà ndì narù náalaya ndì kpanjangba, ndirò kóró dhu-tsí yà òdhu ò arádi náaviya ndì kpanjangba awáwù ò.

²³ Inga t'íríta tó bǐna nà rǐ'ì ale náká ndirǐ ka!»

²⁴ Yèsù adù àtìnà tdítǔ abádhí nǐ: «Nyàndà nga mbéyi yà nyǐ nyírina dhu nà. Ka kudhèya dhu fùkù àdhàdhi yà nyǐ nyarí dhu núdhè ìndrǔ tò òná mǔgèrè ǔ, kadù àmànà àma tí.

²⁵ Obhó tí, dhu nà arǐ'ì abho ale tò, ka kabhùya dhu abho nyú ròsè. Pbétù, ìmbǎ dhu arǐ'ì abho foná ale-fó rò, ka kakòya yà ake kǎrǐ'ì nà dhu mà*.»

Vǐyà dǔ rò rínga itse tó mbólí

²⁶ Yèsù adù àtìnà tdítǔ: «Yarí ní ndi òrù-akpà ǔ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi nófò ndì nà dhu: Atdí ale níwà ndì ndòrè nganù-tse pbì inga ǔ.

* 4:25 4.25 Wò dhu-tì ní, fíndà ka kùdhe dhu arǐ dònà àlǔ ale, ní ka kabhùya rànì nga abho. Pbétù, ìnzǐ dònà arǐ fíndà ka kùdhe dhu àlǔ ale, ní do ò rò ka kipfoya yà kǎrǐ'ì nà ákě irètá-ngba mà kóró.

27 Ní yà inga náarátí, ndàdù ùbho dhu bhěyi, kǎráyi inga náti rò, ndàdù ndìvà inga núbho rò. Wò ndi kàsùmì ǒ ònyù-tsè náaráta, ndàdù inga inzà àbadhi nùni ìngbǎ dhu bhěyi màtí kà rǐnga dhu rórò.

28 Adzi rǎdù wòrí nganù ní'ò ndítírò. Wemberè tí kà rǐ kàbhǔ rìngà, ɔɔɔ rí kisé nǐ ndàdù kàbhǔ ròvi, kà rǐku dò ná rò nǐ, ndàdù kàbhǔ rìtù ndì, rǎdù ǒ'ò.

29 Wò nganù nó'ò dhu-dzidǒ ní ndi, wò ale rǎdù kasu nópè p̀bìndà obhi nǐ, nganù t'ótseta tó kàsùmì náká wà nídhunǐ.»

Hàradalì-kpǒ-tútǔ-ngba tó mbólí

(Mát 13.31-32,34; Luk 13.18-19)

30 Yèsù adù àtìna t̀dítǒ: «Ádhu àlě kádù àtìna òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi nófò ndì nà dhu tí? Ndirò, ìngbǎ mbólí ndi kà dǒ àlě kádù àwenà rìtè ka?

31 Kǒfò ndì hàradalì tó itsukpó-tsè nà. Adzi ò ka kí kòzò òná kàsùmì ǒ, ka ní ákě dhu-tútǔ-ngba nyú ròsè kóró yà adzi ǒ itse dònǎ.

32 P̀bétù, yà ní ka kí kòzò adzi ò, ní kà ròvi, ndàdù òngo ádrùngbǎ itsukpó tí, ròsè kóró itsukpó-tidò dònǎ. Kǒpbí rǎdù òvi ádzàdzí nyú, àrè mà rǎdù idzàya nòsì kà-bǐ tó sísì ǒ*.»

33 Ndi dhu bhěyi tí, Yèsù núnónà Kàgàwà bhà ɔte kóró ale tò ábhǒ yàrí mbólí-tidò ǒ. K̀nónà ka àdhàdhì yà ndì ndúnona dhu níri rí ale-do nálǔ rǎdù dhu bhěyi.

34 Kǒténà nzi abádhí nà inzà ndì ndùnò mbólí ǒ rórò. P̀bétù, ɔyá ì otù ì p̀bìndà ábhàlì màrà

* 4:32 4.32 Zèk 17.23; 31.6; Dàn 4.12,21

òná kàsùmì ǒ, kǒngónà àdù i mbólí-tì náwe kóró abádhí tò.

*Yěsù rǐ àpùpú nábhě rìdè dhu
(Màt 8.18,23-27; Luk 8.22-25)*

³⁵ Ndi nínganì tí pbitsòngǎ, Yěsù náati pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Kàda rèrù-adzè.»

³⁶ Ní, Yěsù bhà ábhàlǐ núubhà ihé-yà, 'àdù òtsù yà Yěsù rǐ'ì ònà ibhú ò, 'àdù òwu. Ngǔkpà ibhú náadù ì'ì inè ányìǒ.

³⁷ Nírò ní ndi àpùpú náapè ndòpìlì obi nyú nà, mùkurà ràdù 'òpè 'àwà ì ibhú ò, ibhú ràdù àmbe àle dǒ idha nǐ.

³⁸ Yěsù náadù ì'ì ibhú tó kòbhé ò ndì ndàyi ndìpbì dònà kùsé rǒ, idho ràdù ndòdyì ró. Ní kàbhà ábhàlǐ níngà ka idho ò rò, 'àdù àtìnà kà nǐ ikǔ nyú ǒ: «Màlimǒ, yà àlě kúve dhu nátdǔ tí obhó afínu akekpa màtí?»

³⁹ Ní idho ò rǒ ndì ndìvà ndì rò, Yěsù náarè awe dǒ, ndàdù àtìnà rèrù nǐ: «Ínè! Ʋtsi tsùn!» Ní awe náadù opilita núbhà, inga ràdù inè bhì.

⁴⁰ Ní Yěsù adù àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ádhu nyǐ nyí ɔɔɔ nónzi nǐ? Nyǐ nyàpè t'óbhó ì'ì a'uta nà?»

⁴¹ Ní, ádrùngbǎ ɔɔɔ nyú níisí abádhí ò, abádhí ràdù 'òpè 'òtè nzínziya ǒ 'àmbe àtìnà dǒ: «Ádhi pbá ale yà, awe mà, rèrù mànà dhu náarí tsùnà dhu níri?»

5

*Yěsù rǐ nzéɛ-alafí nà arí'ì ònà ale nígě dhu
(Màt 8.28-34; Luk 8.26-39)*

1 Wò dhu-dzidǒ, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ màná náawù ùvò Gàlilayà tó rèrù-adzè, Pbàgèrasì* tó pbìrì ò.

2 Ní yà Yěsù ìfò ibhú ò rò rórò tí, atdí ale náahè ìndrù ùtdǔ ka karí òná ngari ò rò, ndìrà kà-tí'ò. Ndi ale ní'ì nzéɛ-alafí nà arí'ì òná ale.

3 Kǒngónà òdhò ndi ngari ò, ndirò kà sòwòrò nónzi rí ndùtsì àdrà-mbǐ nǐ atdí ale mà ní'ì mbǎ.

4 Obhó tí, bilínganà ka kùtsínà kápfo sìnǵà-mbǐ nǐ, kǎdù kǒtsú nùtsì àdrà-mbǐ nǐ. Ní kǒngónà àdù i àdrà-mbǐ nátdi, ndàdù sìnǵà-mbǐ nátdi átò. Ndirò, kàlǔ rí ndònzì lèmana ale ní'ínà mbǎ atdí màtí.

5 Bilínganà, yà inga náarátì, ndàdù ùbho dhu bhěyi, kítúnà ndì ndámbe ùbhi dǒ ìndrù nátdǔ ka karí inanǎ, ndirò pbìrì dònǎ, ndámbe ùkǔ dǒ, ndàdù àrà ngbǒna àzè rǒ kpùwǎkpùwǎ odu nǐ.

6 Ní kǎla Yěsù itse rò, ndàdù òku tina ò. Kǎdù, ndìbvù kònzǐ, ndùko ndì ɔtdyàna dǒ.

7 Kǎdù òkù àrǐ nyú tí ndàtì: «Ádhu nyi nyòzè ma nà Yěsù, kóró dhu dǒ arí'ì Kàgàwà t'Ídhùnǎ? Ma mìtdè nyi ìtdè tí, Kàgàwà-ɔvò rǒ, ìnzǐ àvǔ rùdú.»

8 Wò dhu kǎno okúna dò rò dhu ní, Yěsù arána àtìna rǒ kà nǐ: «Nzéɛ-alafí, áhǔ wò ale ò rò!»

9 Ní Yěsù adúnà àrà dhu ìvu rǒ kà-tsǔ ndàtì: «ɔvònu ní àdhi?» Kà rǎdù dhu àdu Yěsù tó ndàtì: «ɔvòdu ní <Ihé>, ibí rò mà mí'ì nídhuní.»

10 Ní, kǎdúnà àrà Yěsù nónzi rǒ atdyúna nyú nà, ìnzǐ i nzéɛ-alafí nabhè tí ròwù itse ndi pbìrì ǒ rò.

* 5:1 5.1 Ndi pbìrì ní'ì ìnzǐ ní Pbàyàhúdì tó pbìrì.

11 Ányìrǒ, àdù tó ádrùngbǎ màhǒ-yà ní'ì p̀bìrì-
 ɔngò rǒ ì ànyu ró.

12 Ní ì nzéɛ-alafí náadù Yēsù ìtdè ìtdè tí, 'àti:
 «Óvì mǎ mǒwù ndǎkà àdù nzínzì ò, ndíní mǎdù
 tí ùtsǔ abádhí ò.»

13 Ní Yēsù adù ndì dhu ná'ù abádhí tò. Nírò
 ní ndì kǒkò nzéɛ-alafí núuvò wò ale ò rǒ, 'adù
 òwu òtsù adù ò. Ní kóró kǒkò adù tó màhǒ-
 yà, mbembé óyǒ lufù, náadrú p̀bìrì-ɔngò rǒ rǒ,
 ì rùp̀bà ì rèrè ò, tséya ròtdì ì.

14 Kǒkò adù nùndà rǒ rúbhi ale náatsè, 'òwù
 ɔyi nà kigò ò, ndirò igigi rí'ì p̀banga òna nǎ. Ní
 ìndrù náadù iwu, 'iwù wò ndì nònzì dhu àndà.

15 Abádhí níwú ùvò Yēsù tí, 'adù wò ndì ibí
 nzéɛ-alafí arúbhi ì'ì rǒ ònà ale nála. Ndi ale ní'ì
 obvò ndì ndàdì, ndùfò róná mùdzarù, p̀bìndà
 irèta ràdù ndàdu ró. Ní ɔdo náadù ìsǐ abádhí
 ò.

16 Yà ndì nònzì dhu nàlanà ale náadù wò nzéɛ-
 alafí nà ale mà adù mànà rǒ ì nònzìndà dhu náwe
 abádhí tò.

17 Ní abádhí náadù òpè 'ìtdè Yēsù ndíní ndì
 nivà tí, ndàrà f̀yó p̀bìrì ǒ rǒ.

18 Ní yà Yēsù r̀p̀o ibhú ò ònà kàsùmì ǒ, yà
 nzéɛ-alafí núvòndà ònà rò ale nítdè Yēsù ndíní
 'owu tí mànà atdíkpá.

19 Ní Yēsù náa'u nzá ndì dhu kà tò. P̀bétù kǎdù
 àtìndà ndì ale ní: «Ádù nyi p̀bùkù, ìndù ale-ti'ò,
 nyadù yà ìndù Ádrùngbǎle ònzì kóró dhu náwe
 abádhí tò, izu kàbà d̀nù dhu mànà.»

20 Ní wò ale náadì d̀ona ndàrà, ndàdù ndòpè
 ndùnò yà Yēsù nònzì f̀ndà kóró dhu Dèkàpoli tí
 kátina p̀bìrì ǒ. Ní, yà kà r̀nɔna dhu nìrì ale kóró
 ní idho núuko atdíđǒ.

*Yàhirò bhà tsìbhíngba mà Yěsù rǒ mùdzarù-
ngbò napbálá tsìbhále màna*
(Màt 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Tdítdǒ Yěsù náadà ibhú ǒ rèrù-adzè. Ní idhagì dǒ kìdè rórò, ádrùngbǎ ihé-yà náandu ndì ndàkpòrò kà-ngbò.

²² Ní, unduta-dzà ǒ ádròdrǒ ale nzínzi ǒ atdí ádrùngbǎle, Yàhirò tí kátina, níira àhù ányìrǒ. Ní Yěsù ndì ndàla rò, kíbvú ndì obvò kà-pfò rǒ.

²³ Kǎdù kìtdè atdyúna nyú nà, ndàti: «Ívǎdú-ngba rǐ'ì afína rǒ ka kódonà ró. Ní, írà ɔtsúnɔ nyi nyeli tí kà-dǒ, ndínǐ kǒgú tí, ndàdù àdi nyìkpóna nà.»

²⁴ Yěsù mà náadù òwu Yàhirò nà, ádrùngbǎ ihé-yà ràdù ndìdhò owùya ǒ Yěsù ì ìpbǒ nzínziya ǒ rórò.

²⁵ Í ale nzínzi ǒ ní'ì atdí tsìbhále, atdí kumì dòná ɔyǒ nà atɔ tí azu nóongónà ìrà róná.

²⁶ Kǎbà àpbè abhɔ nyú ibí pbàngángá-bvùnǎ, ndàdù kóró fóná ongyéngá-tsè nótdì ányì. Pbétù ndì dhu adúnà nzǐ àrà kà dzùnà nónzi rǒ, kà rǒ andì ràdù àrà òtrɔ rǒ atdítdǒ.

²⁷ Ní, Yěsù dǒ ka kúnɔna dhu ndì ndírì dhu-okú dǒ rò, kǐra ihé-yà nzínzi ò, ndàpbálá kà-rǒ mùdzarù-ngbò olùnǎ rò.

²⁸ Ka ní'ì afína ò rírà òte rǒ ndàmbe àtìnà dǒ: «Ma mapé kà-rǒ mùdzarù-ngbò nàpbálá, ní ma mógù ògù.»

²⁹ Ní Yěsù rǒ mùdzarù-ngbò kàpbálá rórò tí, ya kà-rǒ arírà azu náadù ìde, kà ràdù ndìnè iwà ndì ndògù pbìndà andì ǒ rò ró.

³⁰ Wò ndì kàsùmì ǒ tí, Yěsù níinè ndì iwà ìndrǔ t'ígútá tó pbìndà obi nónzi kasu ró. Ní kǎgéré ndì

ihé-yà nzínzì dò, ndivũ dhu ndàti: «Ádhi rùdú mùdzarù-ngbò nàpbàlǎ?»

³¹ Ní kàbhà ábhàlǎ adù dhu àdu kà tò 'àti: «Ádrùngbǎlé, nyi nyàla wà ihé-yà nákpòrò ngbõnu 'ìpbõ nyi tí dhu. Ní, nyi tí adù dhu ìvu tdítđò rǎrǎ àdhi ngbõnu nàpbàlǎ?»

³² Pbétù Yèsù adù ndàgere ndàndà kóró ihé-yà-dò nga, ndínǎ ndì ndala tí rǎrǎ àdhi ndì dhu nònzì.

³³ Ní ndì tsibhále adù àdi ndàmbe ìvi dǒ ɔdɔ nǎ, iwà ndì ndùnì róná ndì nònzì dhu nídhunì. Ní kǎdù ìrà ndìbvũ ndì Yèsù-pfò-rǒ, ndàdù kóró obhó dhu núnò fíndà.

³⁴ Yèsù adù àtìna kà nǎ: «Pbà nǎ tsibhíngbá, pbùkù a'uta nígũ wà nyi. Ní, àrà mběyi, nyadù ògù pbùkù àpbe ǒ rò.»

³⁵ Wò dhu núnò Yèsù rǎ rórò ní ndì, ɔyi nà ríwu unduta-dzà ǒ ádrùngbǎle Yàhirò bhà rò ale nùuto ì, 'adù àtìna kà nǎ: «Pbùkù tsibhíngba nówè wà, ní ádhu nyi nyí Málímò-tsi àvǎ tdítđò nǎ?»

³⁶ Pbétù Yèsù náadù nzá afína mà nǎli abádhí rǎnɔna dhu dǒ. Kǎdù àtìna Yàhirò nǎ: «Ínzì ɔnzi ɔdɔ, í'ì a'uta nà tí.»

³⁷ Kǎdù nzá atdí ale mà nózè rùndà ndì ányì, pbétù kǎdù ùnzìnà rùndà ndì ní Péterù mà, Yàkòbhò mà, adòna Yùwanì màna kèlě.

³⁸ Ní abádhí awù ùvò unduta-dzà ǒ ádrùngbǎle bhà. Ní ányì, Yèsù náatù ìndrũ tsìya náva ì, 'àmbe òdzi dǒ, 'adù àmbe ùkũ dǒ ɔrú tǔya nyú nà ró.

³⁹ Ní kǎtsù idza, ndàdù àtìna abádhí nǎ: «Ádhu wò dhu bhěyi tsìku náva ndì nǎ? Ádhu nyí nyódzi nǎ? Yàrí ngbángba nówè nzá, pbétù kòdhò òdhò

tí.»

⁴⁰ Pbétù, abádhí náadù Yësù rǎnɔna dhu-gàyà ònzì ònzì tí. Ní Yësù adù abádhí nípfò idza rò kóró, ndàdù ndi ngbángba t'ábanà mà kà-tsánà, ndirò pbìndà ìbhù ábhàlǐ màná kèlě núnzì, 'òtsù màná ndi ngbángba-abvò rǎ'ì òná kàluga ò.

⁴¹ Ní kǎlù ndi ngbángba ɔtsúna rǎ, ndàdù àtìná nǐ: «Tàlità kumì.» Kà-tì ní: «Tsihíngbá, ma mátina: <fva nyi, nyidè!>»

⁴² Ní ányìrǒ rò tí, wò tsihíngbá níivà ndi ndidè, ndàdù ndòpè ndùbhi. Obhó tí, kàbhà ato ní'ì iwà áhù atdí kumì dóná óyǒ ná ato tí. Wò dhu ì àla rò, idhò núuko ányìrǒ ì'ì kóró ale atdíǒ nyú.

⁴³ Yësù adù dhu núya abádhí tò atdíǒ, ìnzì ndi dhu nabhù tí atdí ale mà rǎnì. Tdíǒ kǎdù àtìná ndi ngbángba t'ále nǐ: «Nyàbhù ònyè ake kà rònnyè!»

6

Nàzàretì tó kigò ǒ bhà ná'ù nzá Yësù dhu (Mát 13.53-58; Luk 4.16-30)

¹ Wò dhu-dzidǒ, Yësù níivà ndi ányìrǒ rò, ndàrà ndi ndavi òná kigò ò, pbìndà ábhàlǐ ràdù òwu owùna ǒ ányè.

² Ní sàbatù-idhò ǒ, kǎdì ndàmbe dhu núdhe dǒ ìndrù tò unduta-dzà ǒ rò. Ní ábhǒ ale yà kà rǎnɔna dhu ìri rí, ní idhò núuko atdíǒ. Abádhí ambénà àtìná dǒ: «Kóró wò ɔte-tidò ná kǐrà àdhà rò? Wòrí dhu-ɔnga t'óvòta-tidò mà, ndirò wò wìwì nónzi kǎrí nǐ ɔbi màná dhu kǎbà àdhà?»

³ Tí obhó ka ndi sàpàti, Màriyà t'ídhùnà? Ka tí obhó Yàkòbhò mà, Yǒsè mà, Yudhà mà, Simoni

mànà t'ádònà? Ndirò kà t'áwéna t'óbhó òko atdíkpá iró àlě mànà?» Ní wò dhu-okú dò rò, ìndrú nóowúnà nǐ kà rúnona dhu ná'ù rǒ.

⁴ Ní Yěsù adù àtìna abádhí nǐ: «Nabì nífǔ ka karí kóró ngari ǒ. Pbétù, yà ndì nyú ka kadhì òná kigò ǒ, ndirò findá ale nzínzì ǒ, ndirò pbì idzá-bhà nzínzì ǒ mǎtí, ka karí nǐ kífǔ.»

⁵ Yěsù náadù nzá atdí wíwì mà nónzì ányìrǒ, pbétù kǎdù ɔtsúna núlì ngúfe andítále dǒ tí, i ale rádù ɔgɔ fíyó andì ǒ rò.

⁶ Ní idho núuko Yěsù atdí dǒ, ìmbǎ fíyó kigò ǒ bhà rǐ'ì a'uta nà dhu-okú dò rò.

Yěsù rǐ pbìndà atdí kumì dòná ɔyǒ nà ábhàlǐ núvǐ dhu

(Mát 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)

Yěsù náarànà ùbhi rǒ kóró kyèròkyèrò rǐ'ì pbanga òná, ndámbe dhu ùdhe dǒ ìndrú tò.

⁷ Ní kǎnzi pbìndà atdí kumì dòná ɔyǒ nà ábhàlǐ, ndàdù ndòpè ndùvǐ abádhí ɔyǒyǒ rò. Kúvǐ abádhí iwà ndì ndàbhɔ nzéɛ-alafí nòdì abádhí rádù nì ádrungbǎnga tó ɔbì fíyò rórò.

⁸ Kǎdù dhu núya abádhí tò ndàti: «Àpé nyìdì atdí dhu mà abhi tò, pbétù nyùgu mùgǒ kèlě. Àpé nyùgu mùgati mà, bhòlo mà, fùrangà mà ngbǒkɔ ǒ.

⁹ Nyùfǒ kàyitò pfǒkɔ rǒ, pbétù àpé nyùfǒ mberù ɔyǒyǒ rùkú.»

¹⁰ Ndirò, kǎdù àtìna abádhí nǐ: «Nyǐ ka kàko atdí idza ǒ rò, nyǐ nyowuna òko rǒ ányì-dzá, ràrà àhɔ ányìrǒ rò nyǐ nyúvò nyòwù dhu ǒ.

¹¹ Atdí pbanga ǒ ale nóowuna gukyè 'ùvo rǒ ìnzǐ 'àko nyǐ, ndirò ìnzǐ 'ìrì nyǐ nyúnona dhu,

ní nyí nyowuna òwu rǒ ányìrǒ rò, nyǎdù pfǒku-tsítsíró àhù n'ò, ndíńí abádhí tó afátá nitè tí abádhí tò.»

¹² Ní kǒkò ábhàlǐ náawù Kàgàwà bhà Ídzi Màkürù núnò ìndrǔ tò, 'òwù àtìná rǒ, dhu rǎkǎ abádhí rùgèrè ì 'ùbhà fíyó nzérenga.

¹³ Abádhí nóowúnà ábhǒ nzére-alafí nípfó rǒ ìndrǔ ò rò, 'àdù òwu andi nà ábhǒ ale nútri rǒ akye nǐ, i ale ràdù ùgù.

*Bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ɔve
(Màt 14.1-12; Luk 9.7-9,19-20)*

¹⁴ Ádrùngbǎ kamà Hèròdè* níri Yèsù dǒ ka kúnɔna dhu, kǒvò nótò ndì kóró ngari ǒ nídhunǐ. Atdídhená ale nóowúnà àtìná rǒ: «Bàtizò ùbho rǒ arúbhi Yùwanì níngbè wà ndì ɔve-bvù rò. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, kǎbà wíwí t'ónzita tó ɔbi.»

¹⁵ Phétù, ngǔkpà ale owúnà àtìná rǒ: «Èliya ní wò.» Ngǔkpà ràdù àtìná tdítǒ: «Angyí i'ì pbànábí nzínzì ǒ atdí nabi bhèyi ale ní wò.»

¹⁶ Ní wò dhu ndì ndìrì rò, Hèròdè ati: «Bàtizò ùbho rǒ arúbhi Yùwanì ní wò. Ma mábhù kàdò kòtdì, ní ka ní wò wà ndì nìngbè.»

¹⁷ Wò ndi Hèròdè nyú ndìtírò ní ndi uyátá nabhù kosò Yùwanì, ndàdù àbhunà kutsi, kadù ìlìnà imbi-dzà ò. Hèròdè náanzì ndi dhu, adònà Filipò-fó rò ndì ndakò tsìbhále nóokú dò rò. Ndi tsìbhále-ɔvò ní'ì Hèròdiyà.

¹⁸ Kǎnzì ndi dhu, Bàtizò nubhónà Yùwanì nóongónà àdù àtìná kà nǐ, inzà dhu rǎkǎ kà rǎkò adònà-ve nídhunǐ.

* **6:14** 6.14 Ndi Hèròdè-ɔvò ní'ì Àtipasi. Ka ní'ì Gàlilayà tó pbiri ǒ Ádrùngbǎ kamà.

19 Hèròdiyà náakó atdíđǒ Yùwanì rǒ, ndàdù kòzè ndàbhɛ kohò. Pbé̀tù, ndi dhu náadù ì'ì odú kà tò.

20 Obhó tí, Hèròdè nóongónà Yùwanì-ɔ̀dò nónzì obhónángatále tí, ndirò Kàgàwà-nyìkpó ǒ ɪ́lǎ ale tí ndì ndùni ka dhu-okú dò rò. Ní kǒngónà àdù Yùwanì-ngbò nódò atdíđǒ. Yùwanì rǔ̀nɔ̀na dhu níri ndì ndí rò, Hèròdè bhà irèta nóongónà àdù ndìnza atdíđǒ, pbé̀tù kǒngónà àdù kà rǔ̀nɔ̀na dhu òzè ndìrì atdíđǒ.

21 Ní atdíku, Hèròdiyà náabà Yùwanì àbhǔ ndì ndí kohò òná otu. Ndi dhu ní'ì yà Hèròdè rǐ ndì ka kadhì òná idhò nířè òná m̀hèndù-idhò ǒ dhu. Ní Hèròdè unzi riwú ndi m̀hèndù ò ale ní'ì: yà ì arí kasɛ ònzi mànà ádròdrǒ ale mà, pbìndà pbànowí tó ádròdrǒ ale mà, ndirò Gàlilayà tó pbìrì ǒ pbangá-nzo ònǎ arí'ì ifuta nà atdíđǒ ale mànà.

22 Ní Hèròdiyà bhà tsìbhíngba náatsù m̀hèndǔ-dzà ò, ndàdù òbè atdíđǒ. Ndi ɔ̀bé náafò Hèròdè-nyìkpó atdíđǒ yà ndì ndùnzìnà ale mànà. Ní ádrùngbǎ kamà Hèròdè adù àtìnà wò tsìbhíngba-ɔ̀wú nǐ: «Ónzi afínɛ òzè dhu fudú, ní ma mí ndi dhu àbhǔ àbhǔ indù.»

23 Kádù dhu nótsò ndi tsìbhíngba-ònzǐ ndàti: «Ma m̀tsò wà dhu ndínǐ ma mabhù tí nyì nyónzina dhu indù, ìmbǎ ì'ina yà idzi ma m̀onyù dòná pbìrì tó atdíngá ɔ̀yǒ dǒ mà nábhǔ ma mí indù dhu màtí.»

24 Ní wò tsìbhíngba náahù àwú-dza rò, ndàdù dhu nívu íyànà-tsǔ ndàti: «Ádhu ndi ma màkǎ monzì?» Ní kà-tsánà adù dhu àdu ndàti: «Bàtizò núbhǒ arí Yùwanì-ɔ̀.»

25 Ní tsìbhíngba náangbó ndì kòmbómbí ádrùngbǎ kamà-tí'ò, ndàdù dhu ònzì fóná ndàti: «Ma mòzè nyìbhò Bàtizò ùbhò arí Yùwanì-dò kòmbí fudú tsàlìtsalì dǒ rò.»

26 Ní izu núuka ádrùngbǎ kamà atdí dǒ nyé. Pbéttù, kà rǐ ndùvǒ Yùwanì-dò rǒ dhu ní'ì obì tí, yà ndì ndùnzìnà aε-ònzǐ rò ndì ndòtsònà dhu dhu-okú dò rò.

27 Ní ányìrǒ rò tí, kǎdù ngbǒna nódo arí pbànowí nzínzì ǒ atdí mùnowì nóvì, ndàyǎ dhu fǐndà ndínǐ ira tí Yùwanì-dò nà fóná. Ní wò mùnowì níivà ndì ndàrà imbi-dzà ò, ndìtsì Yùwanì-dò nókèrè.

28 Wò dhu-dzidǒ, kǎdù ìrà ndì aε-dò nà tsàlìtsalì dǒ rò, ndàdù àbhùnà wò tsìbhíngba-fó, ndì tsìbhíngba ràdù àbhùnà íyànà-fó.

29 Ní Yùwanì bhà ábhàlǐ níitdègu wò dhu níri, ní abádhí adù iwu, 'àdù kǎ-bvò nídyì 'òwù òtdùnà.

Yēsù rǐ imbò lǎfù aε nóngù dhu

(Màt 14.13-21; Luk 9.10-17; Yùw 6.1-14)

30 Yēsù bhà uvitatále náandu ì kà-tí, 'àdù yà ì ònzì kóró dhu mà, ndìrò yà ì ùdhe ìndrǔ tò kóró dhu màná dhu náwε kà tò.

31 Wò ndì kàsùmì ǒ, abádhí-tí'ò ríwu aε mà, abádhí tí ǒ rò rǐ 'àdù aε màná ní'ì abhò nyé, ònyè nónyε abádhí rǐ òná kàsùmì mà ràdù ì'ì mbǎ. Ní Yēsù adù àtìnà pbìndà uvitatále nǐ: «Nyìwǔ rùngù tí rǐ'ì atdí ngari ò, ndínǐ nyǐ nyaso tí nyǐ ake.»

32 Ní abádhí náadù òwu vǐyà dǒ rò ibhú ǒ rùngù tí rǐ'ì atdí ngari ò.

³³ Pbé̀tù, ábhǒ ale nyú náala abádhí rǒwu dhu, 'àdù abádhí rǒwu i nga núni. Ní ìndrǔ náadù 'ìvǎ kóró kigò ònǎ rò, 'òwù tsàkàtsàkà nyú pfǒya dǒ ányì, 'àdù òwu ùvò angyi abádhí rǒ.

³⁴ Ní Yě̀sù náhu íbhú ò rò rò, kǎla wò ádrùngbǎ ihé-yà, abádhí-izù ràdù ndàlù atdíđ, ìmbǎ ùndana rí ale rǐ'ì tàmà tó màhò bhěyi abádhí núlì ì nídhunǐ. Yě̀sù adù àdì ndámbe ábhǒ dhu nyú núdhe dǒ abádhí tò.

³⁵ Ìnga ràtì dhu níitdègu ndìndù, ní kàbhà ábhàlǐ níindri kà-tí'ò, 'àdù àtìnà kà nǐ: «Író nga rǐ'ì rùngù tí, ndirò inga náti wà.»

³⁶ Ní, ávǐ kǒkò ale rǒwù inga nóbhì ka karí òyà ngari ò, ndirò kyè̀ròkyè̀rò rǐ'ì pbanga ò, ndínǐ ònyù nudzì tí fǐyò.

³⁷ Yě̀sù adù òte nádu abádhí tò ndàti: «Nyàbhu ònyù abádhí tò nyǐ-tírò!» Ní ábhàlǐ náadù dhu nívu Yě̀sù-tsǔ 'àti: «Nyì nyòzè tí mǒwù mùgati nódzi óyǒ miyà dìnari† rǒ, ndínǐ mǎ mabhè tí abádhí rònyù?»

³⁸ Ní Yě̀sù adù dhu nívu abádhí-tsǔ, ndàti: «Ífe mùgati nyǐ nyǐ'ì nà? Nyàndà pé ka.» Ní kà-bvu ì ùni rò, abádhí adù dhu nádu kà tò àti: «Mǎ mí'ì ìmbò mùgati nà, ndirò óyǒ ìbhè nà.»

³⁹ Wò dhu-dzidǒ, Yě̀sù avì pbìndà ábhàlǐ ràbhu kóró ale ròkò tsùna rǒ obvò irí dǒ.

⁴⁰ Abádhí adù òko tsùna tí: atdíđhená ngari ò atdátdí miyà ale, ndirò ngǔkpà ngari ò ìmbìmbó kumì ale.

⁴¹ Nírò ní ndì Yě̀sù núugu kǒkò ìmbò mùgati, óyǒ ìbhè mànà ndùlǔ foná. Ní, òrù-akpà ò nga

† 6:37 6.37 Yě̀sù bhà kàsùmì ò, atdí dìnari ní'ì atdíku idho tó kasu tó mùkàmbà.

àndà ndì ndí rórò, kǎdù òtsò nábhù Kàgàwà tò. Kǎdù m̀gati-ǒnga núkò, ndùbho p̀bìndà ábhàlǐ-fó, ndíní abádhí núundo tí ìndrù tò. Kǎdù kǒkò óyǒ ìbhè núndò átò abádhí-fó kóró.

⁴² Ányìrò ìì kóró ale náanyù dhu 'ùlè nǐ.

⁴³ Yèsù bhà ábhàlǐ náadù òdì òdì m̀gati-go-tsù núndu, ìbhè-go mànà, 'àdù atdí kumì dòná óyǒ nà s̀ngè nǐra nǐ.

⁴⁴ Ndi m̀gati nanyù ale nzínzi ǒ, kpabhále ní'ì imbò lufù tí.

*Yèsù r̀bhi idha dǒ dhu
(Mát 14.22-33; Yùw 6.16-21)*

⁴⁵ Wò dhu-dzidǒ tí, Yèsù náabhù p̀bìndà ábhàlǐ r̀pò ìbhù ò, ndíní ada tí angyi f̀ndà r̀r̀-àdzè, Bètèsàyidà tó kigò inǎ rò, yà ndì nyú tǐrò ndì ndí ihé-yà návì r̀wù ìbha ònanǎ.

⁴⁶ Ihé-yà nà ì ùbhǎ ì dhu-dzidǒ, kǎdù àrà p̀bìrì dò, ndàrà ndìtsò.

⁴⁷ Inga náti rò, ìbhù ní'ì r̀r̀-àlikpa ò ábhàlǐ nà, Yèsù ràdù ndùbhà atdíró olù idha-adzè.

⁴⁸ Ní Yèsù ala obi tí ìbhù t'ótùta r̀í'ì p̀bìndà ábhàlǐ tò dhu, t̀mbà tí awe r̀pili abádhí-nyìkpa r̀ó nídhunǐ. Ní à'ǔ-akpà-òngǒ ǒ, kǎrà p̀bìndà ábhàlǐ-tí'ò, ndàmbe ùbhi dǒ idha dǒ. Kǎdù dhu ònzì angyi ndúda abádhí tò dhu bhèyi.

⁴⁹ Ní, kà r̀bhi idha dǒ dhu ì àla rò, abádhí náadù kàtì m̀gìngò tí, 'àdù 'òpè 'ùkǔ,

⁵⁰ ábhǒ ɔɔɔ nyú nà kàlǎ rí kóró ale ní'ì nídhunǐ. P̀bètù ɛró rò tí, Yèsù adù t̀na àpfò abádhí tò ndàtì: «Nyòtù afíkù, ima ní yà! Ìnzì nyònzì ɔɔɔ!»

⁵¹ Tdítdǒ, kǎdù ùpo ibhú ò abádhí-tí'ò, awε ràdù opilita núbhà atdítdǒ. Ní idho núuko abádhí atdítdǒ nyú.

⁵² Obhó tí, Yěsù ònzì wíwì, ndìtrǒ mùgatì dhu náalú nzá abádhí-dɔ: abádhí tó irèta rǐ ndi dhu-tì nálǔ dhu ní'ì odú.

Yěsù rǐ Gènèzàretì tó pbìrì ǒ andítále nígǔ dhu (Mát 14.34-36; Yùw 6.22-25)

⁵³ Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà nítdègu rèrè náda, ní abádhí náasò fíyó ibhú kifukù ǒ, 'àdù òtsù Gènèzàretì tó pbìrì ò.

⁵⁴ Ní ibhú ò rò abádhí núvò rórò tí, ìndrǔ náadù Yěsù núnì.

⁵⁵ Ní abádhí náadù àngìlì kóró ndi pbìrì ònǎ, 'àdù 'òpè 'ùmbà andítále, 'òwù òwu rǒ nà ótdù dǒ, Yěsù-bvε ka kò'ì òyà kóró ngari òna nǎ.

⁵⁶ Ndirò, kóró ngari ǒ Yěsù rǔbhi inanǎ, pbanga ònǎ, kígò ònǎ, ndirò inga nóbhì ka karí inǎ màtí, ìndrǔ nóowúnà iwu rǒ andítále nà, 'ùlì pbangatsidǒ ìndrǔ náarí 'ùndǔ òyà ngari ǒ. Abádhí adúnà òwu Yěsù nónzì rǒ rǔbhà i ale rǔpbàlǎ róná mùdzarù-bidò-ngbò kèlě. Ní ìngbàtí ìlì ndi ale mà yà kàbhà mùdzarù-bidò-ngbò nàpbàlǎ, náarànà ògù rǒ dòtsí.

7

Pbàyàhúdì tó màndu (Mát 15.1-9; Luk 11.37-41)

¹ Pbàfàrisáyó mà Yèrùsàlemà tó kígò ò rò iwǔ Músà bhà Hyátá tó ngúfe màlímó mànà núundu ì Yěsù tí.

² Ní, abádhí náala Yěsù bhà ábhàlǐ nzínzì ǒ ngǔkpà ale, òtòtì ɔtsúya nǐ rówu dhu nónyè rǒ, kà-tì ní inzà ì ù'ò ɔtsúya yà fiyó somà tó màndu nónzì ka dhu bhěyi rórò.

³ Pbàfàrisáyó mà, kóró ngǔkpà Pbàyàhúdí mànà níifu abhúya tó màndu atdíđ. Ní, abádhí nóonyànà nǐ ònyè inzà ì ù'ò ɔtsúya mběyi nyú rórò.

⁴ Ndirò kòbì ò rò ì ingò rò, abádhí nóonyànà nǐ dhu inzà ì ù'ò ì rórò. Abádhí níifu yà í abà ábhǒ ngǔkpà màndu átò. I màndu ní'ì: kópà nú'ò ka kǐ mběyi nyú dhu, ìtǎ mà, suma nǐ ka kóbhòlò ìtǎ mà, dòyá ka karóyì dhu mànà nú'ò ka kǐ mběyi nyú dhu mànà.

⁵ Ní, Pbàfàrisáyó mà Músà bhà Ʋyátá tó màlímó mànà níyú dhu Yěsù-tsǔ 'àtì: «Ádhu inzà pbùkù ábhàlǐ níifu àlě t'ábhúna tó màndu, 'àdù àmbe dhu nónyè đǒ òtòtì ɔtsúya nǐ ní?»

⁶ Ní, Yěsù adù dhu àdu abádhí tò ndàtì: «Nabì Ìsayà núuno obhó dhu nyú dükú. Nyǐ ní ɔyɔyɔ afíya nà ale yà kǎndí dhu bhěyi tí, ndàtì: <Kàgàwà rǎtina: kàrí ale náarí mífù tsùya ǒ tí, afíya ràdù ì itse nyú rùdú rò.

⁷ Abádhí náarí mulě kòkórò. Abádhí arúdhèna ìndrǔ tò dhu ní ìndrǔ tó Ʋyátá kèlě* .>»

⁸ Yěsù adù àtìnà tdítđ: «Nyǐ nyarí Kàgàwà bhà Ʋyátá núbha igi, nyǎdù nyǎpba ìndrǔ óvò fùkù dhu rǒ tí.

⁹ Nyǐ nyarí Kàgàwà bhà Ʋyátá nódho, nyǎdù afíkù nápba fùkù màndu rǒ tí.

* 7:7 7.7 Ìsa 29.13

10 Obhó tí, Músà núuyá dhu fǔkù ndàti: nyi rākǎ nyifɔ àbanɔ mà íyànɔ mànà, ndirò àbanà mà íyànà mànà nǐ dhu nùnò ale rākǎ kohò òho tí.

11 Pbétù nyǐ nyú, nyǐ nyárí dhu òvɔ ìndrǔ tò nyǎti: ndi ale rapé dhu ùnɔ kpanjangba àbanà tò, ndirò íyànà tò màtí ndàti: <Dzùnàɔ nónzi ma màmbènà nǐ fudú rí'ì dhu ní Kòrbanì, kà-tì ní: Kàgàwà tò ka kùtri perè.>

12 Ní ndi ale rǐ mbǎ àbanà mà, ndirò íyànà mà dzùnà nónzi ndì ndí dhu-atdyú nà. Ní nyǐ nyarádù ndi dhu kèlě ná'ù ndi ale tò.

13 Ní ndi dhu nǐ, nyǐ nyárí Kàgàwà bhà ɔte-òvǔ nító, yà nyǐ nyarúdhèna fǔkù nzínzikɔ ǒ fǔkú màndɔ nǐ. Ndirò, nyǐ nyarí ndi dhu bhèyi dhu-tidò nónzi abhɔ nyú.»

Ìndrǔ nábhu rádù ròtì Kàgàhà-nyìkpó ǒ dhu (Màt 15.10-20)

14 Wò dhu-dzidǒ, Yèsù náanzi ihé-yà tdítǒ, ndàdù àtìnà nǐ: «Nyǐ kóró, nyìrì yà ma múnɔna fǔkù dhu, ndirò nyàlǔ ka dǔkɔ ò.

15 Ìnzǐ iri rò rótsù ìndrǔ ò atdí dhu mà, rádù ìndrǔ nábhu ròtì Kàgàwà-nyìkpó ǒ. Pbétù, ìndrǔ-afí ò rò àhɔ dhu ní ndi kàbhɔ rádù ròtì Kàgàwà-nyìkpó ǒ.

16 [Ìnga t'írìta tó bǐna nà rí'ì ale, nākǎ ndirò wò ma mùnò dhu*.»]

17 Yèsù níitdègu ihé-yà núbha ndàdù òtsù idza, ní kàbhà ábhàlì náadù wò ndi mbóli-tì nívu kà-tsù.

* 7:16 7.16 Wòrí andítá rǐ'ì mbǎ ábhǒ angyè andítá ò.

18 Ní Yěsù adù àtìnà abádhí nǎ: «Nyǎ nyú mà, kàlǎ t'óbhó dũkũ átò? Nyǎ nyùnì t'óbhó dhu, ìnzǎ iri rò rótsù ìndrũ ò atdí dhu mà ràràdù ìndrũ nábhũ ròtì Kàgàwà-nyìkpó ǒ?

19 Obhó tí, ndi dhu nótsù nzá ndi ale-afí ò, pbétù kòtsù ndi ale-fi-tsù ò, ndàdù àhũ kà-ò rò ọtsó dò ndi ale àrà rò.» Wò ndi ndùnò ọte ǒ, Yěsù náavò dhu kpangba ònyu ka ràràdù kóró ònyù-tidò nónyù.

20 Ní kǎdù àtìnà tdítǎ: «Ìndrũ-afí ò rò àhũ dhu ní ndi rádù ìndrũ nábhũ ròtì Kàgàwà-nyìkpó ǒ.

21 Obhó tí, ìndrũ-afí ò rò arúvò nzére irèta náarí ndi ìndrũ nábhũ rònzì nzére dhu. I nzére dhu ní: mànyòni t'ónzita, ogbo t'ónzita, abvo t'óhota,

22 màkunì t'ónzita, ngǎtsi ale-fó rí'ì dhu dǎ ka kí ale-afí ìlǎ dhu, òrù ka kórù dhu, ìndrũ t'útrátá, ìnzǎ ka kí ayátá-odò nónzi dhu, adha t'ónzita, ìndrũ nǎ ka kí dhu ẹ̀no nzére dhu, ale ọyò ka kí dhu, àrǎ bhěyi ka kí ale ònzi dhu.

23 Kóró kòrí nzére dhu náarúvò ìndrũ-afí ò rò, rádù ìndrũ nábhũ ròtì Kàgàwà-nyìkpó ǒ.»

*Inzǎ ní Mùyàhudì-àyi rǎ Yěsù ná'u dhu
(Màt 15.21-28)*

24 Ʋró rò, Yěsù ivà ndi ndàrà Tirò tí kátina kigò tó mùlengù ò. Ní kǎtsù atdí idza ò, ìnzǎ ndàdù atdí ale mà nózè rùnì ànyìrǎ ndi ndí'ì dhu. Pbétù, kà rǎ ndòru dhu ní'ì odú.

25 Obhó tí, atdí tsìbhále yà nzére-alafí náarávu pbìndà tsìbhíngba rǎ, níri Yěsù dǎ ka káwèna dhu. Ní ànyìrǎ rò tí, íyàdhíyà náadù ìrà Yěsù-tí'ò, ndàdù ndìbvu obvò kàpfò rǎ.

²⁶ Ndi tsìbhále ni'ì ìnzì ní Mùyàhudì-àyi, pbétù ka ni'ì Sìrò-Fòyìnìkì tó pbìrì ò ale. Ní kǐtsò ndì Yèsù rǒ, ndínì nzére-alafí nìpfo tí pbìndà tsìbhíngba ò rò.

²⁷ Pbétù, Yèsù adù àtìna kà nǐ: «Ébhà pé nzónzo rònnyè dhu 'ùlè nǐ angyi. Obhó tí, dhu òfò nzá nga kidyì nzónzo tó ònyè, kadù òbvùnà ìtsě-nzo tò.»

²⁸ fyardhíyà náadù dhu àdu kà tò ndàti: «Obhó Ádrùngbǎle, pbétù mìzà tsinǎ rí'ì ìtsě mà náarí nzónzo-fó rò ì nàwà ònyè-ú'ù-nzo mà nónyè.»

²⁹ Nírò ní ndì Yèsù adù àtìna kà nǐ: «Wò nyi nyàdu òte-okú dò rò, ádùná nyi pbùkù, iwà nzére-alafí náhu pbùkù tsìbhíngba ò rò.»

³⁰ Ní kǎdù ndì pbìndà, ndàdù pbì ingba nótù ara dǒ àyi ró, iwà nzére-alafí náhu ònà rò ró.

*Yèsù rǐ ìnzì arí inga ìrì ndìrò ìnzì ndàdù òte atdí ale nígǔ dhu
(Màt 15.29-31)*

³¹ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù iwà ndì tdítǒ Tìrò tó màlengù ò rò, ndùdà Sìdónà tó kigò ònǎ, ndàdù ingo Gálilayà tó rèrù-bidò, Dèkàpolì tó pbìrì ònǎ ndì ndùdà rórò.

³² Ní, ka kiwú ìnzì bǐna arí nga ìrì, ndìrò ìnzì aróte mběyi atdí ale nà Yèsù tí 'ò. Ka kadù kítǒ òtǒ tí, ndínì òtsúna nìlì tí ndì ale dǒ.

³³ Ní Yèsù náadù kidyì atdírò ndàràna lèngèlèngè ihé-yà ò rò. Kǎdù òtsúna-kpò núfo wò ale-bì ò, ndàdù iso nísò òtsúna-kpò rǒ, ndàpbàlǎ kǐdà-dò-ngbò nǐ.

34 Tdítdǒ, Yěsù andà òrù-akpà ò nga, ndàdha ihèna, ndàdù àtìnà wò ale nǐ: «Èfatà!» Kà-tì ní «Ángbě nyí!»

35 Ní uró rò tí, wòrí ale-bì núnngbe ì, idàna ràdù ò'ò isó ọte tò, ndàdù ndòpè ndòtè mběyi.

36 Yěsù adù kóró ale nísò ìnzí ndí dhu núnọ tí atdí ale tò màtí, pbétù yà kàrí abádhí nósò dhu náarànà ìndrù názi rǒ àzì tí ràmbe òte dǒ ndí dhu dǒ.

37 Ní idho náadù abádhí núnọ atdí dǒ nyú ròsè, 'àmbe àtìnà dǒ: «Kà rǒnzina dhu ní kóró ídzi dhu nyú. Ndirò, kà rǎrà bíya úrí ale-bì mà núnngbe rǒ, ndàdù ìnzí aróte ale mà nábhù ròtè.»

8

Yěsù rǐ ìfọ lufù ale nóngù dhu (Mát 15.32-39; Mrk 6.30-44)

1 Ndí nínaganí, ádrùngbǎ ihé-yà náandu ì tdít dǒ. Ní ìmbǎ abádhí rǐ'ì ònyuna ì í dhu nà nídhuní, Yěsù anzi pbìndà ábhàlǐ ndàdù àtìnà abádhí nǐ:

2 «Ma mí'ì izu nà atdí dǒ kǎkà ale dǒ. Mǎ mòkò wà abádhí mànà ìbhuku mbàlìmbàlì, ndirò abádhí rǐ mbǎ ì'ì ònyuna ì í dhu nà.

3 Ma mapé abádhí àvǐ ròwù àwù nà firábvù, ní sàzì rǎrà abádhí nábhù rǎwà ì otu ǒ. Obhó tí, abádhí nzínzì ǒ atdí dhená ale níwù itse rò nyú.»

4 Ní, kàbhà ábhàlǐ náadù dhu àdu kà tò 'àti: «Ka kówu abádhí nóngù ka kí nǐ ònyè nótù àdhà yàrí rùngù ǒ?»

5 Ní Yěsù adù dhu ìvu abádhí-tsù ndàti: «Nyí nyí'ì mùgati nà ife?» Ní abádhí adù dhu àdu 'àti: «Mǎ mí'ì mùgati nà àrùbhù.»

⁶ Ní Yèsù avì ihé-yà ròkò obvò. Kǎdù kǒkòrí àrùbhù m̀gati ǹgù ndùlǔ foná, ndàdù òtsò nábhù Kàgàwà tò. Wò dhu-dzidǒ, kǎdù i m̀gati-ǒnga ǹkò ndùbho pb̀ndà ábhàlǐ-fó, ndínǐ abádhí undò tí ihé-yà tò. Ní i ábhàlǐ náadù i m̀gati nándò i ale tò.

⁷ Abádhí ní'ì ngúfe ìbhě-nzo nà átò. Ní Yèsù adù òtsò nábhù Kàgàwà tò kǒkòrí ìbhě dǒ, ndàdù pb̀ndà ábhàlǐ návi r̀ndò i ìbhě-nzo átò.

⁸ Kóró ale náanyù dhu 'ùlè nǐ àkǎkǎ dhu bhěyi. Ní ábhàlǐ náadù òdòdì m̀gati-go-tsù ǹndu, r̀lè àrùbhù sěngě ǒ.

⁹ Ányìrǒ, ìndrǔ ní'ì mbèmbè ìfò lufù ráhù dhu bvǔ. Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù abádhí àvi ròwù.

¹⁰ Ányìrǒ rò tí, Yèsù mà pb̀ndà ábhàlǐ mànà ǹupò ìbhú ò, 'àdù òwu Dàlmànuta tí kátina pb̀rì ò.

*Pb̀fàrisáyó rǐ Yèsù àvì r̀nzì wìwì dhu
(Màt 16.1-4; 12.38-39)*

¹¹ Atdíku, Pb̀fàrisáyó níiwú ùvò Yèsù-tí'ò, 'àdù 'òpè 'àgò ì kà nà kǎfì ì omvú tí. Ní, abádhí náavi ka r̀nzì atdí wìwì, ndínǐ Kàgàwà bhà rò kàbhà ádr̀ngbǎnga tó òbì nírà dhu navì tí.

¹² Ní ndì dhu adù ìnze Yèsù rǒ atdídǒ, ndàdù àtìna: «Hee! Ádhu indo arí'ì ale nòzè wìwì kèlǔ 'àla nǐ? Ma mí obhó dhu ǹnò f̀kù: ka kí nzi atdí wìwì mà ǹnzi abádhí tò.»

¹³ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù ivà ndì abádhí-tí rò, 'àdù ùpo ìbhú ò pb̀ndà ábhàlǐ mànà, 'àdù àda r̀r̀-àdzè.

*Pb̀fàrisáyó tó afi mà, Hèr̀dè bhà afi mànà
(Màt 16.5-12)*

14 Mùgati nídyì ì í àkākă dhu bvùtí dhu náadzò Yèsù bhà ábhàlǐ ònă rò, abádhí ràdù 'òtù atdí mùgati kèlě nà foyá ibhú ò.

15 Ní Yèsù núuyá dhu abádhí tò ndàti: «Nyàndà nga mběyi, nyòdò nyǐ Pbàfàrisáyó tó afi* mà, Hèròdè bhà afi mànà dhu rǒ rò.»

16 Ní, Yèsù bhà ábhàlǐ náatè nzínziya ǒ, 'àmbe àtìnà dǒ ìmbă ì rǎrǐ'ì mùgati nà.

17 Ní Yèsù náasù abádhí rǎnɔna dhu, ndàdù dhu ìvu abádhí-tsǔ ndàti: «Ádhu nyǐ nyátina, ìmbă nyǐ rǎrǐ'ì mùgati nà nǐ? Ndi dhu àpè t'óbhó dùkù àlǔ? Nyǐ nyàpè tí nzá ndi dhu àlǔ dùkù ò? Fùkú irèta dònă dhu òsè t'óse tí?

18 Nyǐkpókù rǐnè, ní nyǐ t'óbhó inga nálă? Bǐkù rǐnè, ní nyǐ t'óbhó inga níri*? Nyǐ nyǐrè t'óbhó

19 ìfè sǐngè ǒ màtí nyǐ nyundu òdòdì mùgati-go-tsù rùlè dhu, yà ìmbò mùgati-ǒnga ma mùkò ìmbò lufù ale tò nínganí?» Abádhí adù dhu àdu 'àti: «Atdí-kumì dòná óyǒ nà sǐngè ǒ.»

20 Ndirò Yèsù adù dhu ìvu tdítǒ ndàti: «Yà àrùbhù mùgati-ǒnga ma mùkò ìfò lufù ale tò nínganí, nyǐ nyundu òdòdì mùgati-go-tsù rùlè ìfè sǐngè ǒ?» Ní abádhí adù dhu àdu, 'àti: «Àrùbhù sǐngè ǒ.»

21 Nírò ní ndi Yèsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Ní ndi dhu àpè tí nzá dùkù àlǔ kòmbí màtí?»

*Yèsù rǐ atdí ndùmùndúmú nígǔ dhu
(Yùw 9.1-11)*

* **8:15** 8.15 Yèsù rǎtina afi tí dhu ní, ìnzǐ Pbàfàrisáyó mà, Hèròdè bhà ale mànà rǐ dhu à'u dhu. * **8:18** 8.18 Yèr 5.21; Zèk 12.2

22 Wò dhu-dzidò, Yèsù mà pbìndà ábhàlì mànà náawù ùvò Bètèsàyidà tí kátina pbanga ò. Ní ányì, ìndrù níwú atdí ndùmùndúmú nà Yèsù-tí'ò, 'àdù 'ìtsò Yèsù rǒ ndínì kà-ngbò napbálá tí.

23 Ní Yèsù náalú wòrí ndùmùndúmú otsúna rǒ, 'ùvò nà pbanga ò rò. Tdítdǒ kǎdù iso nísò kànyìkpó rǒ, ndàdù otsúna nùli kà dǒ. Ndirò Yèsù adù dhu nívu kà-tsù ndàti: «Nyi tí atdí dhu mà nálá àlà?»

24 Ní wò ndùmùndúmú náangbe nyìkpóna, ndàdù àtìna: «Ma mí ìndrù nálá itsu bhěyi rólo ró, pbétù abádhí rùbhi ùbhì.»

25 Yèsù adù otsúna nùli tdítdǒ kànyìkpó dǒ, kà ràdù inga nála kpangba. Ndirò, kǎdù ògù atdítdǒ, ndàdù kóró dhu àla mběyi nyú.

26 Ní Yèsù adù kàvi ràdu ndì pbìndà, ndàdù àtìna: «Àpé nyotsú wò pbanga ò.»

*Péterù rǐ Yèsù náti Krístò tí dhu
(Mát 16.13-20; Luk 9.18-21; Yùw 6.67-71)*

27 Wò dhu-dzidò, Yèsù mà pbìndà ábhàlì mànà náawù Kàyìsàriyà-Filipì tó kigò tí rí'ì pbangá-nzo ò. Ní otu ò, kívú dhu abádhí-tsù ndàti: «Ìndrù arátina ma ràrǐ àdhi?»

28 Abádhí adù dhu àdu kà tò 'àti: «Atdídhena ale náarátina nyi ràrǐ bàtizò nubhónà Yùwanì. Ngǔkpà ale náarádù àtìna nyi ràrǐ Èliyà†. Ndirò, ngǔkpà ale-tsí náarádù àtìna nyi ràrǐ angyí i'ì ngǔkpà pbànábi nzínzi ò atdí ale.»

† 8:28 8.28 Èliyà nù'ì mbèmbè imbò miyà atò ò angyinǎ rò Yèsù tò. Ndirò, Pbàyàhúdì ongónà inga ìrè kà riraya angyinǎ rò Màsiyà tò (Màl 3.23).

²⁹ Yěsù adù dhu ìvu abádhí-tsǔ ndàti: «Olu nyǐ, nyǐ nyarátina ma rǎrǐ àdhi?» Ní Péterù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Ínyi, nyí ní Krístò.»

³⁰ Nírò ní ndi Yěsù adù abádhí nísò ìnzǐ wò dhu n̄n̄o tí atdí ale tò màtí.

Yěsù rǐ ndi ndónvè kòtdù ndi, ndàdù ndìngbè dhu nóvò dhu

(Mát 16.21-28; Luk 9.22-27)

³¹ Wò dhu-dzidǒ, Yěsù náadì ndàmbe dhu núdhe dǒ pbìndà ábhàlǐ tò. Kǎti: «Dhu àkǎ Ìndrǔ t'ídhùnà ràbà àpbè atdídǒ. Pbanga ǒ pbàkùrǔ mà, pbàkùhání tó ádròdrǒ ale mà, Músà bhà Úyátá tó màlímó mànà nócdhoya ka. Ndirò, ka kohoya ka, kadù òtdànà. Pbétù ìbhù idhò dzidǒ kǎdùya ndìngbè.»

³² Kǎn̄o wò dhu abádhí tò kpangba nyú. Ní Péterù adù kidyì ndàrà nà igi, ndàdù ndòpè ndòrǔ dòná.

³³ Ní Yěsù agéré ndi ndàndà pbìndà ábhàlǐ, ndàdù òrǔ Péterù dǒ ndàti: «Ìndrǐ nyi itse tidú rò Pfòm̄vò Sitanǐ! Nyi nyí nzǐ inga nírè Kàgàwà náarí inga ìrè dhu bhěyi nídhunǐ, pbétù nyi nyí inga nírè ìndrǔ bhěyi.»

³⁴ Tdítdǒ, Yěsù náanzi ihé-yà pbìndà ábhàlǐ mànà, ndàdù àtìnà abádhí nǐ: «Ndi ale náapé ndòzè ndùbhi owùdu ǒ, ní ndi ale àkǎ ndàdzo ròná rò, ndàdù ndà'ù ndànò pbìndà mùsàlabhà‡, ndàdù ùbhi owùdu ǒ.

³⁵ Obhó tí, pbìndà ípìrǒnga nòzè ndòdò fǐndà ale níwíya ka. Pbétù, okúdu dǒ rò, ndirò

‡ **8:34** 8.34 Pbìndà mùsàlabhà nánò ìndrǔ rǐ dhu-tì ní, ndi ale rǐ ndà'u ndàbà àpbè àdhàdhi Yěsù abà apbè dhu bhěyi dhu.

Kàgàwà bhà Ídzi Màkürù-okú dò rò rí pbìndà ípìröngà níwí ale, nííúyá ka.

³⁶ Ndirò, indrű rĭ yà adzi ǒ ònzi nábà, ndàdù pbìndà ípìröngà níwi dhu tó ídzinga ní àdhu?

³⁷ Indrű rǎdù àbhùnà pbìndà ípìröngà nduwù tí nĭ atdí dhu mà tí'ì inè?

³⁸ Indo arí'ì ale ní nzérenga ònzi arí ale, ndirò ìnzĭ arí 'òdò Kàgàwà tò ale. Ní ndi ale-nyì náapé iwu okúdu dò rò, ndirò pbàkà òte-okú dò rò kòrĭ i ale nzínzi ǒ, ní Indrű t'ídhùnà-nyì níiwuya átò kókú dò rò ì ítsi iwu ìlĭlǎ màlàyíkà mànà Àbanà bhà ádrùngbǎnga tó awáwù ǒ nínganí.»

9

¹ Yèsù adù àtìnà tdítđǒ abádhí nĭ: «Ma mí obhó dhu núno fúkù: yà iró rí'ì ale nzínzi ǒ, ngùkpà ale núuvèya nzĭ inzà ì àla òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi rĭrà ádrùngbǎnga tó obi nà dhu rórò.»

Yèsù-wòyǒ rĭ ndùgèrè dhu

(Mát 17.1-13; Luk 9.28-36)

² Azà idhò dzidǒ, Yèsù náanzi Péterù mà, Yàkòbhò mà, Yùwanì mànà, 'àdù ùpo mànà ádzi pbìrì-akpà dò. Ányì abádhí náatù ì òyá. Ní Yèsù-wòyǒ núugèrè ndi abádhí-nyìkpó ǒ rò.

³ Kà-rǒ mùdzarù náapè ndùmbìlì atdíđǒ, rǎdù òwà tdyé, ìnzĭ yàrí adzi đǒ atdí ale mà rǎdù dhu òbhòlò ròwà dhu bhěyi.

⁴ Tdítdǒ, nabìĒliyà mà Músà mànà núuto ì abádhí tí, 'àdù àmbe òte đǒ Yèsù mànà.

⁵ Nírò ní ndi Péterù náati Yèsù nĭ: «Màlimǒ, dhu òfò nga àlĕ ròkò iró. Mǎ mí ìbhù hemĕ-dzà

núpě, atdí indù, atdí Músà tò, ndirò atdí Èliya tò.»

⁶ Péterù núuni nzá àdhu mà núno ndì ndí dhu. Obhó tí, àbadhi mà ngùkpà ábhàlǐ mànà ní'ì odo nà atdíídǒ.

⁷ Ní ádrùngbǎ àpbù níibvú ndì, ndàtsì abádhí sisìna nǐ. Ndirò atdí ale-tù náadù ndìrì wò àpbù ò rò, ndàti: «Yàrí ní Idhùdu, atdíídǒ ma mózè ale. Nyìri kà-tsù dhu.»

⁸ Anyìrǒ rò tí, kǒkòrí ábhàlǐ náandà tiyá nga, pbétù ìnzì àdù atdí ale mà nála. Yèsù kèlè náadù ì atdíró abádhí-tí.

⁹ Pbirì dò rò abádhí räwǔ òná kàsùmì ǒ, Yèsù núuyá dhu abádhí tò ndàti: «Àpé nyàwe yà nyǐ nyàla dhu atdí ale tò màtí, ràrà àhɛ ima, Ìndrǔ t'ídhùnà, ma mí mingbè dhu ò.»

¹⁰ Ní abádhí náalú wò fíyò ka kùyǎnà dhu dòya ò, àzèmbè ì í dhu òngù tsùyá nzínziya ǒ rórò, 'àmbe àtìnà dǒ: «Ìndrǔ nǐ ndìngbè ɔve-bvù rò dhu-tì ní àdhu?»

¹¹ Wò dhu-dzidǒ, abádhí níivú dhu Yèsù-tsù 'àti: «Ádhu Músà bhà Ƴyatá tó màlímó náarátina, Èliya ràkǎ pé ndìrà angyi nǐ*?»

¹² Ní Yèsù adù dhu abádhí tò ndàti: «Obhó tí, Èliya nǎkǎ wà ndàdu ndì angyi, ndìrà kóró dhu-nyìtì nónhù*. Pbetù, ádhu Kàgàwà bhà Andítá náarátina átò ìndrǔ t'Ídhùnà rabáya àpbè abho, kadù itsina nónzì nǐ?»

¹³ Pbetù, ma mí dhu òvo fǔkù: Èliya bhèyi atdí ale níira wà àhɛ, ìndrǔ ràdù àvu róná ì òzè dhu

* 9:11 9.11 Màl 3.23 * 9:12 9.12 Màl 3.24

bhěyi* , àdhàdhì Andítá nówò kà dǒ dhu bhěyi.

Yēsù rǐ nzéɛ-alafí ìpfǒ ìnzǐ aróte, ìnzǐ ndàdù inga ìrì ngbángba ò rò dhu

(Màt 17.14-21; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Yēsù mà kǒkò ìbhɛ ábhàlǐ mànà níiwú ùvò ngùkpà ábhàlǐ-tí. Ní abádhí náala ádrùngbá ihé-yà i ábhàlǐ-ngbò nàkpòrò ró. Ndirò Músà bhà Ƴyátá tó màlímó náadù òko 'àmbe 'àgò dǒ abádhí mànà.

¹⁵ Ní, ìndrù níitdègu Yēsù nálǎ, ní idho núuko abádhí atdíǒ, 'adù òtse 'òwù Yēsù nátsè.

¹⁶ Yēsù adù dhu ìvu pbìndà ábhàlǐ-tsù ndàti: «Ádhu abádhí mànà nyǐ nyí nyǎgò dòná?»

¹⁷ Ní ihé-yà nzínzì ǒ atdí ale náadù dhu àdu kà tò ndàti: «Màlimǒ, ma màrà idhùdu nà fɛnɛ ò. Nzéɛ-alafí yà kàbhǔ arí ìnzǐ ràmbe òte dǒ ní rǐ'ì kà ò.

¹⁸ Kóró ngari ǒ, ndi nzéɛ-alafí níva dhu kà rǒ ró, kǎrí kà-ǒnga níbvǔ obvò, isó-yà rùpbò ndì liná, ràdù àmbe kǔna nátri dǒ, kàngbò ràdù ndìfirì ndìdzò. Ní ma màvi pbùkù ábhàlǐ rìpfo ndì nzéɛ-alafí kà ò rò, pbétù abádhí nádù nzá kà-lèmà nónzì.»

¹⁹ Ní Yēsù adù dhu núnò abádhí tò k pangba ndàti: «Hàkà! Nyǐ ìmbǎ a'uta nà alé! Àlě kokoya nyǐ mànà ìfe kàsùmì tí tdítǒ? Ma mí fùkú dhu-dzi nóndù ràrà àhɛ ìfe idho tí? Nyiwú ndì ngbángba nà tidu ò.»

²⁰ Ní ka kadù ìwu kà nà Yēsù-tí'ò. Ƴró rò tí, wò nzéɛ-alafí níitdègu Yēsù nálǎ, ní kǐyà ndì ngbángba-ǒnga obi nyú nà, ràdù ìtsì obvò,

* 9:13 9.13 Mrk 6.14-29; Yùw 1.19-27

ràmbe ndùbolo dǒ adzi ǒ, isó-yà ràdù ndùpò liná.

²¹ Yěsù adù dhu ìvu kà t'ábanà-tsǔ ndàti: «Wò dhu ópè ndì ìngbàtíngá kà rǒ?» Kà t'ábanà náadù dhu àdu ndàti: «Àdǐ kàdi ngbángba nyú tí rǒrò.

²² Ndirò ibí-gùna nyú, nzéε-alafí náarí kàbhǔ ràwà ndì kàzù ò mǎtí, ndirò idha ò mǎtí, ndínǐ ové tí. Ní, ìmbǎ mǎtí dhu ì'ì, ndi dhu ònzì nyi nyádù nánǐ, ábà izù dòkà nyonzi dzùnàka.»

²³ Yěsù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Nyi pbání àtina, ndi dhu ònzì nyi nyádù nánǐ? Kóró dhu ràdù àkǎ a'uta nà rí'ì ale tò.»

²⁴ Ní ányìrǒ rò tí, wò ngbángba t'ábanà náafà ndì ndàti: «Ìnè ma mí'ì a'uta nà! Ní ónzi dzùnàdu nyitrǒ ka!»

²⁵ Wò dhu-dzidǒ, Yěsù ala ihé-yà tiya ò rítse ró. Ní kǎdù òrù ndi nzéε-alafí dǒ, ndàti kà nǐ: «Yà ngbángba nábhǔ arí ìnzǐ ràmbe òte dǒ, ndirò ìnzǐ ràmbe nga nírì dǒ nzéε-alafí, ma mǎtina nyi nǐ: «Áhǔ yà ngbángba ò rò, ndirò àpé nyadù nyi tdítǒ kà ò.»»

²⁶ Ní wòrí nzéε-alafí náakù, ndiyà wò ngbángba-ǒnga obi nyú nà, ndàdù àhù kà ò rò. Wò ngbángba níli ndì iwà òvè ale bhéyi, ányìrǒ ì'ì ábhǒ ale ràdù àmbe àtìna dǒ: «Iwà òvè.»

²⁷ Pbétù, Yěsù náadù kàlù ɔtsúna rǒ, ndivà, rìdè.

²⁸ Yěsù níitdègu ndàdù idza, kàbhà ábhàlì ràdù 'òtù óyá kà mànà, ní abádhí adù dhu ìvu kà-tsǔ 'àti: «Ádhu ìnzá mǎ mìpfo wò nzéε-alafí nǐ?»

29 Ní Yěsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Ìnzǎ vurò dhu rádù wòrí nzéε-alafí-tidò nípfò. Pbétù kípfo rádù ní itsòta kèlě.»

Yěsù rǐ ndì ndóvè kòtdù ndì, ndàdù ndìngbè dhu nóvo tdítđ dhu

(Màt 17.22-23; Luk 9.43b-45)

30 Wò dhu-dzidò, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà níivà ì ányìrò rò, 'àdù ùda Gàlilayà tó pbìrì òna nǎ. Kǎzè nzá kuni ìngboró màtí ì í'ì pbìndà ábhàlǐ mànà dhu.

31 Obhó tí, kǎmbénà dhu ùdhe dǒ abádhí tò, ndàmbe àtìna dǒ abádhí nǐ: «Ka kí mipfò, ima Ìndrǔ t'Ídhùnà, kabhu ma ìndrǔ-fó. Ní ì ale rǐ moho, kadù mǒtdù. Ndirò ìbhù idho dzidò, ma mádù mingbè ìngbè.»

32 Pbétù, wòrí ετε náalú inzá kǒkò ábhàlǐ-dò, ndirò abádhí adù kà-tsǔ ì í dhu òngù dhu-òdò nónzì ònzi tí.

Ábhàlǐ nzínzì ǒ ádrùngbǎle nyú ròsè ní àdhi?
(Màt 18.1-5; Luk 9.46-48)

33 Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náawù ùvò Kàpèrnàwumù tí kátina kigò ò. Ní, idzá ì í'ì rórò, Yěsù níivú dhu pbìndà ábhàlǐ-tsǔ ndàti: «Ádhu nyǐ nyúbhi nyǎgò rǒ dóná otu ǒ?»

34 Pbétù abádhí náadù ìnè ìnè tí. Obhó tí, otu ǒ, abádhí ubhínà 'àgò rǒ nzínziya ǒ, ndínì ì uni tí ádrùngbǎle ròsè nzínziya ǒ rǎrì àdhi.

35 Ní Yěsù adì obvò, ndàdù atdí kumì dóná óyǒ nà ábhàlǐ núnzì, ndàdù àtìna abádhí nǐ: «Ndi ale náapé ndòzè ndì'ì wemberè t'ále tí, ní ndi ale àkǎ ndì'ì kóró ale tò arádi olù ale tí, ndàdù ì'ì kóró ale tò arí kasu ònzi ale tí.»

³⁶ Tdítdǒ, kǎdù ákě ngbángba nídyì, ndìli rìdè abádhí-ònzǐ. Kǐdyi ndi ngbángba ndàtdǔ, ndàdù àtìna p̀bìndà ábhàlǐ nǐ:

³⁷ «Yàrí ngbángba bhěyi atdí ngbángba nàkò okúdu d̀ò r̀ò ale, nádù ì'ì iwà ima nàkò ale. Ndir̀ò ima nàkò ale nàkò inzà ima kèlě, pbétù kàkò ima nívi ale átò.»

Imbǎ rí'ì àlě tó òmvǔ tí ale ní àlě-tí'òná r̀ò rí'ì ale
(Luk 9.49-50)

³⁸ Yùwanì náati Yěsù nǐ: «Màlimǒ, mǎ màla atdí ale nzére-alafí nípfǒ rí ìndrǔ ò r̀ò òv̀ònu r̀ò ró. Ní mǎ màtsǔ mǐsǒ ndi dhu kà t̀ò, ìnzǐ ndi ale náarúbhi atdíkpá àlě mànà nídhunǐ.»

³⁹ Pbétù, Yěsù adù dhu àdu ndàti: «Ìnzǐ nyìsǒ ndi dhu kà t̀ò, ìnzǐ ìndrǔ rǎdù wìwì nónzì òv̀òdu r̀ò, ndàdù òte nzére ima nǐ kòmbómbí tí nídhunǐ.

⁴⁰ Ìnzǐ ndi ale náapé ì'ì àlě tó òmvǔ tí, ní ka ní àlě-tí'òná r̀ò rí'ì ale.

⁴¹ Obhó tí, ma mǐ obhó dhu núno fùkù: idha mà nábhǔ rí nyòmvù Krístò bhà ale tí nyǐ nyí'ì dhu-okú d̀ò r̀ò ale, náadiya nǐ inzà ndi ndàbà p̀bìndà perè rórò.»

Nzérenga r̀òr̀ò dhu àkǎ kòdò ale dhu
(Màt 18.6-9; Luk 17.1-2)

⁴² Yěsù adù àtìna tdítdǒ: «Yà ma ná'ù nzónzo nzínzì ǒ atdí ngbángba mà nábhǔ rí r̀òtsù nzérenga ò ale-tù, dhu òfò nga mběyi nyú kosò dhu ò'ù ka karí dòná odu-ba, kadù ndi ale nídò ádr̀ungbǎ r̀èr̀ù ò.

⁴³ Dhu apé ì'ì otsúnù náarí nyabhǔ nyotsù nzérenga ò dhu tí, ní ótdì ka. Dhu òfò nga atdítdǒ

indè, nyotsù atdí otsúnṁ nà dhòdhóhóngà tó ípìrǒngà ò, ròsè óyǒ otsúnṁ nà nyi nyàrà ìnzì aráve dhòdhóhóngànà kàzṁ ò dhu dònǎ.

⁴⁴ [Ányì, ale-ngbò nónyṁ rí rìpbà ndì asa náarí nzì àve, ndirò ányì kàzṁ náarí nzì àve akekpá màtí.]

⁴⁵ Dhu apé ìì pfǒnṁ náarí nyabhǔ nyòtsù nzérenga ò dhu tí, ní ótdì ka. Dhu òfò nga nyotsù atdí pfǒnṁ nà dhòdhóhóngà tó ípìrǒngà ò, ròsè óyǒ pfǒnṁ nà ka kí nyobvù ìnzì aráve dhòdhóhóngànà kàzṁ ò dhu dònǎ.

⁴⁶ [Ányì ale-ngbò nónyṁ rí rìpbà ndì asa náarí nzì àve, ndirò ányì kàzṁ náarí nzì àve akekpá màtí.]

⁴⁷ Ndirò, dhu apé ìì atdí nyìkpónṁ náarí nyabhǔ nyòtsù nzérenga ò dhu tí, ní ítù ka nyobvù. Dhu òfò nga nyòtsù òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ò atdí nyìkpónṁ nà, ròsè óyǒ nyìkpónṁ nà ka kí nyobvù ìnzì aráve dhòdhóhóngànà kàzṁ ò dhu dònǎ.

⁴⁸ Ányì ale-ngbò nónyṁ arí rìpbà ndì asa náarí nzì àve, ndirò ányì kàzṁ náarí nzì àve akekpá màtí*.

⁴⁹ Obhó tí, Kàgàwà núu'oya kóró ale kàzṁ nǐ rìlǎ nyìkpóna ǒ, àdhàdhì ka karí perè tí ka kùbhòna kà tò dhu nú'ò iko nǐ rìlǎ kà-nyìkpó ǒ dhu bhěyi*.

⁵⁰ Iko ní idzi dhu nyú. Pbétù, iko-òvǔ náapé ìku, ní ka kádù kàbhṁ ròkyè àdhu nǐ tdítǒ?

* **9:48** 9.48 Ìsa 66.24 * **9:49** 9.49 Law 2.13

Nyàbhu òvũku rì'ì iko nǎ ka kòsì dhu-òvũ náarí'ì dhu bhěyi, nyòkò màrùngà ǒ nzínzìku ǒ.»

10

*Yěsù rǎ dhu ùdhě kpatsìbhále mà rǎ 'ùbhǎ
pbìndà tsìbhále nà dhu dǒ dhu
(Màt 19.1-12; Luk 16.18)*

¹ Wò dhu-dzidǒ, Yěsù níivà ndì Kàpèrnàwumù rò, ndàrà Yùdeyà tó pbìrì ò, ndàdù àda Yòròdanì tí kátina idha-akpà-adzè. Ní, ábhǒ ihé-yà náadù 'ùndu kàtí tdítǒ, kà ràdù dhu òpè ndùdhe tdítǒ fíyò yà bìlìnganà ndì ndarónzina dhu bhěyi.

² Ní ngúfe Pbàfàrisáyó níiwú kà ì ndínǎ ì omvú tí kǎfí. Abádhí níivú dhu Yěsù-tsǔ àti: «Músà bhà Uyátá návi tí wà kpatsìbhále ròdhò pbìndà tsìbhále ndàdù òdìnà?»

³ Ní Yěsù adù dhu ìvu abádhí-tsǔ ndàti: «Ádhu Músà bhà Uyátá núuno fǔkù ndì dhu dǒ?»

⁴ Abádhí adù àtìnà: «Músà náati, kpatsìbhále ràràdù ùbhátá tó bhàrwà náandi, ndàbhu ndì pbìndà tsìbhále-fó, ndàdù kòdì*.»

⁵ Ní Yěsù adù àtìnà abádhí nǎ: «Músà náandí wòrì Uyátá fǔkù odú afìku náaró'ò dhu-okú dò rò.

⁶ Pbétù mùhàngú ò rò, Kàgàwà náanzì kóró dhu nínganí, kǎnzì kpatsìbhále mà tsìbhále nà*.

⁷ Ní ndì dhu-okú dò rò, kpatsìbhále ràdù àbanà mà íyànà mànà núbhà, 'àdù òwu 'ùngbò atdíkpá pbìndà tsìbhále mànà,

* 10:4 10.4 Tòr 24.1 * 10:6 10.6 Opt 1.27; 2.24

⁸ abádhí óyǒ rò ràdù òngo atdí ale tí. Ndi dhu bhěyi ní ndi, abádhí ní nzǐ óyǒ ale tdítǒ, pbétù abádhí nóngò iwà atdí ale tí.

⁹ Nírò, dhu àkǎ nzá atdí ale mà rùtu Kàgàwà úngbò ale-ǒnga.»

¹⁰ Wò dhu-dzidǒ, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà nítdègu 'àdǔ idza, ní kàbhà ábhàlǐ náadù dhu òngù kà-tsǔ tdítǒ ndi dhu dǒ.

¹¹ Ní, Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Atdí kpatsìbhále náapé pbìndà tsìbhále nódho, ndàdù ngàtsi tsìbhále nídyì, ní ndi kpatsìbhále nónzì wà mànyòni, ndàdù dhu àfa angyì pbìndà tsìbhále-ònzǐ.

¹² Ndi dhu bhěyi tí, atdí tsìbhále náapé pbìndà kpatsìbhále núbha, ndàdù ndòkù ngàtsi kpatsìbhále tò, ní ndi tsìbhále nónzì wà mànyòni.»

*Yěsù rǐ nìní nzónzo násǒ dhu
(Màt 19.13-15; Luk 18.15-17)*

¹³ Atdíku, ìndrǔ níiwú nzónzo nà Yěsù-ti'ò, ndínǐ kǔlǐ tí otsúna dòyá, ndàdù àsonà. Ní Yěsù bhà ábhàlǐ náadù òrù òrù tí i ale dǒ.

¹⁴ Ní, wò dhu ndì ndàla rò, Yěsù-ǒnga náadù ndìwà pbìndà ábhàlǐ rǒ, ndàdù àtìnà abádhí nǐ: «Nyùbhà nzónzo riwǔ tidu ò, ìnzǐ nyùtò abádhì-tsù. Obhó tí, òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ní abádhí bhěyi ì nǔlǐ ale tó.

¹⁵ Ma mí obhó dhu núnǒ fǔkù: ìnzǐ rǐ òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi náko ngbángba náarí dhu àkǒ dhu bhěyi ale, náadùya nzǐ òtsù ányì akekpa màtí.»

16 Wò dhu-dzidǒ, kǎdù nzónzo núbmo, ndùli otsúna dòyá, ndàdù abádhí náso.

*Yěsù mà rǒte atdí ònzítále nà dhu
(Màt 19.16-30; Luk 18.18-30)*

17 Yěsù nítdègu isǐ otu ǒ ndàmbe àrà dǒ, ní atdí ale níku ongu tí kà-tí'ò. Kítsi ndòkò otdyàna dǒ Yěsù-ònzǐ, ndàdù dhu ivu kà-tsǔ ndàti: «Ídzi Màlimǒ, ádhu ndi àkǎ mǎnzì ndínǐ ma mabá tí dhòdhóhóngá tó ípìrǒngá?»

18 Ní Yěsù adù àtìnà kà nǐ: «Ádhu nyi nyí manzi ídzi ale tí nǐ? Ìmbǎ ídzi ale rǐ'ì atdí màtí, pbétù Kàgàwà kèlě atdirò.

19 Nyi nyèni wà Kàgàwà bhà Úyátá: <dhu àkǎ nzá nyohò abvo, dhu àkǎ nzá nyonzi m̀nyoǹni, ndirò dhu àkǎ nzá nyonzi ogbo. Dhu àkǎ nzá nyadi tìtò tó ngàm̀bi tí odhìnũ rǒ, ndirò dhu àkǎ nzá nyugù ngǔkpà ale tó dhu ̀trátá ǒ. Dhu àkǎ nyifũ àbànũ mà íyànũ nà.»

20 Wò ale náadù dhu àdu Yěsù tò ndàti: «Màlimǒ, ma mífũ kǒkòrí Úyátá kóró ròpè ndi idú ngbángba ò rò.»

21 Ní Yěsù adù kàndà àzè nyú nà, ndàdù àtìnà kà nǐ: «Atdí dhu ní ndi rùnù ndi nùbhà: Àrà, nyadù kóró nyi nyarí'ì nà dhu núdzi, nyadù nyi nyòngyè f̀rangà ǹndò nǎkùtále tò, ndi dhu bhèyi ní ndi nyi nyabáya ònzì òr̀-akpà ò. Wò dhu-dzidǒ, ádù nyira, nyadù owùdu ǹngũ.»

22 Pbétù wò ale nítdègu wò ote níri, ní kanyì-ǒngá náadù ìfà ìfà tí, ndàdù àrà izũ nyú nà, ábhǒ ònzì nyú nà ndi ndí'ì dhu-okú dò rò.

23 Ní, Yěsù náandà tiná nga, ndàdù àtìná pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ònzítále rǒtsù Kàgàwà bhà Idzi ò dhu ní odú dhu nyú!»

24 Ní, idho núuko ábhàlǐ atdíđǒ nyú wò dhu ì ìrì rò. Pbétù, Yěsù adù àtìná tdítdǒ abádhí nǐ: «Pbànǐnzó, òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ò ka kótsù dhu ní odú dhu nyú.

25 Ngàmiyà rǒtsù ndùdà sìndanì-bhu ònǎ dhu rǐ'ì isó nyú. Pbétù ònzítále rǒtsù òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ò dhu rǐ'ì odú nyú ròsè.»

26 Idho náadù ábhàlǐ núko atdíđǒ nyú ròsè angyi ì'ìná dònǎ, abádhí ràdù 'òpè 'òngù dhu tsùyá nzínziya ǒ, 'àmbe àtìná dǒ: «Olu, ádhi nyú ndi ògù rádù ògù?»

27 Ní, Yěsù andà pbìndà ábhàlǐ, ndàdù àtìná abádhí nǐ: «Ìndrù tò ndi dhu rǐ nzǐ adù àkǎ, pbétù Kàgàwà tò kà rádù àkǎ àkǎ. Obhó tí, Kàgàwà tò kóró dhu náarí àkǎ àkǎ.»

28 Nírò ní ndi Péterù apè ɔte ndàti kà nǐ: «Íri, mǎ múbhà kóró dhu, mǎdù owùnɯ núnɯ.»

29 Ní, Yěsù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Ma mí obhó dhu núno fǔkù: atdí ale mà náapè pbìndà idza, adóna, awéna, íyànà, àbanà, pbìndà nzónzo mà, pbìndà ɔnzibvɯ màná núbha okúdu dò rò, ndirò Kàgàwà bhà Ídzi Màkǔrù-okú dò rò,

30 ní yà kòmbí àlě kí'ì òná kàsùmì ǒ, kǎbáya idza, adóna, awéna, ayína, inzo, ɔnzibvɯ màná atdí miyà-gùna ròsè, kadù àvu róná átò. Ndirò olù rírà kàsùmì ǒ, kǎdùya dhòdhódhóngà tó ípìrǒnga nába.

31 Pbétù, ábhǒ ale yà kòmbí arí'ì wemberè tí, nókoya olù ale tí. Ndirò yà olù ale tí arí'ì kòmbí ale nókoya wemberè t'ále tí.»

*Ibhũ rí kisé nǎ, Yěsù rǎ ndì ndóvè, kòtdù ndì, ndàdù ndìngbè dhu nóvò dhu
(Màt 20.17-19; Luk 18.31-34)*

32 Ndi kàsùmì ǒ, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà ní'ì Yèrùsàlemà ì úpo ònà otu ǒ. Ní, Yěsù náadi ndàmbe àrà dǒ angyi abádhí tǒ. Ní idhò nùukò kàbhà ábhàlǐ atdíǒ, ndirò kà-dzidǒ ríwu ale náadù ì'ì ɔdò nà. Ní Yěsù náanzi atdí-kumì dòná óyǒ nà ábhàlǐ tina ò tdítdǒ, ndàdù ndòpè ndàwe róná rí ndònzì inzà òtrò kàsùmì ǒ dhu fíyò.

33 Kǎtì abádhí nǎ: «Nyìri dhu, kànǎ àlè kúpo Yèrùsàlemà. Ní ànyì, ka kí Ìndrù t'Ídhùnà nábhǔ pbàkùhání tó ádròdrǒ ale mà, Músà bhà Ƴyátá tó màlímó mànà-fó. Abádhí rǎ anya òtdì kà-dǒ ndínǎ ka kohò tí, ndirò abádhí rǎ kàbhǔ ìnzǎ ní Pbàyàhúdì-fó.

34 I ale rǎ kà gàyà nónzì, ì rùso iso kà-dò, 'ùvi ka asé nǎ, 'adù kòhò, kadù kòtdù. Ndirò, ìbhũ idhò dzidǒ, kǎdùya ndìngbè.»

*Yàkòbhò mà Yùwanì nà rǎ ádrùngbǎnga nónzì
Yěsù-fó dhu
(Màt 20.20-28)*

35 Wò dhu-dzidǒ, Zèbèdayò bhà inzo, Yàkòbhò mà Yùwanì nà níwú Yěsù-tí'ò, àdù àtìnà kà nǎ: «Mǎ mòzè nyonzì funú mǎ mónzina dhu fǎkà.»

36 Ní Yěsù adù àtìnà abádhí nǎ: «Ádhu nyǎ nyòzè monzì fǎkù?»

37 Ní, abádhí adù dhu àdu kà tò àti: «Pbùkù Idzi tó ádrùngbǎnga tó awáwù ò nyi nyótsù nínganí, nyi nyabhùya mǎ mǒkò tinú, atdí ale ràdi indú fangà dònǎ rò, ngǎtsi ale ràdù àdi ígù dònǎ rò.»

38 Pbétù Yēsù adù àtìna abádhí nǎ: «Nyǎ nyùnì nzá wò nyǎ nyònzì dhu. Nyǎ tí adù yà ma mómvùna àpbè tó kópà-tsù nómvù òmvù? Ndirò nyǎ tí adù yà ma málǎna àpbè tó bàtizò nálu àlǎ?»

39 Ní abádhí adù dhu àdu kà tò àti: «Ònzi mǎ mǎdù lèmana nónzi.» Ní Yēsù adù àtìna abádhí nǎ: «Obhó tí, òmvù nyǎ nyómuváya ma mómvùna àpbè tó kópà-tsù, nyǎdù ma málǎna àpbè tó bàtizò nálu.»

40 Pbétù, ìndrǔ nǎlǎ ka kí ràdi idú fangà dònǎ rò, ndirò idú ígù dònǎ rò dhu ní nzǎ òtǎdu. I ngari ní Kàgàwà náabhòlò ka fǎyò ale tó.»

41 Wò dhu ì ìrì rò, atdí-kumì ngǔkpà ábhàlǎ náadù àkǒ àkǒ tí Yàkòbhò mà Yùwanì nà rǒ.

42 Ní Yēsù adù abádhí nánzi kóró, ndàdù àtìna abádhí nǎ: «Nyǎ nyùnì wà yà ìndrǔ ùnda rí dhu tí ka kátina ale náarádù 'à'ε yà ì ùndana ale dǒ tí dhu. Ndirò, nyǎ nyùnì wà ìndrǔ dǒ ádròdrǒ ale tí ka kátina ale náarádù òko 'àmbe òbiya kèlǎ nívi dǒ ìndrǔ tò dhu.»

43 Pbétù, dhu àkǎ nzá ndònzì ndì wò ndì bhěyi nzínzikù ǒ. Atdí nzínzikù ǒ ale náapé ndòzè ndì'ì ádrùngbǎle tí, ní kàkǎ ndì'ì fùkú kasutále tí.

44 Ndirò, atdí nzínzikù ǒ ale náapé ndòzè ndì'ì wemberè t'ále tí, ní kàkǎ ndì'ì kóró ale tó ìno tí.

45 Obhó tí, ima Ìndrǔ t'ídhùnà, ma mira nzá ndínǎ ma mabhù tí ìndrǔ rònzi kasu idù, pbétù

ma mira ìndrũ-kàsũ ma mɔnzi tí, madù pbàkà ípìrɔnga nábhũ kóró ale nɔwù tí.»

Yèsù rĩ Bàràtimayò tí kátina ndùmùndúmú nígũ dhu

(Màt 20.29-34; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Wò dhu-dzidò, Yèsù mà pbìndà ábhàlĩ mànà níiwú ùvò Yèrikò tí kátina kigò ò. Ní ndi kigò ò rò abádhí rǔvò pbìndà ábhàlĩ mànà, ndirò ádrùngbã ihé-yà mànà òná kàsùmì ò, atdí ndùmùndúmú Bàràtimayò tí kátina, Tìmayò t'ídhùnà, náadì otu-igì dǒ ndàmbe dhu núnzi dǒ ìndrũ-fó.

⁴⁷ Ní, kǐtdegu dhu níri Yèsù, Nàzàreti ò ale ràrĩ wò rírà, ní kǎpè ndùkũ, ndàmbe àtìna dǒ: «Yèsù, Dàwudi t'Ídhùnǎ, ábà izɔ dǔdú!»

⁴⁸ Ábhò ale náambénà òrù dǒ kǎdǒ ndínĩ kǐnè tí. Pbétù, kǎdù àdì ndàmbe ùkũ dǒ àrĩ nyú tí tdítǒ, ndàmbe àtìna dǒ: «Dàwudi t'Ídhùnǎeè, ábà izɔ dǔdú!»

⁴⁹ Ní Yèsù adù ide, ndàdù àtìna: «Nyànzi pé ka!» Ní abádhí náadù wò ndùmùndúmú nánzi, 'àdù àtìna nĩ: «Ótù afínɔ! Ívà nyi, kǎnĩ kà rĩ nyanzi!»

⁵⁰ Ní kǎbvù pbìndà ɔrú mùdzarù, ndàdù ndìbè ndidè, ndàdù àrà Yèsù-tí'ò.

⁵¹ Ní Yèsù níivú dhu kà-tsũ ndàti: «Ádhu nyi nyòzè mɔnzì indù?» Ní wò ndùmùndúmú náadù ɔte kà tò ndàti: «Màlimò, ma mòzè mala nga tdítǒ.»

⁵² Ní Yèsù adù àtìna kà nĩ: «Àrà, iwà pbùkù a'uta nígũ nyi.» Ní ányìrǒ rò tí kǎdù nga nópè ndàla, 'àdù òwu atdí otu ò Yèsù mànà.

11

Yěsù rǒtsù Ádrùngbǎ kamà bhěyi Yèrùsàlemà tó kigò ò dhu

(Mát 21.1-11; Luk 19.28-40; Yùw 12.12-19)

¹ Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà rǐ Yèrùsàlemà tó kigò níndù ònà kàsùmì ǒ, abádhí náawù ùvò íkyèrǒ Bètèfagè mà Bètàniyà mànà tí kátina pbangá nzo tí. I pbangá nzo ní'ì Mizèyìtuni tó pbìrì-òngò rǒ. Ní Yěsù avì pbìndà ábhàlǐ nzínzi ǒ óyǒ ale,

² ndàdù àtìnà abádhí nǐ: «Nyòwu wò angyi rí'ì fǔkù pbanga ò. Ní ànyì nyǐ nyótsù rórò tí, nyǐ nyǐ atdí kayinǒ-ngba nótù òsò ka kòsò ró, yà inzà atdí ale mà nàpè ùbhi dòná angyi. Ní nyùnga ka, nyádù iwu nà iró.

³ Ndirò, atdí ale mà níivúna gukyè dhu tsùkú ndàti: «Ádhu nyǐ nyǐ wò dhu ònzi okúna dò rò?» Ní nyǐ nyadùna àtìnà ndi ale nǐ: «Ádrùngbǎle rǐ kǎtdyú nóho, ndirò kà rǐ kàdù kòmbí tí.» »

⁴ Ní abádhí náadù òwu, àdù kayinǒ-ngba nótù irí, tsǎtsù tí ka kòsò ngudhà-bidǒ ró. Ní abádhí adù kùnga.

⁵ Ngúfe ale, wò ànyìrǒ ì'ì ale nzínzi ǒ, níivú dhu abádhí-tsǔ 'àti: «Ádhu wò nyǐ nyóonzina? Ádhu nyǐ nyǐ wò kayinǒ-ngba nùngǎ nǐ?»

⁶ Ní kǒkò óyǒ ábhàlǐ náadù yà Yěsù òvònà fíyò ɔte kèlě nádu abádhí tò, kadù abádhí nùbhà ròwù.

⁷ Abádhí níiwú wò kayinǒ-ngba nà Yěsù-tí'ò. Abádhí adù ròyá ɔrú mùdzarè nùwà, 'ùhu ndi kayinǒ-ngba dǒ, Yěsù ràdù àdi dòná.

⁸ Ibí ale náadù ròyá orú mùdzarù núwà, 'ùhu otu ǒ. Ndirò ngǔkpà ale náadù yà inga ǒ ì à'à àwǎ-dòkà núhu otu ǒ.

⁹ Ní, yà angyi rówu Yěsù-ònzǐ ale mà, kǒwù ǒ ríwu ale mànà náambénà ùkù dǒ 'àti:

«Hòsanà*!

Ádrùngbǎle Kàgàwà náká ndàso ovòna rǒ rírà ale!

¹⁰ Kàgàwà náká ndàso yà rírà àlě t'ábanà, ádrùngbǎ kamà Dàwudì bhà Idzi!

Hòsanà òrù-akpà ò arí'ì Kàgàwà tò*!»

¹¹ Ní Yěsù náarà àhụ Yèrùsàlemà tó kigò ò, ndàdù òtsù Kàgàwà bhà idza. Ní, tiná rí'ì kóró dhu ndì ndàndà dhu-dzidǒ, abádhí náadù ùvò 'òwù pbìndà atdí-kumì dóná óyǒ nà ábhàlǐ mànà Bètàniyà tí kátina pbanga ò, inga rírà ndínǐ ndatì tí nídhunǐ.

Yěsù rǐ ìnzǐ aró'ò mùtinì tí kátina itsu nófù dhu (Màt 21.18-19)

¹² Tsútsǎ nínganí, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà rǔvò Bètàniyà rò ònà kàsùmì ǒ, Yěsù ní'ì àwù nà.

¹³ Ní itsè rò, kǎla mùtinì tí kátina itsu atdíǒ bǐna núkù ró. Ní kǎdù àrà ndi itsu dò nga nándà, ndínǐ ndotú tí itsu-kpǒ kàdò. Ní íkyèrǒ ndì ndàrà àhụ ndi itsu-tí rò, kǎtù kà-bǐ kèlě, ndi kàsùmì ní'ì ìnzǐ ndi itsu-tidò náaró'ò ònà nídhunǐ.

¹⁴ Ní Yěsù atè wò itsu nǐ ndatì: «Dhu àkǎ nzá atdí ale mà rǒtò dùnú ró'ò itsu-kpǒ ìngbàngá màtí!» Kàbhà ábhàlǐ náadù wò kùnò dhu ní'ì.

* **11:9** 11.9 Pbàyàhúdì t'ávàna ǒ, Hòsanà-tì ní: ǐgǔ mǎ kòmbí.

* **11:10** 11.10 Zàb 118.25-26

Yěsù rĭ Kàgàwà bhà idzá rò rí dhu núdźi ale nòdì dhu

(Màt 21.12-17; Luk 19.45-48; Yùw 2.13-22)

¹⁵ Yěsù mà p̄bìndà ábhàlĭ mànà náawù ùvò tdítđ Yèrùsàlemà tó kigò ò. Ní kãtsù Kàgàwà bhà idza, ndàdù ndòpè ndòdì ányì-dzá rò rí dhu núdźi ale. Kǎránà fùrangà-ǒnga núwũ ka kí dòná rò mizà nótđi rǒ†, ndàdù àmbò núdźi rí ale nókò dòyá kiti náwà.

¹⁶ Ndirò kǎránà nzĭ atdí ale mà nábhũ rǒ rànò dhu dòná, ndùdà nà Kàgàwà bhà idza òna nà.

¹⁷ Ní kǎdù dhu ùdhe abádhí tò ndàti: «ĭlĭlǎ Andítá ò, Kàgàwà rătina: <Pbàkà idza ka katiya itsòta-dzà tí kóró p̄birì ǒ ale tò*.> Pbéttù nyĭ, nyĭ nyádù kùgèrè ròngò ogbotále náarí 'òtù òná ngari tí*.»

¹⁸ Ní P̄bàkùhání tó ádròdrǒ ale mà Hyátá tó màlímó mànà níri wò ndì nònzì dhu. Ní abádhí adù 'òpè 'òné Yěsù nábhũ ĭ í kohò òná otu. Obhó tí, abádhí ambénà kǒdò ònzì dǒ, kóró ale núko rǒ idho rǎrà kà rǔdhěna dhu dǒ dhu-okú dò rò.

¹⁹ Inga rătì dhu-tsù dǒ, Yěsù mà p̄bìndà ábhàlĭ mànà náadù ùvò 'òwù Yèrùsàlemà rò.

Yěsù rĭ dhu ùdhě a'uta mà dhu t'úbàta mànà dǒ dhu

(Màt 21.20-22)

²⁰ Tsútsǎ nínganí kútsingánǎ, otu ǒ 'úda rórò, Yěsù mà p̄bìndà ábhàlĭ mànà náala yà Yěsù

† **11:15** 11.15 Fùrangà-ǒnga t'úwutátále ní'ì yà P̄bàyàhúdì tó fùrangà rǒ rádù P̄bàrómá mà P̄bàgíríkí mànà tó fùrangà núwu ale. I fùrangà dǒ rí'ì ale-nyĭ-wòyǒ ní'ì afátá P̄bàyàhúdì tò.

* **11:17** 11.17 Ìsa 56.7 * **11:17** 11.17 Yèr 7.11

ófùná mùtini tí kátina itsu iwà òtdyù ivéna mànà ró.

²¹ Ní Péterù adù yà Yěsù únóná ndi itsu nǐ dhu nírè, ndàdù àtìnà kàní: «Màlimò, ándà pé yà nyi nyófùná mùtini nótdyù wà atdíđ dhu.»

²² Ní Yěsù adù àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyà'ù Kàgàwà.

²³ Ma mí obhó dhu núnò fùkù, atdí ale náapé atina yàrí pbìrì nǐ: <Ingbè nyi uró rò, nyadù àrà ìtsi ádrùngbǎ rèrù ò>. Ní, ìnzǐ kǎfí náapé ùguru, pbétù kà ràdù yà ndi ndùnò dhu rǐ ndònzì dhu ná'ù, ní ndi dhu ràdù ndònzì ndi dhu bhèyi tí kà tò.

²⁴ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma mátina nyǐ nǐ, Kàgàwà-fó nyǐ nyónzina itsòta ǒ kóró dhu, náká nyǎ'ù iwà nyǐ ràbà ndi dhu. Ní kà ràdù ndi dhu nábhù fùkù.

²⁵ Ndirò, nyǐ nyikò nyǎmbe nyítsò đđ Kàgàwà rǒ òná kàsùmì ǒ, nyǐ nyapé ì inè dhu nà afíkù ò òdhìkù đđ, ní dhu àká nyǎbà ndi dhu kà tò, ndínǐ òrù-akpà ò arí'ì Àbakù náadù tí fùkù afátá nùbà fùkù. [

²⁶ Pbétù, ìnzǐ nyǐ nyapé dhu nùba ngǔkpà ale tò, ní òrù-akpà ò arí'ì Àbakù rǐ nzǐ àdù fùkù afátá nùbà fùkù akekpa mǎtí.]»

Yěsù arí pbìndà kasu ònzi àdhi bhà ádrùngbǎnga tó obi nǐ?

(Màt 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náadù ì tdítđđ Yèrùsàlemà tó kigò ò. Ní Kàgàwà bhà idzá Yěsù rùbhi òná kàsùmì ǒ, pbàkùhání tó ádròdrǒ ale

mà, Músà bhà Ƴyátá tó màlímó mà, Pbàyàhúdí tó pbàkùrǔ mànà níwú kà i.

²⁸ Ní abádhí níwú dhu kà-tsǔ 'àti: «Kǒkòrí dhu nónzi nyi nyári àdhi-tù rǒ? Ádhi ádràngbǎnga tó obi nábhũ indù nyongò i dhu nónzi nǐ?»

²⁹ Ní Yěsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Ma mí atdí dhu kèlě níwú tsùkú. Nyi nyapé ndi dhu nádù idù, ní ma mádù yà ma marí i dhu nónzi pbìndà ádràngbǎnga tó obi nǐ ale núno fǔkù.

³⁰ Ádhi Yùwanì níwì rìrà bàtizò núbho ìndrǔ tò? Tí Kàgàwà, ndirò tí ìndrǔ? Nyàdu pé ka idù.»

³¹ Pbétù abádhí náapè 'ìrè inga nzínziya ǒ, 'àmbe àtìnà dǒ: «Àlě kapé dhu àdù: <Kàgàwà ní ndi ka níwì>, ní kǎdùna dhu ìvu àlě-tsǔ, ndàti: <Olu, ádhu ìnzá nyi nyádù Yùwanì núno dhu ná'ù nǐ?»

³² Ndirò, àlě kapé àtina: <Ìndrǔ ní ndi ka níwì...>» Abádhí náambénà ihé-yà-odò nónzi dǒ, kóró ale núni dhu Yùwanì rǎrǐ Kàgàwà bhà obhóná nabì nyú nídhunǐ.

³³ Ní abádhí adù dhu àdu Yěsù tò 'àti: «Ìnzá mǎ m̀ni.» Ní Yěsù adù dhu àdu ndàti: «Nírò, ìma mà átò, ma mí nzǐ i dhu nónzi ma marí nǐ obi núno fǔkù.»

12

Vĩnyò tó inga ǒ rí kasu ònzi òrǒrù kasutále tó mbólí

(Màt 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Tdítdǒ, Yěsù náapè ndàwe ɔte mbólí ǒ abádhí tò ndàti: «Atdí ale náazò vĩnyò tó inga, ndàdù ngbǒna nákpòrò kòrɔwà nǐ. Kǎdù ndi vĩnyò-kpǒ náhà ka kóngo òná ibhu nóbhòlò, ndàdù ini nòsì

odótále tò. Wò dhu-dzidǒ, kǎdù ndi inga nùbhà kasu ònzì róngo kà ǒ ale-fó, ndàdù àrà abhi ò.

² Ní ndi vǐnyò-kpǒ nópè ka kí òná kàsùmì nákǎ rò, kǎvì atdí pǐndà kasutále ràrà fǐndà ka kútù vǐnyò-kpǒ-tsí náko ndi inga-kàsǔ nónzi arí ale-fó.

³ Pbéttù, abádhí náalú wò ka kìvìnà ale 'òngbù, 'àdù àdunà róngò ɔtsúna-kpa nà.

⁴ Ní, inga-àbadhi náavì ngǎtsi kasutále ràrà abádhí-tí'ò. Ní abádhí nùuvi ndi ale-dò-tsirò, 'àdù dhu ùnò nǐ.

⁵ Inga-àbadhi náavì ngǎtsi ale tdítǒ ãnyì, abádhí ràdù ndi-tsí nóhò. Ndirò, kǔvì ibí ngǔkpà kasutále ãnyì, ní abádhí náavì atdídhená-tsí, 'àdù ngǔkpàkà nókyè.

⁶ Ní, wò inga-àbadhi-fó arà òdì ní atdí kà t'ídhùnà yà atdíǒ kǒzè kèlě. Ní kà rǐku dónà rò nǐ, kǎvì ndi idhùnà abádhí i, ndàdù inga nírè afína ò ndàti: <ǐfǔ abádhí rǐ idhùdu nífǔ.>

⁷ Pbéttù, wò vǐnyò tó inga-kàsǔ nónzi arí ale náadù òte nzínziya ǒ 'àti: <Kònnǐ inga-àbadhi tí ongoya olù ale ní wò. Kòwu kòho ka, ndínǐ ndi inga náadìya tí àlě tò.>

⁸ Ní abádhí náalú kà t'ídhùnà 'òhò, 'àdù abvòna nóbvù itse ndi inga ǒ rò.»

⁹ Ní Yèsù adù dhu ìvu ndàti: «Ádhu nyú wò inga-àbadhi ràdù ònzìnà? Kà ràdù ìrà, ndòkyè wò inga-kàsǔ nónzi arí ale, ndàdù ndi vǐnyò tó inga nábhù ngǔkpà ale-fó.

¹⁰ Nyǐ nyózù tí nzá yà Kàgàwà bhà Andítá ò ka kándì dhu:

<Yà odu-dzà nòsì arí ale náabvù igi odu*,

* **12:10** 12.10 Odu rǐtèna ní Màsiyà

náadù òngo idza-pbidò nódò arí odu tí.

11 Kòní Ádrùngbǎle Kàgàwà náanzì dhu, ndirò ndi dhu ní idho rě ìndrű ùkǒ nǐ atdíđ dhu* .>»

12 Ní Pbàyàhúdí ǒ kámá náasù dhu ì rǎrǐ ndi Yěsù rě ì ùno mbólí ǒ. Ní abádhí apè 'òmè Yěsù nálǔ ì í òná otu, pbétù abádhí adù ihé-yà-odò nónzì. Ní abádhí adù kùbhà, 'adù òwu fáyó dhu nǐ.

Ìndrű rě dhu òngù Yěsù-tsǔ pàratà t'áfótá dǒ dhu

(Màt 22.15-22; Luk 20.20-26)

13 Pbàyàhúdí ǒ kámá náavì ngúfe Pbàfàrisáyó mà Hèròdè bhà ale mànà Yěsù-tí'ò, ndínǐ kà-ida-dò nidyì tí otěna ǒ.

14 Ní abádhí náawù, 'adù àtìnà kà nǐ: «Màlimǒ, mà múni wà dhu nyì rǎrǐ obhó dhu núnò, ndirò nyì rǎrǐ nǐ atdí ale-odò mà nónzì. Obhó tí, nyì nyarí nǐ ìndrű-nyì-kpa nándà, pbétù nyì nyarí Kàgàwà bhà otu núdhě ìndrű tò obhóna dǒ. Ní, àlě tó Ʋyátá návi tí àvǐ àlě rùfǒ Rómà tó pbìrì ǒ kámá dǒ ádrùngbǎ kamà bhà pàratà? Ndirò, kǐsǒ tí ka ìsǒ? Àlě tí adù kùfo ùfǒ, ndirò àlě tí nǐ adù kùfo?»

15 Pbétù, òru tí abádhí òrù yà ì írèna afiya ò dhu dhu ndi ndùni rò, Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Ádhu nyì nyì afídu númvù nǐ? Nyìbho pé atdí fùrangà-kpǒ fudu ò, ndínǐ mandá tí.»

16 Ní abádhí náadù iwu fùrangà-kpǒ nà atdí Yěsù-fò ò. Yěsù adù dhu iyu abádhí-tsǔ ndàti: «Yà ka kòbhòlò nyìna-wòyǒ, kadù òvòna nándi

* 12:11 12.11 Zàb 118.22-23

ale ní àdhi?» Ní abádhí adù dhu àdu kà tò 'àti: «Kámá dǒ ádrungbǎ kamà Kàyìsarà.»

¹⁷ Ní Yēsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Ndi dhu bhěyi kà rǐ'ì rò, nyùbho kámá dǒ ádrungbǎ kamà Kàyìsarà bhà dhu-tsí Kàyìsarà tò, nyǎdù Kàgàwà bhà dhu-tsí núbho Kàgàwà tò.» Wò dhu bhěyi Yēsù àdu dhu náadù abádhí àbhù idho rùko atdíđ.

Pbàsàdùkáyó rǐ dhu òngù Yēsù-tsǔ ùvǔvè ale núbhəya ì dhu dǒ dhu
(Mát 22.23-33; Luk 20.27-40)

¹⁸ Wò dhu-dzidǒ, ngúfe Pbàsàdùkáyó níiwú Yēsù-tí'ò. Abádhí ní ndi arátina ìnzǐ ùvǔvè ale rəngbeya ì ɔvɛ-bvə rò. Ní abádhí níiwú dhu Yēsù-tsǔ 'àti:

¹⁹ «Màlimǒ, Músà náandí dhu yà dhu bhěyi fǎkà: <Atdí ale t'ádòná náapé òvè, ndàdù tsìbhále núbhà ìmbǎ atdí ngbángba nà màtí foná, ní dhu àkǎ ndi ale rùndu adòná ùbhà abvo-àyi-tsù, 'àdù nzónzo nódhì nà yà òvòvè adòná-òvò dǒ*.>

²⁰ Ní, atdí ale ní'ì kpabhínzo nà àrùbhù. Ní sengba náambà tsìbhále, ndàdù òvè ìnzǐ ndùbhà atdí ngbángba mà.

²¹ Ní kà lutǐnǎ kpatsìbhíngba náadù wò abvo-àyi-tsù núndu, ndàdù òvè átò ìnzǐ ndùbhà atdí ngbángba mà. Ndi dhu náanzì ndi ndi dhu bhěyi tí ìbhù rí kisě kpatsìbhíngba rǒ.

²² Ní kóró kǒkò àrùbhù kpabhínzo wò tsìbhále núbhà ndi fǐyò, núbvè kóró ìnzǐ 'ùbhà atdí

* 12:19 12.19 Tòr 25.5-10

ngbángba mà. Abádhí núve kóró dhu-dzidǒ, wò tsìbhále náadù òvè átò.

²³ Ní kòmbí, kóró ùvǔvè ale rǐ 'ùngbě òve-bvù rò nínganí, wòrí tsìbhále ní'íya àdhi bhà? Obhó tí kóró kòrí àrùbhù kpabhínzo núumbá wà ì ndi tsìbhále nà.»

²⁴ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Nyǐ nyùwǐ wà fùkú irèta ǒ: nyǐ nyùnì nzá Kàgàwà bhà Andítá núnò dhu mà, ndirò nyǐ nyùnì nzá Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó òbi mà.

²⁵ Obhó tí, ùvǔvè ale rǐ 'ùngbě òve-bvù rò nínganí, kpabhále mà vèbhále mànà núumbáya nzǐ ì, pbétù abádhí nóokoya Kàgàwà bhà màlàyíkà náaróko òrù-akpà ò dhu bhéyi.

²⁶ Ndirò, yà ùvǔvè ale rǐ 'ùngbě òve-bvù rò dhu dǒ, nyǐ nyàpè tí nzá atdí ngari nózù Músà bhà Andítá ò, yà kàzu rǒrù róná ìnzǐ rógbe rórò kìdzùmbà dǒ? Ányìrò nga ní ndi Kàgàwà ati Músà nǐ: «Ima, Ima ní Àbràhamù bhà Kàgàwà, Ìsakà bhà Kàgàwà, ndirò Yàkòbhò bhà Kàgàwà*.»

²⁷ Yèsù adù àtìnà tdítǒ: «Kàgàwà ní nzǐ ùvǔvè ale tó Kàgàwà, pbétù ka ní ípìrò rò arí'ì ale tó Kàgàwà. Ní nyǐ, nyǐ nyùwǐ atdíǒ nyú fùkú irèta ǒ.»

*Ádrùngbǎ Uyátá ròsè kóró Uyátá dònǎ
(Màt 22.34-40; Luk 10.25-28)*

²⁸ Músà bhà Uyátá tó màlímó nzínzì ǒ atdí màlímò níri Yèsù mà rǐ 'àgò Pbàsàdùkáyó mànà dhu. Kǎla Yèsù nádu dhu mběyi nyú

* 12:26 12.26 Uvt 3.1-6

Pbàsàdùkáyó tò dhu. Ní kändrì Yësù i, ndàdù dhu ìvu tsùnà ndàti: «Íngbà Ʋyátá ndi kóró Ʋyátá dònǎ ósè?»

²⁹ Ní Yësù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Kànǎ kóró Ʋyátá dònǎ ósè Ʋyátá: <fri dhu Ìsràyelì, àlě tó Ádrùngbǎle Kàgàwà ní ndi atdíró Ádrùngbǎle.

³⁰ Dhu àkǎ nyoze pbùkù Ádrùngbǎle Kàgàwà kóró afínù nà, kóró atdyúnù nà, kóró pbùkù irèta nà, ndirò kóró ɔ̀bìnù mànà*.>

³¹ Ndirò kànǎ ɔ̀yo rí kisé Ʋyátá: <Dhu àkǎ nyoze ɔ̀dhìnù yà nyi nyú nyi nyóze nyi nyi-tírò dhu bhěyi.> Kǒkòrí ɔ̀yǒ Ʋyátá dònǎ róse ngǎtsi Ʋyátá rǐ̀ì mbǎ*.>

³² Ní Músà bhà Ʋyátá tó màlimò náadù àtìnà Yësù nǎ: «Nyi nyòtè mběyi nyú Màlimò. Nyi nyùnò dhu ní obhó dhu: Ádrùngbǎle Kàgàwà ní ndi atdíró Ádrùngbǎle, ndirò ngǎtsi kà bhěyi Kàgàwà rǐ̀ì mbǎ.

³³ Ní dhu àkǎ ìndrǔ ròzè Kàgàwà kóró afína nyú nà, kóró pbìndà irèta nyú nà, ndirò kóró ɔ̀bìna nyú mànà. Ndirò dhu àkǎ kà ròzè ɔ̀dhìnà yà ndì nyú ndì ndóze ndì ndítírò dhu bhěyi. Wòrí ní ndi ídzì dhu nyú ròsè Kàgàwà tò ka kí ìzǎ tó perè núbì màzàbahù dǒ, kadù kóró perè-tidò núbho kà tò dhu dònǎ.»

³⁴ Yësù náala wò Músà bhà Ʋyátá tó màlimò nádu dhu fíndà mběyi nyú ndirò ídzì irèta nyú nà dhu. Ní kǎdù àtìnà kà nǎ: «Ìmbǎ nyi nyí'ì itse ɔ̀rù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi

* **12:30** 12.30 Tòr 6.4-5 * **12:31** 12.31 Law 19.18

rõ rò.» Wò dhu-dzidõ, atdí ale mà náamvù nzá ndivũ dhu tdítđõ Yësù-tsä.

Krístò ná tí Dàwudì t'ídhùnà nyú?

(Màt 22.41-46; Luk 20.41-44)

³⁵ Yësù rĩ dhu núdhě ìndrũ tò Kàgàwà bhà idzá rò òná kàsùmì ǒ, kǐvú dhu ndàti: «Músà bhà Ʋyátá tó màlímó náarátina ìngbá dhu bhěyi Krístò rārĩ Dàwudì t'ídhùnà?»

³⁶ Ʋlĩlǎ-Alafí rĩ ndùnda rò, ádrùngbǎ kamà Dàwudì nyú ndítírò náati:

«Ádrùngbǎle Kàgàwà náati pbàkà Ádrùngbǎle nĩ;
írà nyadĩ idú fangà dònǎ rò,
ràrà àhu ma mí pbùkù òmvũ nábhě nyòbè dòya
dhu ò*.»

³⁷ Dàwudì nyú ndítírò rĩ kànzi Ádrùngbǎle tí. Ní kà ràdù ì ì ìngbá dhu bhěyi átò Dàwudì t'ídhùnà tí?»

Yësù rĩ ihé-yà návĩ ròdò ì Músà bhà Ʋyátá tó màlímó rǒ rò dhu

(Màt 23.1-36; Luk 20.45-47)

Ábhõ ihé-yà núubhínà Yësù rǎnona dhu nírì rǒ atdyúya nyú nà.

³⁸ Yà ndì ndúdhěna ìndrũ tò dhu ǒ, Yësù ubhínà àtìnà rǒ ì ale nĩ: «Nyòdo nyĩ Músà bhà Ʋyátá tó màlímó rǒ rò. Abádhí arózèna dhu ní 'ùbhi ádzàdzĩ kanzù ì ǔfǒ rórò, 'àdù ìndrũ nózè ràtsè ì ifuta nyú nà ìndrũ arí 'ùndũ òyá ngari ǒ.

³⁹ Unduta-dzà ǒ, abádhí arí 'òzè 'òkò ádròdrǒ ale tò ka kòbhòlò ngari ǒ, ndirò mùhendù ǒ, 'àdù òzè 'òkò ifuta tó ngari ǒ.

* 12:36 12.36 Zàb 110.1

40 Abádhí arí abvo-ayí-idzá ǒ dhu òvo kóró, àzèmbè ì'í 'ìtsò ádzàdzí ndíní ka kati tí ì idzi ale tí rórò. Wò dhu-okú dò rò, ka kitàya anya abádhí dǒ ɔbi nyú nà.»

Nǎkù tó abvo-ayi rǐ perè nábhǔ Kàgàwà tò dhu

(Luk 21.1-4)

41 Wò dhu-dzidǒ, Yèsù náadì Kàgàwà bhà idzá, Kàgàwà tò ka karí perè núdǒ ònà sàndukù-tí. Ní kǎdì ndàmbe ìndrǔ rǐ fùrangà núdǒ ndi sàndukù ò tí dhu nándà dǒ. Ònzì tó ibí ale núudo fùrangà abhàbhó.

42 Ní nǎkù tó atdí abvo-ayi níira, ndàdù ìnzǐ rí ábhǒ kasu mà nónzi óyǒ fùrangà-kpǒ-nzo kèlě nídò wò sàndukù ò.

43 Ní Yèsù anzi pbìndà ábhàlǐ, ndàdù àtìnà abádhí nǐ: «Ma mí obhó dhu núno fùkù: Wòrì nǎkù tó abvo-ayi nídò fùrangà sàndukù ò ròsè kóró ale dònǎ.

44 Kóró kǒkò ngǔkpà ale núbho ìmbǎ rí'ì kasu nà fíyò fùrangà kèlě foyá rí'ì fùrangà dǒ rò. Pbétù pbìndà nǎkù ǒ, wò abvo-ayi núbho dzùnàna nónzi àmbènà pbìndà ípìrǒnga ǒ foná rí'ì fùrangà kóró.»

13

Yèsù rǐ Kàgàwà bhà idza ka kugoloya dhu nóvo dhu

(Màt 24.1-2; Luk 21.5-6)

1 Yèsù ráhu Kàgàwà bhà idza rò ònà kàsùmì ǒ, kàbhà ábhàlǐ nzínzì ǒ atdí ale náati kà nǐ: «Màlimǒ, ándà pé! Ìngbàtí ùya odu kǎkà! Ìngbàtí ka kasì osí-tidò yà!»

² Ní, Yěsù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Nyí nyàla tí wà kàkà ɔsí-abábá? Kàrí ɔsí-abábá ka kósì nǐ odu nzínzi ǒ, atdí odu mà rǐ nǐ ndùbha ngàtsi odu dǒ. Ka kí abádhí nùgòlǒ kóró.»

Yěsù rǒte yà adzi ǒ dhu-tsù rǐ ndòdì òná idho nitèya ize dǒ dhu

(Màt 24.3-14; Luk 21.7-19)

³ Wò dhu-dzidǒ, Yěsù adì Mizèyìtunì tó pbìrì dǒ, ndàmbe Kàgàwà bhà idza nándà dǒ nyìnakpa tí. Ní òyá ì òtù ì Yěsù mànà rò, Péterù mà, Yàkòbhò mà, Yùwanì mà, Àndèreyà mànà níivú dhu Yěsù-tsù 'àti:

⁴ «Éno pé ìngbá kàsùmì ǒ màtí wò nyí nyànò dhu nónziya ndì dhu fákà? Ndirò, ìngbà ize ndì kóró kǒkò dhu rǐ 'ònzì òná kàsùmì nitèya?»

⁵ Ní Yěsù adù dhu òvò abádhí tò ndàti: «Nyàndà nga mbèyi, ìnzì nyàbhu nyí atdí ale mà rùtrá nyí.

⁶ Ábhǒ ale nóowuya ìwu rǒ ɔvòdu rǒ, 'òwù àtìnà rǒ: «Ìma ní Krístò». Ndirò abádhí nùutráya ábhǒ ale nyú.

⁷ Ndirò, nyí nyòpéya gukyè nyírì ìla rǐ ndònzì dhu mà, ìla dǒ ka kúnona dhu mànà, ní àpé nyónziya ɔdo. Dhu àkǎ wà kǒkò dhu rònzì ì, pbétù wò dhu ní'íya nǐ iwà yàrí adzi ǒ dhu-tsù nòdì ndì dhu.

⁸ Atdí pbìrì ǒ ale nùugyeya ì ngàtsi pbìrì ǒ ale mànà. Ndirò atdí ádrùngbá kamà bhà pbìrì ǒ ale nùugyeya ì ngàtsi ádrùngbá kamà bhà pbìrì ǒ ale mànà. Ndi kàsùmì ǒ, mùtìtì náabhùya dhèdhèrò pbìrì rìvi, ndirò àgǎyì níitsiya yà adzi ǒ. Ndi dhu

ní'íya àdhàdhì ari rǐ ndòpè ndàkà ndì uguta tò dhu bhěyi.

⁹ Pbétù nyǐ, nyàndà nga mběyi. Ka kowuya nyǎbhũ rǒ anya ùno arí ale rìtdì ànyǎku. Ka kowuya nyǎbhũ rǒ kavi nyǐ unduta-dzà ǒ rò. Ka kowuya nyǎbhũ rǒ nyǒnzì mùsambà lìwálí-ònzǐ rò, ndirò ádròdrǒ kámá-ònzǐ rò okúdu dò rò, ndínǐ nyǐ nyí'í tí pbàkà ngàm̀bì tí abádhí-ònzǐ.

¹⁰ Obhó tí, dhu àkǎ pé kùnò Kàgàwà bhà Ídzi Mākūrù angyinǎ rò kóró pbìrì ǒ ale tò.

¹¹ Ndirò, nyǐ nà abádhí òwù ànyǎku ka kitdì tí rò, àpé nyǒwuya afíkũ nítu rǒ angyangyi nyǐ nyúnona dhu nǐ. Pbétù, dhu akáya nyǒwù tsùku dǒ ìsǐ ote kèlě núnò rǒ ndi kàsùmì ǒ. Obhó tí, ì ote nóowuya nzǐ ùvò rǒ ùkù rò, pbétù Hlǐlǎ-Alafí náaraya ndi kǐlì rǒ tsùku dǒ.

¹² Índrũ náaraya adònà nípfò rǒ ndàbhũ kohò, ndirò ingba t'ábanà náaraya dhu ònzì rǒ ndi dhu bhěyi tí pbì ingba rǒ. Nzónzo níwàya dhu ì nódhì ale rǒ, 'àdù abádhí àbhũ kòkyè.

¹³ Kóró ale nóondróya nyǐ okúdu dò rò. Pbétù Kàgàwà níigúya ale ní kǒkò dhu-dzi nóndù rí kóró ràrà àhũ ì dhu rǐku dhu ò ale.»

*Yēsù rǒte ádr̀ngbǎ àpbè dǒ dhu
(Mát 24.15-28; Luk 21.20-24)*

¹⁴ Yēsù adù àtìnà tdítđ: «Nyǐ nyalaya gukyè <òdòna rǒ'ò atdíđò òndrò ka kóndrò atdíđò ale> tí ka kátina ale, yà inzà ndì ndàkàná ndidè òná ngari ǒ ìdè ró (Yàrí dhu òzù rí ale nákǎ ndàlũ ka mběyi dònà ò), ní Yùdeya ǒ ì nòtù ale náakáya 'òtsè pbìrì-akpá dè.

15 Pbi idza dò ka kóbhòlò okota tò ngari ò ndì nòtù ale, náakáya nzi ndifò, ndirò ìnzì ndòtsù ndàhù atdí dhu mà nídyì idza rò.

16 Ndirò, onzi-bvè ndì nòtù ale náakáya nzi ndòngò ibha, ndàrà róná orú m̀dzarè nídyì.

17 I idho ǒ, òya nà rí'ì vèbhále mà, iba òndo rí nzónzo rí'ì foyá vèbhále mà nà ní'íya àpbè ǒ.

18 Nyìtsò nyì Kàgàwà rǒ, ìnzì kǒkò dhu nóonziya tí ì ádrùngbǎ giri tó kàsùmì ǒ.

19 Obhó tí i idho ǒ, ìndrù náabáya àpbè abho, ròsè yà Kàgàwà anzina yàrí adzi rò, rìrà àhù indo ì arí àbàna àpbè dònǎ. Ndirò ì àpbè-tidò ní'íya ìmbǎ akekpa màtí tdítǒ.

20 Ìnzì Ádrùngbǎle Kàgàwà náadùna gukyè wòrí idho-ǒnga, ní atdí ale mà náagùna nzi. Pbetù kǎdù ndi idho-ǒnga ròdì ídǒ, fìndà ndì ndòvò pbìkì ale-okú dò rò.

21 Atdí ale mà náatiya gukyè nyì nǐ: <Nyàndà, kànǐ Krístò rí'ì iró!> Ndirò ngǎtsi nǐ, <nyàndà, ndǎnǐ kà rí'ì ndoró!> Ní àpé nyǎ'uya ka!

22 Obhó tí, tìtò tó krístò mà, tìtò tó pbànábí mà nà núnyàya ì ùnyà. Abádhí náambèya wiwì mà, idho rí ìndrù ùkǒ nǐ dhu mà nà nónzì dǒ, ndínǐ 'utrǎ tí yà Kàgàwà óvò fìndà ale nǐ, àkǎ ka rǎdù àkǎ fǐyò nǐ.

23 Ní nyì, nyàndà nga mbèyi! Ma mòvò wà kóró dhu fùkù angyangyi.»

*Ìndrù t'ídhùnà rìngò dhu
(Màt 24.29-31; Luk 21.25-28)*

24 Kădù àtìnà tdítđǎ: «Pbétù i idho ǎ, wò àpbè tó kàsùmì dzidǎ, adyifò núwùtiya, àbǐ rādù inga t'áwùta núbhà.

25 Alalì náawáya ì òrù-akpà-nyì rǎ rò, ndirò ádròdrǎ obi nà arí'ì òrù-akpà ò dhu níivìya*.

26 Nírò ní ndì ka kalaya ìndrù t'Ídhùnà òrù-akpà ò rò rírà ádrùngbǎ àpbù ǎ, ádrùngbǎnga tó obi nà, ndirò ádrùngbǎnga tó awáwù ǎ ró*.

27 Ní kǔvìya pbìndà màlàyíká ìfò yà adzi-pbidò ònǎ, rùndu yà ndì ndavò fìndà pbìndà ale-tsù, ròpè ndì yà adzi-tsù náapè ndì i rò, ràrà àhu kà-tsù arà ndòdì i*.»

*Mùtinì tí kátina itsu tó mbólí rǐtèna àlě tò dhu
(Mât 24.32-35; Luk 21.29-33)*

28 Tdítđǎ kădù àtìnà: «Nyìrè pé mùtinì tí kátina itsu tó mbólí rǎvona dhu: kǎpbí náapè ì'ǎ, kà-bǐ rādù ndòpè ndatà, ní nyǐ nyùnì wà dhu adyifò tó kàsùmì ràrǐ'ì ìkyèrǎ.

29 Ní ndì dhu bhěyi tí, nyǐ mà átò, nyǐ nyalaya gukyè kǎkòrí dhu rǐ 'ònzì dhu, ní nyǐ nyùnìya dhu kà rǐngo dhu ràrǐ'ì ìkyèrǎ, ndirò kà ràrǐ'ì tsàtsùnǎ.

30 Ma mí obhó dhu núno fǎkù, yà kòmbí rǐ'ì rùgànda rǐ nzǐ ùda ìnzá kóró kǎkò dhu nónzì ì rórò.

31 Òrù-akpà mà yà adzi mànà núudàya ùdà, pbétù pbàkà ote núudàya nzǐ akekpa màtí.»

* **13:25** 13.25 Ìsa 13.10; 34.4; Zèk 32.7; Yòw 2.10; 3.4 * **13:26**
13.26 Dàn 7.13 * **13:27** 13.27 Tòr 30.4; Nèh 1.9; Zàk 2.10

Kàgàwà kèlě atdíró nùni ndi Yēsù ingoya òná idho dhu

(Màt 24.36-44)

³² Kădù àtìná tdítđ: «Ma míngo òná idho mà, ndi kàsùmì màná dhu nàndà dhu nǎ, atdí ale mà nùni inzà ka, ìmbă rí'ì òrù-akpà ò rí'ì màlàyíkà màtí, ìmbă rí'ì Kàgàwà t'ídhùnà màtí. Pbétù ka nùni ní Aba Kàgàwà kèlě atdíró.

³³ Nyàndà nga mběyi, nyòko nyìkpóku nà, inzà nyǎ nyùnì ndi kàsùmì nídhunǎ.

³⁴ Ndi dhu níliya ndi àdhàdhì abhi ò rárà ale náarí dhu ònzi dhu bhěyi: kà rǎhu pbì idza rò, ndùbhà ndi idza kasutále-fó. Kà rǎ i ale nzínzi ò ngătsi ale rǒnzina kasu nítè ndi ale tò, ndàdù dhu núya idza-li'ò nódo rí sàndìrì tò ràdi nyìkpóna nà.

³⁵ Nírò, nyòko nyìkpóku nà, inzà nyǎ nyùnì idza-àbadhi rǐngo òná kàsùmì nídhunǎ. Nyǎ nyùnì nzà dhu kà ràtí ndàdù pbítsòngănă, ngătsi nǎ iku-alìkpa ò, ngătsi nǎ à'ù-akpà-òngǒ ò, ndirò ngătsi nǎ kútsingănă.

³⁶ Kìtò ndi inzà nyǎ nyìrè kàsùmì ò nǎ, dhu àkă nzà kà ròtù nyǎ òdhò nyǎ nyódhò ró.

³⁷ Yà fùkù ma mùnò dhu ní ma mùnò wà kóró ale tò. Nyòko nyìkpóku nà!»

14

Pbàyàhúdì ò ádròdrǒ ale rǎ 'ìrì Yēsù nálǎ ka kǐ, kadù òhònà dhu dǒ dhu

(Màt 26.1-5; Luk 22.1-2; Yùw 11.45-53)

¹ Pbàyàhúdì tó Pásìka tó mùhendù mà, Ìmbă ònà afi nà mùgatì tó mùhendù màná nù'ì oyo idhòya nódi ró. Ní Pbàkùhání tó ádròdrǒ ale mà,

Músà bhà Ƴyátá tó màlímó màná náapè ònè Yěsù nálǔ ì'í inzá kóró ale ùni rórò òná otu, ndíní 'adù tí àbhùnà kohò.

² Obhó tí, abádhí owúnà àtìná rǒ nzínziya ǒ: «Dhu àkǎ nzá àlě rǎlǔ ka m̀hèndù ǒ rò, akye ìndrù nív̀àna dhu nǐ.»

Atdí tsìbhále rǐ ndrùù róngu akye nódhò Yěsù-dòtsíró dhu

(Mát 26.6-16; Luk 7.36-50; 22.3-6; Yùw 12.1-8)

³ Yěsù ní'ì Bètàniyà tí kátina pbanga ǒ, Sìmonì tí kátina ale bhà idzá. Ndi ale ní'ì kíkí nà angyinǎ rò. Ní ònyè nónyè Yěsù rǐ òná kàsùmì ǒ, atdí tsìbhále náatsù àlbatrò tí kátina odu nǐ ka kóbhòlò tsúpà nà foná. Ndi tsúpà ò ì'ì dhu ní ɔrú odzina nà ndrùù róngu akye. Ndirò ndi akye ní'ì nardò tí kátina irí-ví nǐ ka kóbhòlò akye. Ní íyàdhiyà núukò ndi tsúpà-tsù, ndàdù ndi akye nódhò Yěsù-dòtsíró.

⁴ Ní ànyìrǒ ì'ì ale nzínzi ǒ, dhèdhè ale náakó, 'adù àmbè òtè dǒ nzínziya ǒ àtì: «Ádhu kàrǐ wòrí akye nínzǎ wò dhu bhěyi nǐ?

⁵ Ka kambènà tí obhó kàbhǔ kodzì ìbhù miyà dònǎ róse f̀rangà-kpǒ rǒ*, kadù ndi f̀rangà nùndò nǎkùtále tò!» Abádhí náadù àkǒ atdíǒ nyú wòrí tsìbhále rǒ.

⁶ Pbéù, Yěsù adù àtìná abádhí nǐ: «Nyùbhà wò tsìbhále ràdi. Ádhu nyǐ nyùva kà-tsi nǐ? Yà rùdú kònzì dhu ní idzì dhu nyú.

⁷ Obhó tí, nyǐ nyóngo òko nǎkùtále màná bilínganà. Ndirò, nyǐ nyòzè ka òná kóró

* 14:5 14.5 ìbhù miyà f̀rangà-kpǒ ní mbèm̀bè atdí ato tó kasu tó mùkìmbà.

kàsùmì ǒ, nyí nyóngo adù abádhí-dzùnà nónzì ònzì. Pbétù ima, àě kínzì ongo òko nyí mànà bilínganà.

⁸ Íyàdhíyà ònzì dhu ní lèmàna nónzì ndì ndí dhu: kùtri wà ngbòdu, ndòbhòlò angyangyi otdú tò.

⁹ Ma mí obhó dhu núno fùkù: Kàgàwà bhà Ídzi Màkürù núno ka kí yà adzi ǒ kóró ngari ǒ inaná, ka kóngo yà tsìbhále nónzì dhu náwe ìndrù tò átò, kadù òwu kìrè rǒ róná.»

Yudhà rǐ Yěsù ònzì ndípfo, ndàbhù pbàkùhání ǒ ádròdrǒ ale-fó dhu

(Màt 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Yěsù bhà idre dóná óyǒ nà ábhàlǐ nzínzì ǒ atdí ale, Yudhà Ìskàriyotà tí kátina, náarà pbàkùhání tó ádròdrǒ ale-tí'ò, ndínǐ ndì ndípfo tí Yěsù ndàbhù abádhí-fó.

¹¹ Ní, Yudhà ùnò dhu ì ìrì rò, abádhí-dhè níika ndì atdíǒ. Abádhí adù àtìna ì ràrǐ fùrangà nábhǔ kà tò. Ní Yudhà náadù ndòpè ndòmè Yěsù ìpǒ ndì ndí ndàbhù abádhí-fó òná ídzi kàsùmì.

Yěsù mà rǐ Pásìka tó màhendù tó ònyè nónyù pbìndà ábhàlǐ mànà dhu

(Màt 26.17-25; Luk 22.7-14,21-23; Yùw 13.21-30)

¹² Ìmbǎ òná afi nà mùgatì tó màhendù tó wemberè tó idho, yà tàrà-akpá-nzo-zǎ ka kubínà òná ǒ, Yěsù bhà ábhàlǐ níivú dhu kà-tsǔ 'àti: «Ádhànga ndì nyi nyòzè mǒwù Pbàyàhúdì tó Pásìka tó ònyè nòbhòlò ònà indù?»

13 Ní, Yěsù adù pbìndà ábhàlǐ nzínzi ǒ óyǒ ale nóvì, ndàdù àtìna abádhí nǐ: «Nyòwu kigò ò, ní nyǐ nyí atdí ale nótù idha nàndò andu ǒ ró. Ní nyàdù nyòwu kǒwù ǒ.

14 Ní kà rǎrà òtsù idza ró, nyǐ nyatina ndi idza-àbadhi nǐ: «Màlimò níwù dhu ndàti: Mǎ mí Pbàyàhúdí tó Pásìka tó ònyè nónyu òná rò pbàkà ábhàlǐ mànà kàluga rǐ'ì ngbòró?»

15 Ní, kǎdùna ɔrùnǎ rò rí'ì ádrùngbǎ kàluga nítè fǔkù, yà angyangyi ka kòbhòlò kóró dhu òná. Ányì nga ní ndi, nyǐ nyobhòlona ònyè àlě tò nǐ.»

16 Ní, kǒkò óyǒ ábhàlǐ níwà ì 'òwù kigò ò. Abádhí náadù kóró dhu nótù yà Yěsù núnòná ka fiyò dhu bhěyi tí, 'àdù Pásìka tó ònyè nóbhòlò.

17 Pbítsòngánǎ, Yěsù mà pbìndà atdí kumì dòná óyǒ nà ábhàlǐ mànà náawù ùvò wò ka kòbhòlònà ngari ò.

18 Ní, yà abádhí òkò 'àmbe dhu ònyè dǒ mizà dǒ rò òná kàsùmì ǒ, Yěsù ati: «Ma mí obhó dhu núnò fǔkù, nzínziku ǒ atdí ale rǐ ima nípfò ndàbhù ma òmvù-fó. Ndi ale ní yà atdíkpá mǎ mí dhu ònyè mànà ale.»

19 Ní, izu núuka kǒkò ábhàlǐ atdí dǒ nyú, ràdù 'òpè 'òngù dhu atdátí-rà ǒ kà-tsǔ, 'òwù àtìna rǒ: «Tí ima ndi?»

20 Yěsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Ndi ale ní nzínziku ǒ atdí ale, yà atdí kumì dòná óyǒ nà nyǐ nyí'ì rò, yà atdíkpá mǎ mí otsúka ùfǒ mànà sǎnì ò ale.

21 Obhó tí, ìndrù t'Ídhùnà rǒvè yà Kàgàwà bhà Andítá núnò dòná dhu bhěyi. Pbétù, ìndrù t'Ídhùnà nípfò rí ndàbhù òmvù-fó ale rǐ'ì àpbè

ò! Dhu akána nzǐ kòdhì ndi ale mà!»

*Ádrùngbǎle Yěsù nábhě rí kirè ònyù
(Màt 26.26-35; Luk 22.7-20; 1Kò 10.16-17;
11.23-26)*

²² Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà rǐ dhu ònyù òná kàsùmì ò, Yěsù nídyi m̀gati ndàlǔ fóná. Ní òtsò ndi ndàbhù Kàgàwà tò dhu-dzidò, k̀kò kà-ònga, ndàdù ùndòná pbìndà ábhàlǐ-fó, ndàdù àtìná abádhí nǐ: «Nyàkò yà dhu, ngbòdu ní yà.»

²³ Tdítdò kǐdyi ònyù rǐ'ì òná kópá ndàlǔ fóná. Ní òtsò ndi ndàbhù Kàgàwà tò dhu-dzidò, k̀dù kàbhù abádhí tò, abádhí kóró ràdù òmvùnà.

²⁴ Yěsù adù àtìná abádhí nǐ: «Yàrí ní azùdu, yà ìndrù nùngbò Kàgàwà mànà azu, ndirò yà ábhò ale-okú dò rò ndi nùfù.

²⁵ Ma mí obhó dhu núnò f̀kù, ma mí nzǐ ònyù nóm̀vù tdítò akèkpá màtí, r̀rà àhù ònyù-òwútá nóm̀vù ma maraya òr̀-akpá ò Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ò òná idhò ò.»

²⁶ Adyi* ì ònyù dhu-dzidò, abádhí náadù òwu Mìzèyitunì tò pbìrì dò.

*Yěsù rǐ Péterù rǐ ndòdhò dhu núnò dhu
(Màt 26.31-35; Luk 22.31-34; Yùw 13.36-38)*

²⁷ Yěsù ati pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyǐ kóró, nyǐ nyǐ m̀bha ùbha. Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá ò ka kándí dhu kati: «Ma mohoya tàrà t'̀ndatátale, tàrà ràdù 'ìfàlà kóró ngari òná.»

²⁸ Pbétù, ma m̀ngbè ma dhu-dzidò, ma madùya àrà nyòdò Gàlìlayà tò pbìrì ò rò.»

* 14:26 14.26 Zàb 113-118

29 Pbétù, Péterù adù àtìna kà nǎ: «Ngǔkpà aɛ mà rǐ mbǎ nyubha, ní ima, ma mí nǎ nyubha.»

30 Ní Yēsù adù dhu àdu kà tò ndàtì: «Ma mí obhó dhu núnɔ indù, indo yàrí iku ǒ tǐ, inzá à'ù-akpà nápè òngò ɔɔ-gùna rórò, nyi nyi'ina iwà nyi nyàtì ìbhu-gùna inzá nyi rúni ima ró.»

31 Pbétù, Péterù adù àtìna tdítǎ ɔbi nyú nà: «Ma matina nǎ akekpá màtǐ inzá ma rùni nyi, ìmbǎ dhu í'ina atdíkpá àlě kúve dhu màtǐ.» Ndirò kóró ngǔkpà ábhàlǐ náadù dhu ùnò ndi dhu bhěyi tí átò.

Yēsù rǐ ndítsò Gètèsèmanì tí kátina inga ò rò dhu

(Màt 26.36-46; Luk 22.39-46)

32 Wò dhu-dzidǎ, Yēsù mà pbìndà ábhàlǐ màna náawù ùvò atdí ngari Gètèsèmanì tí kátina ò. Ní Yēsù adù àtìna pbìndà ábhàlǐ nǎ: «Nyòko iró mìtsò ma mǎrà ònanǎ.»

33 Nírò ní ndi kǎdù Péterù mà, Yàkɔbhò mà, Yùwanì màna nùgù 'òwù màna. Ní, kǎpè ndi'ì ádrùngbǎ ɔɔ nà, ndàdù ì'ì ábhǎ izu nà.

34 Ní kǎdù àtìna abádhí nǎ: «Afídu rǐ'ì ábhǎ izu nyú nà, akye ma móvè dhu bhěyi. Ní, nyòko iró, ndirò nyòko ípìrǎ rò.»

35 Kǎdù àrà itseta ake, ndàdù ndìbvù obvò. Ní kǎdù ndítsò Kágawà rǎ, ndínǐ kákǎ nǎ, ndi àpbè tó kàsùmì núudà tí dóna nǎ.

36 Ní kǎmbénà àtìna dǎ: «Ǫ Abá, lèmànɔ ònzì rí dhu náarí'ì mbǎ. Ní índrǐ wò àpbè tó kópà itse rùdú rò. Pbétù ndi dhu àkǎ nzá ndònzì ndi ma mòzè ka dhu bhěyi, kákǎ ndònzì ndi nyi nyú nyi nyòzè dhu bhěyi.»

37 Wò dhu-dzidǒ, kǎdù ndàdu kǒkò ìbhù ábhàlǐ-tí'ò, ndàdù abádhí nótù iwà ùdho ró. Ní kǎdù àtìna Péterù nǐ: «Simoni, nyi tí òdhò òdhò tí? Nyi nyàdù tí obhó àdi ípìrǒ rò atdí adyi màtí?

38 Nyòko ípìrǒrò, ndírò nyìtsò nyǐ, akye nyǐ nyotsúna umvútá ò nǐ. Alafí nózè wà konzì idzi dhu, pbétù ale-ngbò rǐ'ì ivíví.»

39 Tdítdǒ, Yèsù indrí ndì abádhí tí rò, ndàdù ndìtsò ndùnò yà angyi ndì ndùnònà òte kèlě.

40 Wò dhu-dzidǒ, kǎdù ndàdu pbìndà ábhàlǐ-tí'ò, ndàdù abádhí nótù iwà ùdho ró, atdítdǒ idho rǐ'ì nyìkpóya ǒ nídhunǐ. Ní abádhí náadù nzá kà tò ì ádùna dhu núnì.

41 Ìbhù rí kisě nǐ, Yèsù adù ndì pbìndà ábhàlǐ-tí'ò, ndàdù àtìna abádhí nǐ: «Nyǐ nyòko tí òko òdhò nyǐ nyódhò ró? Nyǐ tí nyàsò nyǐ nyí ró? Iwà àkǎ wò dhu-bvùtí! Kàsùmì nǎkǎ wà! Nyàndà, kànǐ ka kí Ìndrù t'ídhùnà nípfǒ kabhù nzérengatále-fó.

42 Nyìvà nyǐ, kòwu! Kànǐ ma nípfǒ rí ndàbhù ma òmvù-fó ale nírà wà àhù ìkyèrǒ!»

Yèsù nòsò ka kí dhu

(Mát 26.47-56; Luk 22.47-53; Yùw 18.3-12)

43 Ní ányìrǒ rò tí, yà Yèsù rǒte ònanǎ, Yudhà, yà idre dóná óyǒ nà ábhàlǐ nzínzì ǒ atdí ale, níto ndì ihé-yà mànà owùna ǒ. I ale-fó nǐ'ì obhi-akpá, mùgǒ mànà. Abádhí nivi nǐ'ì pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, Músà bhà Ùyátá tó màlímó mà, pbàkùrǔ mànà.

44 Yudhà, yà Yèsù nípfǒ rí ndàbhù òmvù-fó ale, nǐ'ì iwà ndì ndonzina Yèsù ka kuni tí róná dhu nùnònà ihé-yà tò. Kǎtì: «Ma mámbǒna ale nǐ'ina

ndi yà nyí nyí atdyúna nóho ale. Ní nyí nyalúna ka, nyàdù òwu nà mběyi nyí nyódoná rórò.»

⁴⁵ Yudhà níitdègu ndìto, ní kándri Yèsù-ti'ò, ndàdù àtìnà kà nǎ: «Màlimò!» Wò dhu-dzidò, kǎdù kámbo.

⁴⁶ Ngǎkpà ale náadù Yèsù nálù, 'àdù òsònà.

⁴⁷ Ní, ányìrò ì'ì ale nzínzì ò atdí ale níidhá pbi obhi-akpà, ndìtsà pbàkùhání tó ádròdrò ale dǒ kamà bhà kasutále-bì nǎ.

⁴⁸ Yèsù adù àtìnà abádhí nǎ: «Ìma àlù nyí nyíwu rò, nyí nyàdù tí ìwu fukú obhi-akpá nà mùgò mànà, ogbotále nálù ríwu ale bhěyi?

⁴⁹ Bilínganà ma múbhì àdi rǒ tikú, madù àmbe dhu núdhe dǒ Kàgàwà bhà idza ò rò, ìnzí nyàdù malù. Pbétù, wò dhu rǎ ndònzì ndíní Andítá únò dhu náaká tí.»

⁵⁰ Nírò ní ndi ábhàlǎ núubhà àbadhi, 'àdù òtse kóró.

⁵¹ Atdí kpatsìbhíngba náadì ndàmbe àrà dǒ Yèsù-owù ò, atsita tó mberù kèlè ndì ndòbvù róná rórò. Ní ka kadù àbadhi nálù.

⁵² Pbétù, kǎdù ndi mberù nángolò róná rò, ndàdù òkù nzínzì rò.

Yèsù rǎ'ì Pbàyàhúdì-bvǎ ádròdrò anyà nítdì arí ale-ònzí dhu

(Màt 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; Yùw 18.13-14,19-24)

⁵³ Yà Yèsù nòsò ale náawù kà nà pbàkùhání tó ádròdrò ale dǒ kamà bhà, yà kóró pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, pbàkùrǔ mà, Músà bhà Ùyátá tó màlímó mànà núndu ì i.

⁵⁴ Péterù adù àdi itseta, ndàmbe àrà dǒ Yèsù-owù ò, ndàrà òtsù pbàkùhání tó ádròdrò ale dǒ

kamà bhà idza-ngbò ka kákpòrò nǐ kàlì ò. Ní ányì, abádhí náadù òko atdíkpá sàndìrì mànà, 'àmbe kàzù nówò dǒ.

⁵⁵ Pbakùhání tó ádròdrǒ ale mà, kóró ngǔkpà ale yà Pbàyàhúdì bvǔ ádròdrǒ anya nítì arí mànà, náambénà Yèsù nóbhu ka kí dòná dhu nónè dǒ, ndínǐ 'adù tí ànyàna nótì kohò. Pbétù, abádhí náabà nzá atdí dhu mà.

⁵⁶ Obhó tí, ábhǒ ale nóowúnà iwu rǒ, 'adù Yèsù nóbhu tìtò dǒ, pbétù abádhí-òtǔ nóowúnà nzǐ 'àsò rǒ.

⁵⁷ Ngúfe ale níivà ì, 'òbhu ka tìtò dǒ, 'àti:

⁵⁸ «Mǎ mírì kà rǎtina: <Ma mí yà ìndrǔ asì otsúya nǐ Kàgàwà bhà idza nùgòlò, madù ngǎtsi-tsí, yà ìnzǐ ìndrǔ rǐ kàsǔna nónzi otsúya nǐ nòsì ìbhu idhò ǒ.>»

⁵⁹ Ní wò ndì obhuta dǒ màtí, abádhí-òtǔ náasò nzá ì.

⁶⁰ Ní pbakùhání tó ádròdrǒ ale dǒ kamà níivà ndì ndidè kóró ale-ònzǐ, ndàdù dhu iwu Yèsù-tsǔ ndàti: «Nyì t'óbhó dhu àdù kǒkò ale rǔnona dùnú dhu dǒ?»

⁶¹ Pbétù, Yèsù adúnà àrà ìnè rò ìnè tí, ìnzǐ ndàdu atdí dhu mà. Ní pbakùhání tó ádròdrǒ ale dǒ kamà níivú dhu tdítǒ kà-tsǔ ndàti: «Nyì tí Krístò, yà mǎ mǎrí ìfǔna Kàgàwà t'Ídhùnà?»

⁶² Ní, Yèsù adù dhu àdu ndàti: «Obhó, ima ní ndì. Ndirò nyǐ kóró, nyǐ nyalaya Ìndrǔ t'Ídhùnà ádrùngbǎnga tó obi nà arí'ì Kàgàwà bhà fangà dònǎ rò àdì ró. Ndirò, nyǐ nyalaya ka átò òrù-akpà-nyǐ rǒ àpbù ǒ rírà ró.»

⁶³ Ní wò dhu ndì ndirè rò, pbakùhání tó ádròdrǒ ale dǒ kamà núufà ròná mberù-ǒnga

nàwí-okú dò rò, ndàdù àtìna: «Ádhu tó ngàmbì àlě k'í'ì atdyúna nà tdítđǒ!

⁶⁴ Nyí nyìrì wà kùnò dhu nzére nyú Kàgàwà nǐ dhu. Ní, ádhu nyí nyìrè kà dǒ?» Ní, kóró ale adù anya òtdì kà-dǒ, 'àti kà rākă kohò.

⁶⁵ Abádhí nzínzì ǒ atdídhená ale náapè 'uso iso Yèsù dò. Abádhí owúnà kà-nyì nátsi rǒ, 'adù kùdù ɔtsúya nǐ. Ndirò abádhí owúnà àtìna rǒ kà nǐ: «Nyì nyùnì rò, áti pé nyì nòpbi ale fáka.» Ndirò sàndìrì náalú Yèsù, 'adù ùpbinà ɔtsúya nǐ.

*Péterù rätina inzá ndì rúni Yèsù dhu
(Mat 26.69-75; Luk 22.56-62; Yùw 18.15-18,25-27)*

⁶⁶ Péterù àdi pbàkùhání tó ádròdrǒ ale dǒ kamà bhà idza-lí òná kàsùmì ǒ, ndi kamà bhà kasu tó vèbhále nzínzì ǒ atdí tsìbhále níto ndì.

⁶⁷ Ní, kála Péterù kàzù nóvo rí ró, ndàdù nyìkpóna nódì róná, ndàdù àtìna nǐ: «Ínyi átò, nyì nyì'ì atdíkpá Yèsù yà Nàzàretì ǒ ale mànà.»

⁶⁸ Pbétù, Péterù adù wò kùnò dhu nágò ndàti: «Inzá ma m̀ni, ndirò inzà dùdu àlǔ wò nyì nyùnò dhu.» Ní, Péterù adù ndìvà ndi idza-lí rò, ndàrà idza-ngbò ka kákpòrò nǐ kàlì-li'ò, [à'ù-akpà ràdù òngò.]

⁶⁹ Pbétù, wò kasu tó tsìbhále náala àbadhi, ndàdù ndòpè ndùnò dhu tdítđǒ ányìrǒ ì'ì ale tó ndàti: «Yàrí ale ní abádhí nzínzì ǒ atdí ale!»

⁷⁰ Péterù adù ndi dhu nágò àgò tí tdítđǒ. Ní ákě kàsùmì dzidǒ, ányìrǒ ì'ì ale náati Péterù nǐ tdítđǒ: «Obhó nyú, nyì ní abádhí nzínzì ǒ atdí ale, nyì ní Gàlìlayà tó p̀bìrì ǒ ale átò nídhunǐ.»

⁷¹ Ní, Péterù adù οτε òpè ndàti: «Dhu apé ì tìtò núno ma mí dhu tí, ní Kàgàwà àkǎ ndòtdì ànyádu. Ma mòtsò wà dhu nyú, inzá ma m̀̀ni wò nyí nyúnona ale.»

⁷² Wò ndi kàsùmì ǒ tí, à'ǔ-akpà náadù òngò ογο rí kisě nǎ. Ní, Péterù adù yà Yèsù ùnòna fíndà dhu nírè: «Inzá à'ǔ-akpà nápè òngò ογο-gùna rórò, nyi nyi'ina iwà nyi nyàti ìbhù-gùna inzá nyi r̀̀ni ma ró.» Nírò ní ndi Péterù adù ndòpè ndòdzì.

15

*Yèsù rǎì Lìwalì Pilatò-ònzǎ dhu
(Màt 27.1-2,11-14; Luk 23.1-5; Yùw 18.28-38)*

¹ Kútsingá nyú, Pbàkùhání tó ádròdrǒ ale mà núundu ì pbàkùrǔ mà, Músà bhà Hyátá tó màlímó mà, kóró ngǎkpà ale yà Pbàyàhúdì bvǔ ádròdrǒ anya nítì arí mànà, ndínǎ ì iri tí ì Yèsù dǒ. Ní, abádhí adù Yèsù àbhù kùtsì, 'adù òwu ná 'òwù àbhunà Pilatò-fò ò.

² Ní Pilatò ivú dhu Yèsù-tsǔ ndàti: «Inyi, nyi tí Pbàyàhúdì tó ádrùngbǎ kamà?» Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Inyi ní ndi ka nyùnò.»

³ Pbàkùhání tó ádròdrǒ ale náambénà Yèsù nóbhù dǒ ibí otu ǒ.

⁴ Ní Pilatò adù dhu nívu kà-tsǔ tdítǒ ndàti: «Nyi nyádu tí nzá atdí dhu mà? Nyi nyìrì wà abádhí rǎ nyobhù dóná kóró dhu!»

⁵ Pbétù, Yèsù adù nzá atdí dhu mà nádu, idho ràdù Pilatò núko atdíǒ nyú.

*Yèsù-ànyǎ nótǎi ka kí, ndínǎ ka koho tí dhu
(Màt 27.15-26; Luk 23.13-25; Yùw 18.39-19.16)*

6 Yà Pbàyàhúdí tó Pásìka tó m̀h̀end̀ù-ìdhò náarírà dhu bhěyi, Pilatò nóongónà atdí ale níkòlò yà imbi ò rí'ì ale nzínzì ǒ rò. Ndi ale nongónà ì'ì yà ihé-yà nózè kíkòlò f̣yò ale.

7 Ní, Bàrabà tí kátina atdí ale ní'ì imbi ò ka kósò ró. Ka kusó abádhí atdíkpá yà abvo nóhò ale mànà. I ale náahò ndi abvo yà dhu ì ìvà ìnzì àmbe kamà-tṣ dhu ní'ì dǒ ònà kasumì ǒ.

8 Ní, ihé-yà níivà ì 'òwù Pilatò bhà, 'àdù kàvi rìkòlò atdí ale f̣yò, yà bilí ndì ndaróonzina Pásìka tó m̀h̀end̀ù ǒ dhu bhěyi.

9 Pilatò adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Nyĩ nyòzè tí mikòlò Pbàyàhúdí tó ádr̀ngbã kamà f̣kù?»

10 Obhó tí, ḳni dhu mběyi nyú, pbàkùhání tó ádr̀dṛ ale rìwũ Yèsù nà fona ò kãdhà ònzi ì'ì dhu-okú dǒ rò.

11 Pbétù, pbàkùhání tó ádr̀dṛ ale níitsu dhu ihé-yà-do ò, ndínĩ Bàrabà kèlě nonzi tí kíkòlò f̣yò.

12 Ní, Pilatò níivú dhu tdítđ ihé-yà-tṣ ndàti: «Ádhu nyú nyĩ nyòzè m̀nzì yà Pbàyàhúdí tó ádr̀ngbã kamà tí nyĩ nyarí ànzina ale nĩ?»

13 Ní, abádhí adù dhu àdu kà tò ìkũ nyú ǒ àti: «'Útǒ ka m̀s̀alabhà dǒ!»

14 Ní, Pilatò adù dhu nívu abádhí-tṣ, ndàti: «Ádhu nyú ndi ḳnzì nzére dhu tí?» Ní, abádhí adù ìdù àrì nyú tí 'àti: «'Útǒ ka m̀s̀alabhà dǒ!»

15 Pilatò náazè ndònzì ihé-yà-dhè níká rí dhu. Ní kãdù Bàrabà níkòlò abádhí tò. Wò dhu-dzidǒ, kãdù Yèsù nábhũ ḳvi asé nĩ, ndàdù àbhunà kowù àtonà m̀s̀alabhà dǒ.

Pbànowí rĭ Yĕsù ikpõ dhu
(Màt 27.27-31; Yùw 19.2-3)

¹⁶ Pbànowí náawù Yĕsù nà lĭwalì bhà ádrungbǎ idzá-yà-ba-ngbò ka kákpòrò nĭ kàlì ò. Abádhí adù kóró pbànowí tó pìkò núnzi riwũ ányìrò.

¹⁷ Ní, abádhí náafó òlòlù orú mùdzarè Yĕsù rǒ, 'àdù okpèna nà itsu-dòká tó mùkàkú nákpòrò, 'áfò kà-dò rǒ.

¹⁸ Wò dhu-dzidǒ, abádhí náapè 'àtsè Yĕsù 'òwù àtìna rǒ: «Yǎmbù, Pbàyàhúdì tó ádrungbǎ kamà!»

¹⁹ Abádhí nóowúnà kà-dòtsirò nòvì rǒ ízò nĭ, 'àdù iso núso kà-dò. Ndirò, abádhí adúnà owu 'ùkò rǒ otidyàya dǒ, 'àgũ ì obvò nyú kònzí.

²⁰ Ka ì ikpõ dhu-lutinǎ, abádhí níwa òlòlù orú mùdzarè kàrǒ rò, 'àdù kàrǒ mùdzarè núfo kàrǒ tdítǒ. Wò dhu-dzidǒ, abádhí adù ùvò kànà iri, 'àdù owu kùto mùsàlabhà dǒ.

Yĕsù nútǒ ka kí mùsàlabhà dǒ dhu
(Màt 27.32-44; Luk 23.26-43; Yùw 19.17-27)

²¹ Kùrenì tó kigò ǒ atdí ale, Sìmonì tí kátina, núubhínà èda rǒ ányìrò inga bvè rò ndì ndírà rórò. Ndi ale ní'ì Àlìsandurè mà Rufù nà mà t'ábanà. Ní pbànowí nútutu ka rànò Yĕsù bhà mùsàlabhà.

²² Abádhí náawù Yĕsù nà, 'òwù ùvò nà Gòlògotà tí kátina ngari ò. Gòlògotà-tì ní «ale-dò-kpa tó ngari.»

²³ Abádhí náatsú 'àbhu mànèmanè tí kátina itsu-dha nà ka kàngbǒ dìvayì Yĕsù tò. Pbétù, Yĕsù adù nzá kòmvù.

²⁴ Wò dhu-dzidǒ, abádhí náadù kùto mùsàlabhà dǒ. Abádhí adù kàrǒ mùdzarè

núndò foyá, ngàlà ǒ ì òvì rórò. Abádhí avì ngàlà ndínì ì ùnì tí ngátsi ale rǎř ngbǎgà-tsí nába.

²⁵ Ka kutó ka mùsàlabhà dǒ ìbhù adyifò-sisì kútsingá nga tó ǒ.

²⁶ Kòhò ka kí okúna dò rò dhu ka kìtè ònà andítá náati: «Pbàyàhúdì tó ádrùngbǎ kamà.»

²⁷ Ndirò, abádhí núutó óyǒ ogbotále átò mùsàlabhà dǒ Yèsù tí: atdí ale ka kutó, kodì Yèsù bhà fangà dònǎ rò, kadù ngátsi ale nútò, kodì Yèsù bhà ígù dònǎ rò.

²⁸ [Ndi dhu bhěyi ní ndi, yà Kàgàwà bhà Andítá ò ka kandí dhu náaká. Ndi Andítá rǎtina: «Ka kazù ka nzérenгатále nzínzi ò*.»]

²⁹ Ní, ányìrǒ rúda ale nóowúnà dòya nóbhì rǒ, 'àdù dhu ùnò kà nǐ, 'àti: «Òhǒ! Inyi, yà nyi nyátsù nyugolo Kàgàwà bhà idza, nyadù tí òsìnà ìbhù idhò ǒ rò,

³⁰ ígǔ pé nyi nyi-tírò, nyadù ìfo mùsàlabhà dǒ rò!»

³¹ Ndi dhu bhěyi tí, pbàkùhání tó ádròdrǒ ale mà, Músà bhà Úyátá tó màlímó mànà núugbó Yèsù, 'àdù òwu àtìnà rǒ nzínziya ǒ: «Kǐgú ngǔkpà ale, pbétù kàř nzi àdù ndìgu ndìtírò!

³² Dhu àkǎ Krístò, Pbàisràyélí tó ádrùngbǎ kamà, rifò kòmbí mùsàlabhà dǒ rò, ndínì mà mala tí, màdù kà'ù.» Yà Yèsù tí ka kùtònà mùsàlabhà dǒ ale, náambénà dhu ùnò dǒ átò kà nǐ.

Yèsù rǒvè dhu
(Màt 27.45-56; Luk 23.44-49; Yùw 19.28-30)

* 15:28 15.28 Ìsa 53.12

33 Adyíbhengá nga tó azà adyifò-sisì ǒ, ínǒ-yà níibvú ndì kóró ndì pbirì ǒ, ràrà àhɛ adyídǒ nga tó àrùgyètdí adyifò-sisì ò.

34 Ní adyídǒ nga tó àrùgyètdí adyifò-sisì ǒ, Yěsù náakù ɔrú tǔna nyú nà ndàti: «Èloyì, Èloyì, lamà sàbàkàtanì.» Kàtì ní: «pbàkà Kàgàwà, pbàkà Kàgàwà, ádhu nyi nyùbhà ma ní?»

35 Ányìrǒ ì'ì ale nzínzi ǒ, wò dhu nìrì atdídhená ale náadù àtìnà: «Nyìrì pé, kà rǐ nabi Èliya nánzi!»

36 Atdí ale abádhí nzínzi ǒ náakù ndìdyì sifongò, ndàfǒ ògyògyè divayì ò. Kǎdù kìwà ndòtù izò-tsù-dǒ, ndàbhɛ ndíní Yěsù andú tí ònà rǐ'ì divayì ndòtò. Kǎdù àtìnà: «Nyitse pé! Kàndà pé Èliya ràtí kifo ifò mùsàlabhà dǒ rò!»

37 Ní Yěsù adù òkù àrǐ nyú tí, afina ràdù ìtdě.

38 Kàgàwà bhà idza ǒ ka kúsò ádrùngbǎ mberù-ɔnga náadù ndifa ònángà rùtù ndì ɔɔɔ, ròpè ndì ɔrù rò rìsǐ obvò.

39 Pbarómá tó pbirì ǒ atdí miyà pbànowí dǒ ádrùngbǎ ale ní'ì Yěsù-ònzǐ ndì ndidè ró. Ní Yěsù òvè tí dhu ndì ndàla rò, kàtì: «Yàrí ale ní'ì obhó nyú Kàgàwà t'Ídhùnà!»

40 Ngúfe vèbhále ní'ì átò ányìrǒ, 'àmbe dhu àndà dǒ itse rò. Abádhí nzínzi ǒ ì'ì ní, Màgàdalà tó pbanga ǒ Màriyà mà, Màriyà, Yàkòbhǒ-ngba mà Yǒsè mànà-tsánà mà, Sòlomì mànà.

41 Abádhí núubhì Yěsù-owù ǒ, 'àdù òwu kà-kàsù ònzǐ ró Gálilayà tó pbirì ò kǐ'ì rò. Ibì ngùkpà vèbhále yà kà mànà upò atdíkpá 'òwù Yèrùsàlemà tó kigò ò ní'ì inè átò ányìrǒ.

Yěsù nótùdù ka kí dhu
(Mát 27.57-61; Luk 23.50-56; Yùw 19.38-42)

⁴² Inga rǎti dhu-tsù dǒ, yà tsútsǎ nínganí Šabatù ní'ina rórò ìndrǔ rǐ ì òbhòlo òná idhò ǒ,

⁴³ Yòzefù níira àhù. Ka ní'ì Àrìmàtayò tí kátina pbanga ǒ ale. Ndirò, ka ní'ì atdíǒ ka kífù Pbayàhúdì-bvù ádròdrò anya nítù arí ale nzínzì ǒ atdí ale. Ndirò, ka ní'ì átò arí òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi rǐrà dhu nódò atdyúna nà ale. Ní, kǎrà ìmbǎ òná odóna Pilatò bhà, ndàdù Yěsù-abvò nónzì kàfó.

⁴⁴ Pbétù, idhò nùukò Pilatò atdíǒ iwà Yěsù òvè dhu ndì ndìrì rò. Ní kǎdù Pbàró má tó pbìrì ǒ atdí miyà pbànowí dǒ ádrùngbǎle návi kanzì, ndàdù angýí mǎtí Yěsù nòvèna dhu nívu tsùnà.

⁴⁵ Ní wò pbànowí dǒ ádrùngbǎle nádu fíndà dhu ndì ndìrì rò, kǎdù Yòzefù návi ridyì Yěsù-abvò.

⁴⁶ Yòzefù náadù abvo t'ótùta tó mberù* nódzì. Kǎdù Yěsù-abvò nífo mùsàlabhà dǒ rò, ndàkpòrò ndi mberù ò. Kǎdù àrà ndi abvo nà, ndàrà òtdùnà, ndìli bhalabhala ò ka kóbhì ròtsù ibhu ò. Wò dhu-dzidǒ, kǎdù ádrùngbǎ odu-iyà-ba nígèrè, ndàpbí ndi ibhu-lí'ò nǐ.

⁴⁷ Màngàdalà tó pbanga ǒ Màriyà mà, Màriyà Yǒsè-tsánà màna, náadù òko 'àmbe kòtdù ka kí ró nga nándà dǒ.

16

* **15:46** 15.46 Abvo t'ótùta tó mberù ní'ì kitanì tí kátina itsukpò-nzo-imvò nǐ ka kódyù mberù.

*Yēsù rĭ ndìngbè ɔvɛ-bvù rò dhu
(Màt 28.1-8; Luk 24.1-12; Yùw 20.1-10)*

¹ Sàbatù-idhò núdà dhu-dzidǒ, Màngàdalà tó pbanga ǒ Màriyà mà, Màriyà, Yàkobhò-tsánà mà, Sòlomì mànà núudzí ndrùù róngu akye, ndíní 'owu tí Yēsù-abvò-ngbò nútri nĭ.

² Ní kútsingá nyú, Sàbatù dzidǒ rúbho nga ǒ, adyifò rĭ ndìto rórò, abádhí náawù Yēsù ka kótdù ì.

³ Ní otu ǒ, abádhí owúnà dhu òngù rǒ tsàya nzínziya ǒ, 'àmbe àtìnà dǒ: «Ádhi wò odu-íyà-ba nógere rí àlětò ibhu-lí rò?»

⁴ Pbétù, yà ì ùbè nga 'àndà rò, abádhí ala wò odu iwà ka kògèrè igi ró. Obhó tí, ndi odu ì'ì ádrùngbǎ nyú.

⁵ Ní abádhí atsù ibhu ò, 'àdù òwǒwù kanzù nàfǒ kpatsibhíngba* nála fangà dònǎ rò àdi ányì ró. Ní ɔɔ náadù ìsĭ atdíǒ abádhí ò.

⁶ Ní, wò kpatsibhíngba adù àtìnà abádhí nĭ: «ĭnzĭ nyònzì ɔɔ, nyĭ nyónena ní Yēsù, Nàzàretì ǒ aɛ, yà mùsàlabhà dǒ ka kútǒ. Kìngbè wà ndì, ní kàrĭ ìmbǎ iró. Nyàndà, kànĭ kǎ-bvò ka kilì ràyi ró nga.

⁷ Nyòwu nyùnɔ dhu Péterù mà tò, ngǔkpà ábhàlĭ mànà nyàti, kà rǎrĭ àrà nyǒdò Gálilayà tó pbìrì ò rò. Ányì ní ndi nyĭ nyĭ kàlǎ, yà fǔkù kǔnɔ ka dhu bhěyi.»

⁸ Ní abádhí núuvò ibhu ò rò, 'àdù òtse itse nyú ndi ibhu tí rò. Obhó tí, abádhí ambénà ìvi dǒ, idho ràdù 'ùko atdíǒ. Ndirò abádhí núunɔ nzá

* **16:5** 16.5 Ndi kpatsibhíngba ní'ì Kàgàwà bhà màlàyikà.

atdí dhu mà atdí ale tò màtí, odo nà ì í'ì dhu-okú dò rò.

Yèsù rĭ ndàvĭ Màngàdalà tó kĭgò ǒ Màriyà tò dhu

(Màt 28.9-10; Yùw 20.11-18)

⁹ [Yèsù níitdègu ndìngbè, ní sàbatù-idhò dzidǒ wemberè tó idhò ǒ, kǎvì ndì angyi Màngàdalà tó pbanga ǒ Màriyà tò. Ndi Màriyà ní ndi àrùbhù nzéré-alafí kĭpfo ònà rò.

¹⁰ fyàdhiyà adù àrà ndi dhu núnò yà Yèsù mà ní'ì mànà ale tò. I ale ní'ì izu nà, 'àdù àmbe ǒdzi dǒ.

¹¹ Pbétù, abádhí níitdègu Màriyà rătina Yèsù rìngbè wà ndì, ndirò iwà ndì ràla ka dhu níri, ní abádhí náadù nzá kà rŭnɔna dhu ná'ù.

Yèsù rĭ ndàvĭ pbìndà ábhàlĭ nzínzì ǒ óyǒ ábhàlĭ tò dhu

(Luk 24.13-35)

¹² Wò dhu-dzidǒ, Yèsù náavì ndì pbìndà ábhàlĭ nzínzì ǒ óyǒ ale tò. Kǎvì ndì abádhí tò ìnzĭ abádhí rĭ ndùnĭ òná vurò woyò ǒ. I ábhàlĭ núubhína òwu rǒ atdí pbanga ò.

¹³ Ní i ábhàlĭ náadù 'àdu, 'òwù ndi dhu nóvò ngŭkpà ábhàlĭ tò. Pbétù i ábhàlĭ náadù nzá abádhí rŭnɔna dhu ná'ù.

Yèsù rĭ ndàvĭ pbìndà idre dòná atdí nà ábhàlĭ tò dhu

(Màt 28.16-20; Luk 24.36-49; Yùw 20.19-23; Kas 1.6-8)

¹⁴ Kà rĭku dòná rò nĭ, Yèsù náavì ndì pbìndà idre dòná atdí nà ábhàlĭ tò, ònyè nónyu abádhí rĭ òná kàsùmì ǒ. Ní Yèsù apè ndòrù abádhí dǒ

ndàti: «Nyí nyí'ì mbă a'uta nà, ndirò afikü rí'ì odú nyú, inzà nyí nyà'ù yà ma m̀ngbè ma dhu nàla ale r̀nɔna dhu dhu-okú d̀ r̀.»

¹⁵ Wò dhu-dzidò, kádù àtìnà abádhí n̄: «Nyòwu yà adzi ò kóró ngari ònă, nyădù Kàgàwà bhà Ídzì Mākürù núnò kóró ale tò.

¹⁶ Nyí nyúnɔna dhu ná'u rí, ndàdù bàtizò nálù ale nóogúya ògù. Pbétù ìnzì rí nyí nyúnɔna dhu ná'u ale d̀ ka kòtdíya anya.

¹⁷ Kàrí ní i yà nyí nyúnɔna dhu nà'ù ale ǹni r̀ ka kowuya r̀yá ize: abádhí nóowuya nzéε-alafí nípfo r̀ ìndr̀ ò r̀ òvòdu r̀. Abádhí nóowuya òte r̀ yà inzà ì àpè ùn̄na angyangyi aláva ò.

¹⁸ Abádhí nóowuya mbă osu mà núlù r̀ ótsúya n̄, 'àdù ìndr̀ òho r̀ itsu mà nómvè, ní atdí nzéε dhu mà náaraya nz̄ ndònzì r̀ abádhí r̀. Abádhí nóowuya ótsúya núli r̀ andítáε d̀, i ale ràdù ùgù.»

*Yèsù rí ndàdù Kàgàwà i òr̀-akpà ò dhu
(Luk 24.50-53; Kas 1.9-11)*

¹⁹ Wò dhu bh̄yi Ádr̀ngbăε Yèsù nóvò dhu pb̀ndà ábhàl̄ tò dhu-dzidò, Kàgàwà náadù kòdyì tina ò òr̀-akpà ò, kà ràdù àdi Kàgàwà bhà fangà dònă r̀.

²⁰ Ní Yèsù bhà ábhàl̄ adù òwu Kàgàwà bhà Ídzì Mākürù núnò kóró ngari ònă. Ádr̀ngbăε Kàgàwà náarànà abádhí-dzùnà nónzì r̀ ndi kasu ò, ndàdù àrà abádhí r̀nɔna òte tó obhónga nábhù r̀ ràvi ndi wíwì-otù ò†.]

† 16:20 16.20 Mrk 16.9-20 rí'ì ìmbă ibí ngükpà angyè Andítá ò.

Ungbòta-Ɖwátá Tó Bhǔkù

Ndrǔna: Ungbòta-Ɖwátá Tó Bhǔkù New Testament

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ndrǔna (Ngit)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

abb6c630-aaf1-5647-8172-605215e8fe12